Serie nouă, Nr. 5 (1248), joi, 1 martie 1990

fondat în 1867 de „junimea"

CONVORBIRI LITERARE

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

Dintre multele lozinci agitate de la Revoluţie încoace, una are de ce să ne îngrijoreze: „Noi muncim! Noi nu gîndim!" Ce reprezintă, de fapt, acest avertisment susţinut de braţele vînjoase ale muncitorilor pe cale de a transforma petrecerea cîtorva zile din săptămînă la Bucureşti în obişnuinţă? Pur şi simplu că ei, muncitorii, înţeleg să-şi vadă de treabă, în timp ce alţii au ocupaţii de-a dreptul nocive. Pe cînd cei dintîi, trudesc din greu pentru refacerea economiei ruinate, cei din urmă se ţin de pălăvrăgeală. Unii factori ce le stă în puteri pentru stabilizarea situaţiei, iar alţii cîrtesc întruna, contribuind la destabilizare. Ascultători, primii muncesc, precum li se cere, iar ultimii trag chiulul, gîndesc adică ziua-n amiaza mare, criticînd fără oprire ba F.S.N.-ul, ba guvernul, ba C.P.U.N.-ul, împiedicînd buna desfăşurare a activităţii lor. Pentru autorii lozincii în chestiune, gîndirea e echivalentul trîndăviei, boală cu atît mai periculoasă cu cît se transmite prin viu grai.

Cine se fac vinovaţi de nerespectarea diviziunii muncii? Păi, cine alţii decît intelectualii? Ei întorc lucrurile pe toate feţele, ei caută nod în papură, ei tulbură limpezimea apelor, ei seamănă neîncredere! Domnul Iliescu e întruchiparea bunei credinţe, primul ministru de asemenea, despre domnul Brucan ce să mai vorbim? Sînt şi ei oameni, fac tot ce pot, însă cum să aducă peste noapte bunăstarea într-o ţară lăsată de dictatură în pragul dezastrului? Să le dăm timp, să-i lăsăm să-şi pună planurile în aplicare! Să nu le mai băgăm beţe în roate, să nu-i mai şicanăm de pomană, să nu-i mai suspectăm! Dacă sînt acolo unde sînt, se cheamă că ştiu ei ce fac! Ce-i povestea asta cu reînvierea securităţii? De unde aţi mai scos-o? Dacă preşedintele a declarat încă de la Anul Nou că securitatea a fost desfiinţată, atunci e clar că ea nu mai există! Sau cealaltă istorie, cu activiştii de partid fruntaşi plasaţi iarăşi în posturile cheie? Baliverne! Însuşi domnul Roman ne-a informat asupra hotărîrii de a nu mai accepta demnitari compromişi, cu excepţia tehnicienilor! Prin urmare, cei ce nouă ne par a fi nomenclaturişti reconfirmaţi în funcţii sînt, în realitate, doar inocenţi tehnicieni! Ori basmul cu exportul de alimente? Nu s-a anunţat, încă de la 22 decembrie, că nu se mai livrează alimente la export? S-a spus! Şi, din moment ce s-a spus, e musai că ele intră toate pe piaţa internă! Dacă nu le vedem, vina e a noastră şi numai a noastră! Sau, ca să închei şirul exemplelor, gogoaşa cu nerespectarea separaţiei puterilor în stat? Ţineţi minte ce a afirmat, la finele anului trecut, primul ministru? A afirmat că atunci cînd organismul creat după Revoluţie va căpăta culoare politică, el (primul ministru) nu va mai face parte dintre membrii acestuia. Şi-a dat domnul Roman demisia? Nu şi-a dat-o! Va să zică, pericolul manevrării politice a Consiliului nu ne ameninţă încă! Şi ce dacă F.S.N.-ul s-a înregistrat ca formaţiune politică? Doar guvernul a fost numit înainte de consumarea evenimentului! Iar acum, după constituirea C.P.U.N., reprezentanţii C.F.S.N. sînt tot fără de partid!

În jurul unui divorţ

Lăsînd gluma deoparte, ce e, totuşi, extrem de grav în lozinca pe care mă jenez a o mai reproduce? Uşurinţa cu care se renunţă la principalul semn distinctiv al omului faţă de „vite de la plug": gîndirea. Am un prea mare respect pentru muncitori ca să cred că sloganul le aparţine cu adevărat. Îmi închipui, mai degrabă, că el le-a fost sugerat de alţii, ei acceptîndu-l în fierbinţeala momentului fără a mai lua în considerare îngrozitoarele-i consecinţe. Regretabil, fireşte. (Mă întreb, bunăoară, cum vor fi privit jignitoarea deviză copiii muncitorilor în cauză, trimişi de părinţi la şcoli înalte tocmai ca să se instruiască şi să gîndească). Însă infinit mai mare e păcatul celor ce s-au slujit de muncitori, instigîndu-i împotriva intelectualităţii, creînd astfel o stare de tensiune în ţară. Diversiunea e bătătoare la ochi: i s-a oferit muncitorimii un ţap ispăşitor. Dacă starea economiei e pe mai departe precară, dacă rafturile prăvăliilor sînt goale, dacă se întrevede o creştere a inflaţiei vinovaţi sînt intelectualii, care încurcă în loc să ajute. Luna trecută i se oferiseră aceleiaşi muncitorimi doritoare de stabilitate alţi ţapi pe tavă: capitalismul, ce ameninţă să ne cumpere ţara, şi partidele politice, gata să ne-o vîndă (Că fusese numai praf aruncat în ochii lumii, se vede din împrejurarea că, în cursul recentei sale vizite la Paris, primul ministru a încheiat o serie de acorduri cu mari societăţi franceze pentru modernizarea unor coloşi industriali româneşti. Nimeni însă n-a calificat respectivele acorduri drept „vînzare de patrie"). Acum a venit rîndul intelectualilor.

Mi se pare că, într-un fel, e şi vina lor. Căci întreaga campanie pentru democraţie susţinută de intelectualii noştri de la Revoluţie încoace a fost concepută ca şi cum era destinată a-i converti la democraţie tot pe intelectuali. Or, nu ei trebuiau convinşi. Nu ei în primul rînd. Majoritatea intelectualilor sînt demult încredinţaţi că democraţia este singura soluţie realistă pentru viitorul României. Datoria lor era (şi este în continuare) să explice omului de pe stradă înţelesul democraţiei, exigenţele pe care ea le presupune. Sînt prea puţini cei ce şi-au luat în serios misiunea de luminători ai semenilor şi consecinţele acestei „demisiuni" au îmbrăcat deja hainele agresivităţii. Locul dascălilor de drept a fost repede ocupat de alţi dascăli, poate că la fel de bine pregătiţi, nu însă şi la fel de dezinteresaţi. Buni cunoscători ai psihologiei masei, oratori îndemînatici, ei au ştiut să ofere mulţimii o imagine simplificată pînă la caricatură a democraţiei, concentrată în cîteva lozinci pregnante, deci memorabile: stabilitate, muncă, dreptul la grevă, poliţia e cu noi etc. Oamenii au înghiţit, sub formă de pilule, următorul raţionament: Revoluţia a răsturnat dictatura, prin urmare în România a fost instaurată democraţia. Însă nu e deloc aşa. În orice societate, puterea, oricît de bine intenţionată, nu oferă nimic din propria iniţiativă. Nici un guvern nu dă poporului ceea ce acesta nu cere. Drepturile şi libertăţile se cîştigă numai prin presiune asupra puterii, a cărei tendinţă naturală e de consolidare, de restrîngere a posibilităţilor de control ale poporului. Introducerea reformelor democratice în ţările estului european s-a produs în etape, niciodată din iniţiativa autorităţilor, întotdeauna ca urmare a presiunilor exercitate de mase. Fără repetatele manifestaţii publice, fizionomia politică şi economică a Poloniei, Ungariei, Germaniei răsăritene, Bulgariei, Cehoslovaciei şi chiar a Uniunii Sovietice ar fi rămas neschimbată. La noi, participarea, fie şi formală, a partidelor politice la treburile statului, în cadrul C.P.U.N., este consecinţa directă a mitingurilor din ianuarie. La fel şi recunoaşterea statutului politic al F.S.N. Schimbarea ministrului apărării naiţonale, creşterea salariilor minerilor ori reducerea săptămînii lor de lucru au fost obţinute tot prin presiune: demonstraţii, greve etc. După cum plusul de libertate al Televiziunii, încă departe totuşi de independenţă, relativa înmulţire a informaţiilor referitoare la starea actuală a securităţii, inclusiv dezicerea neechivocă de comunism a liderilor politici s-au cîştigat tot prin luptă. Nici măcar decretele publicate imediat după revoluţie n-au constituit cadouri ale puterii abia instalate, ci drepturi dobîndite cu sînge, pe care nici o conducere n-ar fi cutezat să le ignore.

AL. DOBRESCU

Ion STRATAN

Nicolae IONEL

Alexandr Zinoviev: GORBACIOVISMUL

Ce este deci Gorbaciov fără aureola mincinoasă pe care propaganda sovietică şi presa occidentală au reuşit să i-o creeze prin efortul lor conjugat?

Alexandr Zinoviev e un nume cunoscut cititorilor familiarizaţi cu literatura politică a zilelor noastre şi binecunoscut amatorilor de beletristică. Doctor în filosofie, profesor, s-a remarcat mai întîi prin contribuţiile sale în domeniul logicii. **Regulile logicii limbajului. Fundamentele teoriei logice a cunoaşterii ştiinţifice, Problemele filosofice ale logicii polivalente, Logica complexă** etc. sînt lucrări care i-au adus notorietatea în mediile ştiinţifice din U.R.S.S. şi din întreaga lume. Zinoviev (născut în 1922) a părăsit Uniunea Sovietică în 1978, în urma publicării primului său roman (**Înălţimile care se cască** — 1976). În prezent locuieşte la München. Studiile sale de politologie sînt deosebit de incitante, autorul avînd asupra altor cercetători ai comunismului avantajul de a îmbina rigoarea analizei teoretice cu o perfectă cunoaştere „din interior" a realităţii investigate. Studiile şi eseurile sale sînt întotdeauna incitante. Chiar dacă nu cădem întotdeauna de acord cu concluziile analizelor sale — şi nici nu ar fi de dorit să ne grăbim să adoptăm fără rezerve concluziile altora —, scrierile lui Alexandr Zinoviev constituie întotdeauna un stimul al gîndirii politice. Ele reprezintă o ridicare la putere a semnului de întrebare, a acelui „dubito" fără de care nu se poate ajunge la adevăr. În acest sens ni se înfăţişează şi studiul pe care îl prezentăm, începînd cu acest număr, cititorilor noştri. (D.E.R.).

Al. ZUB

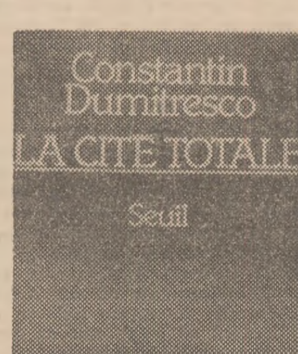
în dialog cu

Emil BRUMARU

(pag. 8, 9)

Asistăm la destructurarea unui sistem în toate ţările unde comunismul a fost impus cu forţa

Un avertisment: SOCIALISMUL TOTALITAR

Sistemul comunist a condamnat iremediabil orice cale de contestare legală, orice posibilitate de denunţare a abuzurilor de putere în faţa unei instanţe, oricare ar fi ea. Oriunde s-ar duce să-şi pledeze cauza, cetăţeanul vexat sau nemulţumit va găsi aceiaşi funcţionari ai aparatului omniprezent, care „nu fac decît să aplice directivele" de la centru, cu zelul neînţelegerii şi adesea dispreţuind legislaţia în vigoare mai mare.

DEMAGOGIE, DIVERSIUNE, EUFORIE, LUCIDITATE

În arsenalul menținerii puterii de către vechiul regim, alături de represiunea brutală, două au fost instrumentele privilegiate: demagogia și diversiunea. Dincolo de diferitele lor forme de manifestare, **prima urmărea crearea unei imagini „teoretice"** — de fapt, pur verbale — asupra unui real cu care nu avea aproape nimic în comun, iar cealaltă căuta „țapi ispășitori" pentru nenumăratele dificultăți ale vieții socio-economice, politice și culturale, aceștia fiind găsiți fie înăuntru („trădători", „agenți ai puterilor străine", „incompetenți", „inși lipsiți de vigilență revoluționară" etc.), fie în afară (mai întîi, imperialiștii și ungurii, iar apoi cam toată lumea ce devenise autoarea unui uriaș complot împotriva României). Principalele curele de transmisie ale demagogiei și diversiunii au fost așa-zisele „medii de informare" și organismele specializate ale securității. Uneori erau atît de intim legate încît nici nu mai puteai ști care e una și care cealaltă. **Din unele informații furnizate de cartea lui Pacepa, Red Horizons,** și din dezvăluirile altor agenți români care „s-au defectat", reiese că existau adevărate „institute" puse în slujba dezinformării și diversiunii interne și externe. Spre sfîrșitul epocii „de aur" deveniseră însă pe cît de active, pe atît de ineficiente. Prea mare era prăpastia dintre realitatea trăită de toți (și consemnată de unele medii de informare oneste din străinătate) și imaginea paradisiacă oferită de aceste servicii

A urmat Revoluția din 16—22 Decembrie și, pe fondul durerii provocate de viețile pierdute, am căpătat o neașteptată senzație de eliberare care ne-a transformat în niște euforici incorigibili. Cel puțin așa părea - evenimentele au avut grijă să ne scuture din euforie și să ne introducă într-o uriașă confuzie. Mitingul din 12 ianuarie, anunțarea participării Frontului la alegeri, mitingurile ce-au culminat pe 28 și 29 ianuarie etc. au avut, între alte urmări, unele faste altele nefaste, tocmai această ieșire din anestezia euforică. Brusc, am devenit conștienți că demagogia, dezinformarea și diversiunea nu au fost spălate de focul purificator al Revoluției, că, după un recul tactic, acestea au reapărut. Și — faptul cel mai grav — au apărut din mai multe direcții decît înainte, uneori amestecate cu adevăruri și evidențe, oricum parcă mai abile și mai sofisticate. Am putut vedea cu toții cum era manipulată (sau automanipulată ?) televiziunea „liberă", cum pot fi deturnate mitingurile și manifestațiile, cum pot fi învrăjbiți muncitorii și studenții, cum se încearcă obsesiv compromiterea partidelor, ba chiar și a F.S.N.-ului și, mai recent, chiar a C.P.U.N.

Evenimentele sînt atît de rapide, de contradictorii și de derutante încît aproape că a dispărut orice reper de orientare în cîmpul politic. Pe de o parte, e firesc — întreaga populație pare a fi complet lipsită de cultură politică, ba chiar și o bună parte din lideri suferă de aceeași deficiență. Dar, pe de altă parte, devine tot mai evident că există forțe „oculte", destul de abile, interesate în confuzie, destabilizare și haos. Tocmai de aceea, sînt de părere că singura noastră armă în lupta împotriva confuziei, manipulării și diversiunii — ori de unde ar veni acestea — rămîne, în afara informației exacte, **luciditatea.** De aceea, singurul apel pe care **îndrăznesc să-l fac oamenilor de bine, care doresc într-adevăr o soartă mai bună pentru această țară și nu doar binele lor personal, și al grupului de referință, este un apel la luciditate. Dacă nu reușim să fim lucizi și calmi, dacă nu reușim să privim** fiecare eveniment din multitudinea unghiurilor și perspectivelor posibile, **riscăm — fără putință** de tăgadă — haosul, iar urmarea haosului nu poate fi decît o nouă dictatură. Aceasta nu poate fi decît odioasă, indiferent de hainele în care s-ar înveșmînta. Mi se pare limpede — ori reușim să fim lucizi, adică analitici, obiectivi și calmi, ori șansele instaurării unei democrații veritabile sînt iarăși compromise pentru poporul român. Și ar fi nedrept — după mai bine de o jumătate de veac de absență a democrației, ar avea dreptul să nu rateze ocazia istorică oferită de Revoluția din decembrie trecut.

Spuneam mai sus că trebuie să încercăm — și să reușim ! — să fim lucizi. În acest articol, îmi propun eu însumi să fiu așa luînd în studiu cazul provocat de demonstrația anticomunistă și antisecuristă din 18 februarie. Mai întîi, faptele :

— Pe 17 februarie, cam tot Bucureștiul știa că a doua zi urma să aibă loc o manifestație legată de precizarea statutului securității în momentul actual și de poziția noii conduceri față de această instituție și față de comunism, ca structură politică, care a generat respectiva instituție.

— Pe 18 februarie, mai multe mii de persoane au participat, în ordine și disciplină, la acest miting. În mulțime, pancarte adecvate și sloganuri la fel.

— În două reprize, clădirea guvernului a fost atacată de cîteva zeci (sute) de persoane, a urmat lovirea soldaților din gardă, devastări, sechestrarea vice prim-ministrului Voican și alte acte huliganice, de care marea masă a manifestanților s-a desolidarizat.

— În fotografiile publicate în presă și în cadrele luate de televiziune, atacatorii păreau de diverse vîrste și stări sociale, dar între „capturați" nu am văzut decît adolescenți și tineri, majoritatea fără ocupație sau cu ocupații dubioase.

— Televiziunea, deși cu președinte nou, a reușit să nu fie din nou „pe fază", transmițînd incomplet, ba chiar deformat evenimentele.

— În ședința Biroului executiv al C.P.U.N. din 19 februarie, au fost discutate evenimentele, dar puțini vorbitori au insistat asupra organizatorilor actelor huliganice. Era limpede pentru oricine că indivizii capturați și „intervievați" la t.v. nu ar fi avut capacitatea organizatorică necesară — unii mărturiseau că sînt elevi la școala ajutătoare !

— **Minerii au făcut ce-au făcut și-au ajuns iarăși în număr mare la București, deși fuseseră avertizați că nu e nevoie de sprijinul lor.**

— **Într-un articol din 20 februarie (România liberă, pag. 1), Gabriela Negreanu precizează clar că un „miner" era, de fapt, securist și dă documentația necesară.**

Acestea sînt, deci, faptele. Acum, cîteva întrebări — nu și răspunsuri, întrucît nu doresc să manipulez pe nimeni — la care cititorul nostru, eventual este rugat să răspundă :

1. Dacă în momentul de față fostul C.F.S.N și partidele colaborează în cadrul C.P.U.N., cine este interesat în crearea unei crize, în destabilizare și anarhie ?

2. Ce instituție a vechiului regim, existentă și în cel actual, are capacitatea tehnică de a organiza o diversiune fără a ieși în prim-planul acțiunii, acesta fiind ocupat de o masă de manevră ?

3. Dacă am stabilit că fostul C.F.S.N. și partidele se află în consens onest, fiind interesate în stabilitate și echilibru politic, în slujba cui se află această instituție ?

4. Cine a avut interesul ca minerii să vină în București, deși organele oficiale i-au anunțat că nu e nevoie de sprijinul lor ?

5. Securitatea — horribile dictu ! — edificiilor publice trebuie asigurată de detașamente muncitorești, de armată sau de poliție ?

6. Dacă vechiul C.F.S.N. și partidele sînt în relații de colaborare cinstită în cadrul C.P.U.N., de ce la întîlnirea cu reprezentanții minerilor, mai mulți dintre aceștia păreau să creadă că partidele sînt vinovate de evenimentele din 18 februarie. De ce a trebuit ca Domnul Iliescu să explice de vreo patru ori acest lucru, cînd o singură dată limpede și ferm ar fi trebuit să fie suficient ?

7. De ce Domnul Voican, pe care l-am admirat pentru calmul din întîlnirea cu militarii, a avut izbucnirea împotriva Domnului Coposu, cînd acesta nici nu era acolo și era limpede că pune gaz peste foc ?

8. De unde dețineau „reprezentanții" minerilor informațiile privind sfințirea sediilor partidelor de către Părintele Calciu, odată ce aceste informații nu erau încă publice ?

Acestea sînt cîteva din întrebările ce-ar putea aduce oarece lumină asupra evenimentelor din 18—19 februarie din Piața Victoriei. Mai sînt și altele pe care și le pot pune și cititorii. Dacă au și răspunsuri, îi rugăm să ne anunțe.

Liviu ANTONESEI

LIBERTATEA PRESEI E ÎN PERICOL ?

La 19 februarie, în ședința Biroului C.P.U.N., s-au spus multe lucruri de bun simț despre rușinoasele evenimente din ziua precedentă, și nu numai despre ele. Dar nu asupra acestor considerații juste vreau să mă opresc acum, ci asupra alteia, făcută parcă întîmplător (deși nu de un singur participant), care m-a îngrozit : cea vizînd presa.

Am înțeles că presa (alături de tv) era incriminată, sub o formă încă timidă, ca unul din factorii destabilizatori, care ațîță spiritele !

Pînă acum nu s-a spus încă la modul explicit, clar, de către personalitățile aflate la cîrma țării, a căror audiență în rîndul maselor largi nu poate fi negată de nimeni, că opoziția, concretizată prin existența partidelor, este unul din atributele **sine qua non** ale democratizării unei societăți.

Nu s-a spus încă la modul explicit că intelectualitatea trebuie să aibă și are un rol covîrșitor în orice societate care se vrea civilizată. Deși sună aberant, acest lucru e necesar la noi, mai ales că la unul din mitingurile precedente s-a strigat lozinca înfricoșătoare „Moarte intelectualilor !"

Nu s-a spus încă hotărît, să înțeleagă toți, că libertatea presei este absolut indispensabilă într-o lume care mizează pe civilizație.

E drept, nu s-a afirmat deschis nici că toate aceste componente ar fi indezirabile.

Dar se vede cu ochiul liber că ideea de partid de opoziție e cvasicompromisă.

Se vede fără efort că intelectualitatea este foarte puțin încurajată să-și expună opiniile. Un singur aspect numai : Tv-ul n-a inițiat încă nici o masă rotundă la care să invite economiști, sociologi, politologi, filozofi, scriitori de valoare, care să dialogheze despre democrație, libertate, economie de piață, raportul putere-administrație ș.a. Noi nu avem încă o cultură politică. E clar că nu putem să ne rupem fără consecințe tragice de restul civilizației, și idiosincrasia xenofobă, negările agresive ale necesității de a învăța din practica democratică a altor țări, care prin rădăcini tot mai adînci în conștiința multor oameni, nu pot fi contracarate decît de acești specialiști.

După partide și intelectualitate, a venit rîndul presei. Spuneam că sub o formă relativ benignă. Se poate obiecta că oricine are dreptul să nege sau să acuze un lucru sau altul. E adevărat. Dar atunci cînd negarea, sau acuzația, este făcută de niște personalități, ale căror cuvinte devin literă de lege pentru o mare parte a poporului nostru, primejdia se arată a fi incalculabilă. De la simpla incriminare la ridicarea pietrei (de către alții) nu pare să fie, în climatul nostru actual, decît un pas. Și apoi, venită în contextul exenimentelor de la 18 februarie, învinovățirea presei mi se pare complet fără suport. Mulți dintre violatorii palatului prezentați de Tv nu puteau fi bănuiți sub nici o formă că deschid sau au deschis vreodată vreun ziar !

Presa noastră, cu puține excepții, pășește foarte timid în întîmpinarea mult rîvnitei democrații. Dacă i se poate cu adevărat imputa ceva, este tocmai acest lucru : lipsa vădită, explicabilă pînă la un punct, de maturitate politică, de „îndrăzneală" în atacarea problemelor majore. Avem nevoie de o analiză a resorturilor profunde care au dus la subminarea economiei, culturii, vieții noastre civice de pînă la 22 decembrie trecut. Avem nevoie de „demontarea" mecanismelor unor modele ale democrației occidentale, spre a ști către ce tindem. Avem nevoie de analize asupra potențelor noastre economice, spirituale, morale. Avem nevoie de opinii avizate asupra unor noțiuni ca **economie de piață, privatizare, opoziție, stat de drept** etc., etc.

Deocamdată, cu excepții, repet, ziarele și revistele noastre abundă în pamflete (și întrebări la care nu răspunde nimeni !), lucru care dovedește, o dată în plus dacă mai era nevoie, că sîntem un popor... liric. Dar e necesar să demonstrăm că sîntem și un popor rațional, care, cultural, n-a rămas în epoca de piatră, care înțelege ce înseamnă să faci parte din Europa, un popor care nu s-a lăsat îndobitocit, depersonalizat de frică, foame, frig și întuneric, cu toate eforturile celor care au luptat din greu pentru reificarea lui.

Tocmai din această cauză, e nevoie ca toți oamenii avizați din toate domeniile, cu atît mai mult cei care se bucură de încredere, să nu rămînă nepăsători la ce se întîmplă zilnic la noi. Cuvîntul lor poate deveni o armă. Avem nevoie de implicarea lor.

A rămîne neutru acum, pe motiv că nu vrei să faci „politică", poate să ne coste pe toți, mai devreme sau mai tîrziu

Mariana CODRUȚ

„BÎLCIUL DEŞERTĂCIUNILOR“

„Cine fură o pîine este un hoţ; cine fură un milion este un partid!“

În vremurile „bune“, această afirmaţie ar fi constituit cheia de boltă al oricărui discurs în faţa forului legislativ al ţării şi ar fi fost marcată de presă prin: „...ovaţii şi urale prelungite!“. Azi însă, cu toate că afirmaţia domnului Marcu, erijat în reprezentant al judeţului Timiş, a fost făcută în plenul C.P.U.N., ea a fost marcată doar de... linişte. Liniştea stupoarii şi blocajului neuronal coborîtă brusc peste intelectul parlamentarilor. Cert este că întreg **speech-ul** său a fost un moment de „raţionalitate“ şi analiză „obiectivă“ (depinde cu cine votezi, nu?) a situaţiei naţionale. Singurul lucru neclar din intervenţia domniei sale a fost următorul: de unde a procurat „Planul de înfăptuire a Revoluţiei de la 22 decembrie“ (tare ne mai duce cu gîndul la alte planuri de înfăptuire a societăţii socialiste... Sau poate s-a referit la „noua revoluţie agrară“, ultima capodoperă a cizmarului defunct?), căci numai avînd sub ochi acest inestimabil document s-a putut aprecia că Revoluţia s-a înfăptuit în judeţul Timiş numai în proporţie de 20 la sută. Norocul nostru a fost că după o consfătuire între 4 ochi (că doar s-a desfăşurat sub nasul nostru, în sala de şedinţe) domnul Florea Traian, preşedintele sindicatului „Fraternitatea“ din Timişoara, aduce lămuriri suplimentare menite să dezlege viitorul: domnul Marcu şi-a exprimat doar un punct de vedere **personal** şi nu **este** reprezentantul judeţului şi nici măcar al municipiului Timişoara (Oricum pentru noi a fost cam neclar, cine este şi ce doreşte de fapt acest domn Marcu).

„Cereţi să nu se strige tare, deci nici să se vorbească mult, căci frazele devin mîncare nimicului ajuns un cult?“.

(Gh. Piţuţ, **Ce se tot face?**)

În rest, după cît ne-a permis onor TV lucrările C.P.U.N. s-au desfăşurat într-o adevărată atmosferă de lucru. Adică, într-un consens unanim toţi vorbitorii i-au lucrat pe cei din conducerea guvernului. De altfel acesta este, credem, singurul motiv pentru care televiziunea a programat înregistrarea în cîte patru reprize a două ore, fiecare dintre ele începînd după ora 24 (ce să-i faci, acum am intrat şi noi în rîndul ţărilor civilizate! Numai la barbarii ăştia occidentali se mai transmit în direct lucrările Parlamentului). Chiar dacă nu s-a strigat prea tare, oricum interpelările i-au ţinut în corzi pe frontişti, antrenorul principal, domnul Iliescu, avînd toate motivele să fie nemulţumit. Se pare că pasienţele au început să se încurce, cacialmalele nu mai „ţin“, iar ceilalţi parlamentari încep să joace cu toate cărţile pe faţă, lucru pe care îl cer vehement şi echipei adverse. Nu ştiu ce **„aş“**, mai ascund în mînecă aceştia, dar iată, sintetizate, pe scurt, principalele probleme ridicate:

— Mai dorim sau nu comunism?

— Existenţa C.P.U.N. ca for legislativ deoarece s-a pus legitima întrebare: „Cine a aprobat decretele-lege între cele două şedinţe ale C.P.U.N.?“

— Care este rolul şi statutul membrilor actualului C.P.U.N. întrucît aceştia se văd puşi uneori în faţa unor hotărîri luate fără a fi consultaţi.

— Rezolvarea problemei campaniei electorale deoarece promisul sprijin din partea guvernului întîrzie să-şi facă apariţia.

— Neadmiterea limitării drepturilor cetăţeneşti prin îngrădirea demonstraţiilor, întrucît acest fapt ar determina strangularea democraţiei.

— Cu ce drept unii mineri au părăsit Valea Jiului şi au sechestrat două garnituri, deplasîndu-se apoi la Bucureşti pentru a insulta guvernul. (Mulţi dintre cei prezenţi se aşteptau ca, în această şedinţă, domnul G. Voican-Voiculescu, supranumit de domnul Cervei N. de la P.S.L. „Fidel Castro al românilor“, să prezinte concluziile comisiei de anchetă“).

— Este Procuratura capabilă să constate abuzurile securităţii şi mai ales, propriile abuzuri? În acest context s-a propus constituirea de comisii de anchetă formate din specialişti şi care să aibă dreptul de a primi sesizările cetăţenilor şi de a întocmi dosarele de urmărire penală.

— Constituirea unei comisii parlamentare de anchetă care să investigheze pe toate planurile (social politic, economic etc.) evenimentele din 12 ianuarie, 28 ianuarie, 18—19 februarie, imunitatea parlamentară a membrilor comisiei fiind necesară pentru a-i proteja de eventualele presiuni ce ar putea apare în urma unei eventuale anchetări a unor persoane sus-puse (a se citi Ministrul de interne, Ministrul Apărării Naţionale, membri ai guvernului etc.).

— Insolvabila (oare?) problemă a securităţii.

— Rezolvarea în **totalitate** a cererilor armatei.

— Ordinea de stat să fie asigurată de Poliţie (întărită cu unele din dotările securităţii) şi nu prin opunerea maselor, stopîndu-se odată pentru totdeauna învrăjbirea comunistă dintre clasele societăţii.

„Ce aşteptăm în piaţă adunaţi? Barbarii trebuie aici să vină.“
(Konstantinos P. Kavafis, **Aşteptîndu-i pe barbari**).

S-au mai avansat în acest for o serie de ipoteze care, dacă se confirmă, ar arunca o lumină nouă asupra activităţii din zona umbrită a scenei politice. În primul rînd, domnul Iliescu a fost interpelat dacă expertul juridic Constantin Mihăilă (din cadrul comisiei legislative a C.P.U.N.) este una şi aceeaşi persoană cu Constantin Mihăilă consilierul juridic al C.C. al P.C.R. care a lucrat sub directa îndrumare a lui Ion Coman. Dacă este aşa, s-ar explica şi caracterul comunist — cel puţin în modalitatea de enunţare — al unor decrete-legi. (Observaţiile aparţin domnilor Gh. Pantea (P.Ţ.R.) şi Frederic Maline (P. D. cu sediul în Cluj).

În al doilea rînd, pe 18, minerii au venit nu numai să susţină guvernul, ci şi cu un memoriu în care îl acuzau pe actualul ministru al minelor, N. Dicu, că ar fi angajat în minister, în funcţii, bineînţeles, bine plătite, 9 (nouă) persoane din fruntaşii nomenclaturii ceauşiste, urmînd ca în viitorul apropiat să mai fie încadraţi încă trei. Dacă este aşa, mitingul minerilor capătă o nouă valoare şi poate fi adăugat mitingurilor de protest din ultima vreme. Apropos! A fost depistat de un parlamentar, minerul bucureştean care a luat cuvîntul în numele acestora. Se pare că se numeşte Corcei (?) şi sapă prin birourile Ministerului de Finanţe avînd funcţia de **secretar** la cabinetul ministrului. (Cîţi o fi săpat pînă a ajuns aici?). Oare retribuirea provocatorilor intră tot în atribuţiile acestuia? Nu de alta, dar trebuie să ţinem cont de vechiul dicton: „Omul potrivit la locul potrivit!“

„Din nou sînt chemat / şi cercetat... / sînt sau nu sînt / VINOVAT“
(Teodor NOR, **Vouă, ce aţi suferit**)

Un moment cheie al şedinţei a fost apariţia la tribună a ministrului de interne, domnul general Chiţac. Am reţinut din intervenţia domniei sale următoarele:

— evenimentele din 18 au găsit Poliţia nepregătită (sic!). Se pare că grupurile de provocatori au uitat — ce lipsă de maniere şi bun simţ! — să-şi anunţe intenţiile ca să se poată lua măsuri eficiente împotriva lor.

Efectivele poliţiei sînt reduse, astfel încît ar trebui să fie suplimentate cu încă 4500 de membri. Auzi dom'le ce deficit de cadre! De unde mai ieri erau mai mulţi ca noi — după cum bine a observat şi domnul Dinescu —, azi sînt atît de puţini încît la 100 de mii de locuitori revin trei poliţai — (sic) (după cum încerca domnul Chiţac să ne convingă). Drept urmare, toţi care au luptat la televiziune, M. Ap. N., C.C. au fost încadraţi ca ofiţeri şi subofiţeri de poliţie (asta da operativitate!).

Au fost îndepărtaţi din poliţie toţi securiştii (oare?). Ei da, asta ar fi o explicaţie a decimării bravei noastre Poliţii! Apropos! Ce mai fac oare aceşti foşti? Unde sînt? Cu ce se ocupă aceştia acum? Nu cumva îi putem regăsi printre briganzii din Piaţa Victoriei?

Ce-a urmat în continuare? Iadul pentru Chiţac, deliciul pentru Parlament. Domnul a fost înghesuit în colţ de o serie de (întrebări) directe care l-au făcut să se clatine vizibil. Numai intervenţia domnului Iliescu şi a cîtorva parlamentari i-au permis să se retragă. Din păcate, sau poate din fericire, am avut impresia că la tribună se află... Postelnicu sau Dincă. Aceleaşi ticuri verbale („...cu toată sinceritatea!“, „de exemplu“) aceeaşi mimică, aceeaşi fugă de răspundere şi evitarea abilă a răspunsurilor. Să sperăm că este numai o impresie şi nu o identitate de idei între cei trei. Viitorul va da verdictul.

„De ce s-o fi stîrnit deodat'atîta-ngrijorare şi îmbulzeală?“
(Konstantinos P. Kavafis, **Aşteptîndu-i pe barbari**).

Cel de al treilea episod al înregistrării şedinţei C.P.U.N. ar fi trebuit să cuprindă discuţiile legate de proiectul de lege privind infracţiunile de genul celor din 18 febr. dar,... începutul înregistrării ne-a prilejuit surpriza continuării disputelor din prima parte a şedinţei. Este o adevărată nebunie. Nu se mai ştie exact cine pe cine acuză, cine a fost securist şi cine a fost dizident. Noroc că la un moment dat Domnul Iliescu, plictisit de toată tevatura, intervine energic curmînd disputa. Apoi, încet, încet lucrurile au revenit la normal, abordîndu-se şi „cestiunile arzătoare“ legate de Proiectul-lege, proiect care a fost disecat, sfîrtecat, analizat, interpretat şi, în final... aprobat (bineînţeles cu amendamentele de rigoare).

Drept urmare TELEVIZIUNEA ne-a mai permis un respiro lăsîndu-ne să ne gîndim la versurile lui Kavafis:

„...e noapte acum iar barbarii n-au mai sosit.
Şi solii noştri abia întorşi de la hotare
de veste-au dat că nu mai există barbari.
Şi fără barbari ce ne vom face acum?
Aceşti oameni erau oricum o soluţie“.

Telespectator

P. S. Am sugera televiziunii ca numele fiecărui vorbitor să fie menţionat în scris pe ecran. Acest lucru este absolut indispensabil, ţinînd cont că nu toţi cei 23 de milioane de telespectatori sînt rude apropiate cu parlamentarii, iar transmisia nu este în direct ci o biată înregistrare, analizată şi purificată de cei în drept (iar aceştia, sperăm, fac parte **numai** din personalul tehnic al televiziunii).

APEL

Duminică, 18 februarie a avut loc în Piaţa Victoriei din Bucureşti o manifestaţie care, la fel ca altele din zilele precedente, cerea conducerii ţării să clarifice situaţia de astăzi a fostei securităţi. Manifestaţia a fost deturnată de un grup de huligani şi de o contramanifestaţie a minerilor. Diversiunea huliganică a reuşit, din moment ce discuţiile şi măsurile care au urmat au avut în vedere exclusiv vandalismul, trecîndu-se încă o dată peste motivele profunde de nelinişte care au provocat manifestaţia paşnică.

În „România liberă“ din 9 februarie a apărut o adresare către C.P.U.N. semnată de un mare număr din oameni de cultură. Întrebările vizau aceleaşi motive ale destabilizării situaţiei din ţară — în primul rînd lipsa informării asupra situaţiei exacte a securităţii. Aceste întrebări rămîn în continuare valabile şi le adresăm, la rîndul nostru, C.P.U.N.

Acţionînd la ordinele directe ale dictatorului, nerespectînd nici o lege, avînd la dispoziţie mijloace materiale nelimitate, securitatea a fost principalul instrument de susţinere a vechiului regim. Ea a funcţionat după o structură de organizare învăluită în cel mai desăvîrşit secret, cu servicii independente, cu o înzestrare tehnică sofisticată, cu un personal al cărui număr nu se cunoaşte, cum nu e cunoscută identitatea conducătorilor ramificaţiilor acestui departament al terorii. Securitatea s-a infiltrat în întreaga societate, a devenit un organism omnipotent. O reţea de o asemenea amploare poate fi oricînd reactivată şi preluată de alte forţe.

În preajma anului nou C.F.S.N. a comunicat că securitatea a fost desfiinţată, iar efectivele ei incluse în efectivele armatei. O simplă afirmaţie nu poate însă alunga teama acumulată timp de decenii.

Sentimentul pericolului pe care îl întreţine prezenţa securităţii (instituţie al cărei model a fost importat de aiurea pentru a susţine un sistem cu care tradiţiile poporului român nu aveau nimic în comun), nu poate fi îndepărtată din conştiinţe printr-o simplă declaraţie. Convingerea că securitatea (sau anumite servicii ale ei) sînt active în continuare şi pe cale de a se reorganiza, nu va fi spulberată decît o dată cu informarea completă şi corectă privind structurile, mijloacele de acţiune, conducătorii principalelor departamente şi servicii, bugetele trecute şi prezente ale Ministerului de Interne, precum şi măsurile luate împotriva celor care s-au făcut vinovaţi, atît în zilele revoluţiei, cît şi în deceniile de după război, de crime împotriva poporului român.

Serviciul de siguranţă care există în fiecare stat trebuie construit pe alte temelii decît cele ale vechii securităţi. Acesta se cuvine să fie un organism aflat sub controlul parlamentului, un organism pe care să nu-l mai poată folosi nimeni niciodată împotriva libertăţilor cetăţeneşti.

Respingem instigaţiile la violenţă. Nu sîntem pentru acţiuni de răzbunare. Nimeni nu trebuie pedepsit fără judecată şi fără a se respecta legislaţia şi drepturile omului. Dar ambiguitatea care înconjoară în continuare soarta fostelor servicii secrete întreţine neîncredere, teama, schizofrenia socială atît timp cît poporul nu va avea certitudinea că securitatea nu mai poate acţiona împotriva lui pe nici o cale nu va avea linişte. Pentru că acest organ de opresiune devenise, în timpul vechiului regim, şi un factor de subminare a sănătăţii mintale a poporului român.

În legătură cu cele de mai sus subsemnaţii aşteaptă răspunsurile cuvenite de la cei în măsură să le dea.

Liviu Antonesei, Emil Brumaru, Mariana Codruţ, Nichita Danilov, Al. Dobrescu, Gabriela Codruţa Gavril, Valeriu Gherghel, Nicolae Ionel, Silviu Lupescu, Dan Olaru, Tereza Petrescu, Luca Piţu, Constantin Pricop, Dorin Popa, Dorin Spineanu, Cassian Maria Spiridon (Lista rămîne deschisă).

Ei bine, ceauşescu ar avea de ce să fie mulţumit! A fost sărbătorit cum se cuvine de marea majoritate a celor obişnuiţi cu mizeria morală, cu lipsa oricărui bun simţ, cu manifestările pur animalice. Am strigat pe toate drumurile că revoluţia a fost făcută de popor. Da, a fost făcută, însă tot de cei care nu s-au lăsat îndobitociţi, n-au acceptat cu plăcere să fie analfabeţi, nu şi-au limitat existenţa numai la nevoile burţii şi ale sexului. De ce să n-o recunoaştem, oamenii lucizi, cinstiţi nu au avut de luptat numai împotriva aparatului de represiune, a tacticilor sale diabolice, ci s-au lovit în permanenţă de inerţia semenilor lor dezumanizaţi, de agresivitatea cultivată cu grjă de vechiul regim. Cei care nu au acceptat să se bălăcească în minciuna laolaltă cu „masele“, au fost marginalizaţi şi desconsideraţi. Cîţi dintre revoltaţii de acum împotriva tuturor, incapabili să folosească un alt limbaj în afara celui al pumnilor nu rînjeau cu satisfacţie atunci cînd „legea“ le dădea cîştig de cauză şi îi ajuta să se cocoaţe cît mai sus? Cîţi dintre decăzuţii lipsiţi de orice demnitate nu-i priveau aroganţi, batjocoritori pe „indezirabili“? Nu se adaptaseră ei ca nişte moluşte formei aberante propuse de „cea mai bună dintre lumi“ şi nu făceau totul pentru a o menţine cît mai mult timp cu putinţă? Nesimţirea ajunsese regulă socială, iar intoleranţa, prostia erau la putere. Oricît am vrea să credem că haosul comunist a fost doar cre-

Dreptul bîtei

aţia sceleraţilor conducători, trebuie să recunoaştem că, în egală măsură, conducătorii au fost opera masei care nu numai că se complăcea în decăderea în care se afla, dar îşi construia singură ţarcuri din ce în ce mai strîmte. Oare nu ne dăm seama că toţi neputinciosii, oligoizii răsăriţi pe lume datorită unei aberaţii demografice au încercat mereu să-şi impună „punctul lor de vedere“, adică cel al bîtei? Mai grav e că, o mare parte din ei, încurajaţi de o aşa-zisă egalitate, continuă să se manifeste inconştient, să se lase manevraţi de securişti (dacă n-au avut şansa să devină chiar ei!) care, prin orice mijloace, încearcă să se infiltreze peste tot. Cei nepregătiţi, orbi de-a binelea şi surzi la orice apel venit din partea oamenilor competenţi se lasă manevraţi de toţi impostorii, de toţi răuvoitorii. Absenţa unei elementare culturi politice, dispreţul pentru adevărata valoare ies din nou la lumină, într-un mod deosebit de periculos. Şi, totuşi, nu pot fi scuzate aceste răbufniri, actele de vandalism şi comportamentul iresponsabil, mai ales acum cînd există libertatea de a dialoga, de a-ţi cere drepturile în mod paşnic. Dar, oare cei care ne-au pricopsit doar cu incapacitatea lor, cu bîlbîieli nefolositoare, cu lenea caracteristică şi celelalte năravuri balcanice s-au întrebat vreo clipă ce au făcut întrebat vreo clipă ce au făcut pentru **a merita** cu adevărat ceea ce cer? Ei, da, democraţia a fost înţeleasă şi de ei: fiecare să poată mînca în voie, fără a munci prea mult şi, mai ales, să primească totul de-a gata. Ca şi cum sfinţii, înduioşaţi de soarta noastră, ne-ar pune orice la îndemînă...

Avem dreptul de a nu accepta un lucru sau altul, chiar de a emite păreri greşite, de a contesta pe oricine, dar nimeni pe lumea asta, nici măcar Dumnezeu!, nu ne îngăduie să lovim, să distrugem, să ucidem. Este păcat ca după atîtea speranţe, după atîtea jertfe, totul să fie compromis datorită ciomegelor unor imbecili! Ceea ce a vrut să facă cizmarul nostru i-a reuşit pe deplin: o mare masă de oameni necivilizaţi, lipsiţi de iniţiative constructive, violenţi. Toate eforturile de a ieşi din situaţia grea în care ne aflăm vor rămîne fără nici un rezultat dacă mulţimea nu va încerca să priceapă nimic. Oricum, cel puţin în cîteva rînduri pînă acum, i-a slujit foarte bine pe activişti şi securişti. Încurajaţi-i în continuare, oameni buni, dezlănţuiţi-vă ca nişte fiare, şi vom fi cu desăvîrşire pierduţi. Iar toţi tinerii care s-au sacrificat ar avea de ce să se bucure: fi cinstiţi exact aşa cum trebuie!

Gabriela GAVRIL

„Europa e cu ochii pe noi!"

Un popor obligat să trăiască într-un spaţiu închis şi într-un timp oprit, primind informaţii trucate, încrezîndu-se zvonurilor şi poveştilor mai rău ca în evul mediu, hrănit mereu cu dispreţul oficial faţă de „străinătate" ajunge, treptat, să capete un adevărat complex al exteriorităţii. În funcţie de necesităţile puterii, de regizările sale costisitoare, complexele sînt speculate şi tratate numai drept manifestări ale superiorităţii noastre de necontestat („Căci una este România..."), fiind resimţite doar de indivizii izolaţi ca semne ale maladiei comuniste. Ideea inferiorităţii „ordinii" de aici nu trebuie să treacă niciodată prin minţile plebei, dreptul de a recunoaşte decalajele reale, libertatea de a face comparaţii dezavantajoase pentru regimul totalitar devin o crimă de neiertat; „carcera naţională" va fi prezentată drept „cea mai bună dintre lumi", iar mizeria de nesuportat o fericire de neimaginat, la care, printr-o întîmplare, avem acces. Puterea, pentru a mistifica şi mai mult realitatea are nevoie de bîlciul mulţumirilor, călăii vor să li se sărute mîinile cu care vor mutila şi vor ucide. Cu cît devine mai odios cu atît „aparatul" ţine mai multe predici despre fericirea totală, rezervată sclavilor într-un viitor incert, în timp ce puternicii gustă cu prisosinţă din ea. Pînă la urmă, politica „fericirii" ajunge să se bazeze doar pe simpla afirmare a unicităţii, naşterea în spaţiul românesc transformîndu-se automat într-o calitate, ba, mai mult — susţine demagogia de stat — într-o marcă de nobleţe. Dealtfel, argumente mai palpabile ar fi fost şi imposibil de oferit în condiţiile dezastrului total instalat.

În mod programatic, legăturile cu exteriorul sînt tăiate, avîndu-se totodată grija de a se inculca în creierele celor mulţi ideea că această Europă e o Sodomă şi o Gomoră la un loc, o lume plină de contradicţii, pentru care nici o condamnare venită din partea comuniştilor clarvăzători nu e prea aspră. Individul înţepenit în timpul unei noi epoci fanariote este invitat cu perfidie să facă o comparaţie între siguranţa sa (care e, de fapt, una a sclavului!) şi haosul din afară, deci între imobilitatea fericită de aici şi progresul „sodomic" de dincolo. În mod paradoxal, pînă şi direcţia firească a raportului cu lumea s-a schimbat: pentru a compensa orbirea locuitorilor încarceraţi, neînstare să se elibereze de vălurile groase ale minciunii şi ale terorii care-i acoperă, Europa va privi ea, uimită, această lume închisă. Nu degeaba expresia favorită, vehiculată decenii de-a rîndul, patetică la început, bombastică în scurt timp, ironică mai apoi, a fost „Europa e cu ochii pe noi!". Am auzit aceste cuvinte cu ocazia tuturor evenimentelor cu putinţă, de la războiul din 1877, pînă la inaugurarea unei linii de metrou inundabile, numirea unui primar şi, în sfîrşit acum la răsturnarea lui ceauşescu. Deci, ochii aţintiţi asupra noastră ştiu, observă, notează tot. Asta a însemnat pe rînd, panică, frică, trac, mîndrie şi chiar satisfacţie. Chiar şi acum, cînd „epoca fanarioţilor" a luat sfîrşit, încununîndu-şi prăbuşirea cu cele mai reuşite exemplare de scelerați sînt folosite aceleaşi cuvinte.

Spaţiul românesc a încetat să fie un lagăr naţional, iar timpul s-a urnit şi el. Poate ceva mai repede decît ne-am fi aşteptat, lipsindu-ne prea brusc de societatea secretă a fricii şi a urii. Însă nu e cazul să ne amăgim: graniţele s-au deschis, zidurile terorii s-au spart în bună măsură, permiţînd aerului revitalizator al Europei să ajungă pînă aici, dar încă nu se poate vorbi de o adevărată „reintegrare" în lumea civilizată. Recuperarea, da, s-a produs, însă în felul în care este recuperat un teritoriu îndepărtat, în parte necunoscut. „Reintegrarea" despre care se tot vorbeşte în ultimul timp este una mai mult teoretică, neputîndu-se sprijini pe modificări de substanţă în mentalitatea mulţimii. De altfel, este greu de imaginat un asemenea salt din plin ev mediu comunist unde „politica" ajunsese o adevărată religie, iar existenţa o suită de ritualuri şi tabuuri, în lumea hipercivilizată. Putem crede oare că vom avea acces în marea familie europeană atîta timp cît încă nu ne-am eliberat de moştenirea umilinţei, de percepţia deformată a realităţii, de rolul de sclavi într-o societate a „egalităţii"? Inchiziţia atît de temută cu secole în urmă a fost înlocuită în această parte a lumii cu o organizaţie a terorii mult mai cumplită şi mai rafinată. Este posibilă reintrarea în Europa cu toată frica acumulată decenii de-a rîndul, cu mentalitatea de hăituit sau de simplu obiect aflat la bunul plac al puterii, cu un comportament de animal sacrificat doar pentru plăcerea cîtorva privitori? „Vînătoarea" de indezirabili, „arderea pe rug" au continuat să fie practicate aici, iar condamnaţii poartă încă în ei amintirea pedepsirii pentru o vină inexistentă. Lipsa oricărei reguli a înrădăcinat în suflete neîncrederea şi pesimismul, iar neexercitarea gîndirii a dus la infantilizare şi la imposibilitatea de a hotărî. Pînă şi unii dintre cei care au reacţionat împotriva puterii, căpătîndu-şi un fel de independenţă n-au avut decît un comportament tipic romantic, de „damnat" osîndit să înfrunte întreaga lume. Aceeaşi infantilizare zace şi în ei, împiedicîndu-i să treacă de faza eruptivă, pur sentimentală. Separaţi de semenii lor prin „cordoane sanitare" oferite cu generozitate de noua inchiziţie, aceşti opozanţi eruptivi s-au adaptat şi ei spaţiului ritualizat, considerîndu-se de-a dreptul luciferici pentru că au înfruntat puterea-religie. În cele din urmă, comportamentul lor este tot o formă de recunoaştere a religiei comuniste. Urmăriţii, contestaţii, interzişii şi-au făcut un titlu de nobleţe şi un adevărat blazon din activitatea lor subversivă, după cel mai autentic model medieval. Schimbările produse, accelerarea curgerii timpului îi obligă acum să iasă din armurile pregătite cu atîta chin, să accepte o altă existenţă. Dacă nici măcar cei care nu s-au lăsat depersonalizaţi, speriaţi de noua inchiziţie nu reuşesc să se lepede prea uşor de tabuurile totalitarismului, cum putem crede că deja ne-am „reintegrat" în Europa? Într-adevăr, de la patruşopt încoace, „Europa este cu ochii pe noi", dar, din păcate, noi, cei priviţi, nu sîntem încă în Europa.

GABRIELA GAVRIL

Ochiul obiectiv

Care ar fi poziţia pe care se situează de regulă intelectualul într-o societate în care politicul invadează cotidianul? Mulţi preferă să se plaseze undeva în afara a ceea ce am putea numi paradigma partidelor politice, poziţie care le permite abordarea unui punct de vedere mai puţin subiectiv şi o mobilitate mai mare în analiza plusurilor sau minusurilor unei formaţiuni politice sau a alteia. Aceasta nu este o abdicare de la viaţa politică ci, dimpotrivă, un mod de a echilibra balanţa puterii, oarecum după modelul tradiţional al grupurilor de presiune sau **lobby**. În acest sens trebuie înţeleasă activitatea grupului de dialog social sau a oricărei alte organizaţii similare, deoarece doar în acest chip, abordînd o poziţie obiectivă şi mobilă, ele devin cu adevărat eficiente.

O detaşare de ceea ce noi am numit paradigma partidelor politice o încearcă şi F.S.N., dar aici apele se tulbură deoarece membrii grupării politice respective, sau, să zicem, cel puţin membrii partidului care poartă acest nume, nu mai au cum să evite capcana fatală (şi strict necesară) a **paradigmei**, de vreme ce au un statut şi un program care îi aşează **alături** de alte partide şi nu **deasupra** lor.

În acest punct o discuţie, chiar sumară, privind **stînga** şi **dreapta** la nivelul partidelor se impune, mai ales că, datorită unei îndoctrinări mai mult sau mai puţin conştientizate, „dreapta" provoacă multora reacţii violente, pornindu-se de la ideea că duce în mod inevitabil la (sau se confundă cu) un regim nedemocratic, în care o minoritate îşi impune părerile unei majorităţi. Lăsînd pe seama politologilor clarificările absolut necesare, chiar urgente, în acest sens (din păcate acest gen de clarificări vine în prezent mai totdeauna din partea unor membri de partid, care, fiind în noi bine cultivată neîncrederea în aproape, sînt în genere bănuiţi că ar face-o din vreun interes oarecare), ne vom limita la o discuţie în jurul unei mutaţii care se produce în est, începînd cu Uniunea Sovietică.

Prin „dreapta" se înţelege, de regulă, partida conservatorilor, a celor care doresc menţinerea unor structuri existente, iar prin „stînga" partida reformatorilor, cei care doresc înlocuirea structurilor existente cu altele, considerate mai bune. Se ajunge, pornind de la o definiţie simplă ca cea de mai sus, ca în Uniunea Sovietică să se vorbească despre o „dreaptă" conservatoare cu referire la cei care doresc, în interiorul Partidului Comunist, păstrarea structurilor tradiţionale, stînga fiind reprezentată de reformatori, de cei care se îndepărtează de la dogmele marxiste. Citim în **Sputnik**, numărul pe ianuarie '90: „...unii (putem să-i numim în mod convenţional stînga) cheamă la reluarea revoluţiei de la capăt, la utilizarea experienţei pozitive a democraţiilor burgheze. Alţii (dreapta?) văd în aceasta o lovitură dată fundamentelor şi cuceririlor socialismului, care trebuie apărat cu hotărîre împotriva inovaţiilor îndoielnice". Cînd apar astfel de mutaţii de sens, cînd însuşi preşedintele ţării, domnul Iliescu, afirmă că nu ar mai fi o mare diferenţă între stînga şi dreapta, sporind nedumeririle, „ochiul obiectiv" devine o necesitate.

Pre-parlamentul recent creat la noi ne oferă un eventual model de compromis între, pe de o parte, partide şi, pe de altă parte, personalităţile, **ochiul obiectiv**, cei care nu se află (teoretic) înregimentaţi în vreun fel. Acest echilibru este viciat de cei care, în jumătatea „neutră" fiind, fac totuşi partizanat, cum ar fi reprezentanţii judeţelor sau unii factori de decizie din fostul C.F.S.N. Aceştia, destul de mulţi, fac îndoielnică funcţionalitatea **ochiului obiectiv** în interiorul pre-parlamentului, deoarece nu ar putea grupa, la o atentă analiză, decît cîţiva intelectuali cu o puternică personalitate şi putere de obiectivare.

Dacă ar fi să ne oprim asupra unei concluzii, am putea zice că poziţia pe care s-ar situa de regulă intelectualul este una relativ paradoxală, aceea a unei **neutralităţi angajate**, mai precis neutralitate faţă de paradigma partidelor politice, dar angajare pe axa unei mobilităţi şi obiectivităţi sporite, bucurîndu-se, datorită chiar acestei obiectivităţi şi mobilităţi, de încrederea opiniei publice. Faptul că o astfel de poziţie este una privilegiată şi prizată acolo unde societatea nu se bucură încă de un echilibru sigur poate fi dedus şi din accederea la preşedinţie a unui Havel în Cehoslovacia (în faţa Universităţii ieşene s-a putut mult timp citi „vrem un Havel"), sau a opiniilor care circulă recent cum că n-ar fi tocmai rău să avem un preşedinte ca Liiceanu, sau chiar dorinţa militarilor de a fi conduşi, pînă la restabilirea unui echilibru în interiorul armatei de o personalitate civilă. Oricum ar fi, **ochiul obiectiv** oferă unui organism social siguranţa care la un organism viu ar însemna un sistem imunitar ireproşabil. Păstrînd analogia, să sperăm că vom putea evita un sindrom al imuno-deficienţei sociale.

RADU ANDRIESCU

În gardă, domnule!

Vreme de aproape 50 de ani, partidul comunist român a reuşit o performanţă extraordinară (o calific astfel pentru că nu numai eu, dar şi oricare psiholog, sociolog, istoric şi filozof ar considera-o asemenea, dacă a analizat atent şi profund personalitatea românului ca individ şi personalitatea poporului român), anume, de a concentra — de-a dreptul obsesiv — gîndirea individuală şi colectivă într-un singur punct (concentricul lagărului comunist): distrugerea comunismului sub oricare manifestare a lui, fie totalitară, fie milenarism — Paradisul pe o mie de ani, al proletariatului (în sens chiar creştin, dar negat ca origine), fie autocraţie sau teocraţie (ideologic-economică).

Astfel, în aceste zile se face remarcată, vizibilă „cu ochiul liber" opoziţia, din punct de vedere istoric, deja clasică (păcat că sînt foarte puţini cei care au studiat şi semnalat acest clasicism), românului faţă de orice, enumăr pentru că mi se pare corect şi necesar, hotărîre, decret, lege, cod de legi şi, în consecinţă, sistem social (politic) **nedrept**. „Libertate cu dreptate" (nu întîmplător lozinca Sindicatului braşovean, independent „Mişcarea 15 Noiembrie") exprimă perfect reacţia temperamentală, caracteriologică, filozofică şi istorică a românului faţă de privarea de libertate, privarea de adevăr, faţă de orice libertate nedreaptă, faţă de orice surogat de libertate. Mai ales **acum** substitutele libertăţii-cu-dreptate repugnă românului.

Dar, opoziţia individului faţă de colectivitate ca expresie reală şi elocventă a sistemului (în special cel comunist), tinde ca în acest moment (prin ajutorul de „nepreţuit" al vechilor - noilor comunişti), să devină o înţelegere confuză şi păgubitoare a libertăţii, a democraţiei adevărate (libertate-cu-dreptate), să existe ca opoziţie, luptă socială şi politică pentru interese strict personale, îndeobşte de natură pecuniară. În timp, tot mai abil camuflată de fel şi fel de revendicări exprimate — cu rea tupeu — în numele comunităţii la toate nivelele ei de organizare socială, implicit economică. Rezultă că românului i se impune acum dar şi pentru un îndelungat viitor (liber) să reuşească — cu răbdare, tenacitate şi sudoare a minţii — a crea în mod concret o opoziţie conştientă şi clară faţă de:

— **sine însuşi**, ca „inoculat", cu voie sau fără voie, de comunism,

— **şi faţă** de oricare alt român „inoculat" asemeni lui.

Se impune, pentru că există o vină a întregii naţii în privinţa trecutului comunism şi a actualei tendinţe reformiste de tip comunist. Deci, necesitatea duelului conştiinţelor, aşa cum am observat mai înainte, adică duelul dintre individ şi individ, cetăţean şi cetăţean, „tovarăş şi tovarăş", a devenit practic, în acest început de istorie, o condiţie sine qua non a existenţei procesului de împlinire a **renaşterii** poporului român.

Eradicarea mentalităţii individuale: dacă mă aflu pe graniţa dintre viu şi mort, înseamnă că trăiesc „fără complicaţii inutile", cu alte cuvinte: dacă vreau să trăiesc liniştit nu trebuie să mă implic social şi politic decît aşa cum dictează „puterea", această eradicare nu poate fi făptuită decît prin confruntarea deschisă şi totală dintre om şi om, conştiinţă şi conştiinţă, atitudine şi atitudine, sau, altfel spus, lupta acerbă pentru o existenţă demnă şi autentică, individuală, naţională.

LEONARD OPREA

capete de rînd

Democrația de buzunar

Există cărți rare, există dicționare, există enciclopedii în mai multe volume în care găsești informații din orice domeniu, există cărți de format mic, ediții de buzunar destinate unui anumit public, pentru cei care călătoresc mult și au oroare de bagaje sau pentru cei care merg în vacanță și nu iau cu ei decît o singură carte și aceea în ediție prescurtată. Democrația noastră care s-a născut după marea răsturnare (nu cred că o putem numi deocamdată *Revoluție* !) din decembrie trecut tinde să devină o democrație de buzunar. De altfel domnul S. Brucan s-a grăbit să declare unor corespondenți străini că democrația în România se va instaura abia după douăzeci de ani. Pînă atunci va fi democrație, dar de un anumit fel. La noi și dictatura a fost — și cu asta ne putem mîndri — ceva cu totul aparte, așa că nu e de mirare că și democrația va fi cu totul și cu totul deosebit. Nu ne aflăm noi la răscruci de drumuri ?

N-am înțeles totuși de ce democrația se va instaura la noi abia după douăzeci de ani. De ce nu după douăzeci și unu sau douăzeci și doi ?! Cît a durat epoca de aur ? Istoria nu urmează oare un circuit închis ? Nu există un echilibru al forțelor binelui și răului în lume ? Îi plac cumva domnului Brucan planurile cincinale ? Sau nu cumva domnul Brucan este un cititor pasionat al lui Dumas-tatăl ? După capă și spadă din *Cei trei mușchetari* urmează ce ? Păi, urmează *După douăzeci de ani*.. Pînă atunci : tăcere !

De fapt, de ce-am avea noi nevoie de o democrație completă ? Nu e mai comodă una prescurtată ? În occident, multe opere clasice suferă tot felul de modificări în funcție de publicul care le solicită. Dacă de pildă vrei să popularizezi opera lui Shakespeare în rîndul celor mici și care încă nu cuvîntă — și bine fac ! — e normal ca s-o adaptezi la nivelul înțelegerii lor, o ilustrezi cu poze colorate, o repovestești cît mai atractiv etc., etc. Ce ar înțelege un copil de 5 ani (pe cei de 2 ani nu-i punem totuși la socoteală), din opera *Othello*, ca să nu mai vorbim și de *Hamlet*. Cu toate complexele sale oedipiene și de gelozie maternă, paternă, inerente vîrstei, înțelegerea copilului e limitată. Ca atare, piesa *Othello* ar trebui repovestită, adusă la stadiul de legendă istorică, cu multe ilustrații. După patruzeci și cinci de ani de dictatură, poporul, probabil că-și zice domnul S. B., a ajuns într-o fază puerilă și înțelegerea lui a rămas în urmă, așa că democrația îi trebuie servită cu lingurița. După douăzeci de ani, copilul va crește și se va putea hrăni singur. Pînă atunci îi arătăm cărți ilustrate, să se mai distreze și el, că totuși a avut de suferit sub dictatură !

Noi ne lăudăm că am avut cea mai evoluată constituție din Europa în perioada interbelică. Oricine ne-ar putea răspunde, chiar domnul Brucan : și ce dacă ? Povestea cu constituția este o simplă poveste. Nu ni s-a spus la ultimul Congres că societatea românească este cea mai perfectă din lume și nivelul de trai al poporului cel mai ridicat ? Așa și cu constituția. Domnul S Brucan ne-ar putea replica : da, am avut o asemenea constituție (cert este că am avut !), dar ce s-a ales din ea ? Cît a înțeles poporul și mai cu seamă cei care au fost la cîrma țării din litera ei ? Au respectat-o cîndva ? Legile noastre au fost făcute nu pentru a fi respectate, ci pentru a fi încălcate, tot au trecut pe aici atîtea popoare migratoare. În sfîrșit, deocamdată, ni se sugerează, noi trebuie să ne vedem de ale noastre : să ne punem la punct economia, să ieșim din criza alimentară, să cucerim piața europeană cu produsele noastre de bună calitate, și pe urmă să vedem ce e și cu politica ! Politica e politică, are cine să se ocupe de ea ! Iar în ceea ce privește democrația, deocamdată ar fi bine să ne mulțumim și cu una de buzunar !

Oricum, FSN-ul a fost împărțit în două : cap și coadă. O parte politică, o parte administrație. Politica într-un buzunar, administrația în altul. O hotărîre cît se poate de înțeleaptă : cînd politica te incomodează și-ți ocupă prea mult loc în buzunarul drept, îl muți în buzunarul stîng, și te-ai spălat pe mîini. Și în buzunarul drept muți administrația. Transformi apoi rapid miliția în poliție și pentru orice siguranță o strecori în buzunarul de la piept și te poți plimba fără grijă pe strazi. Lumea se va da în lături în fața ta și se va înclina pînă la pămînt. Iar dacă ai mai avea la dispoziție și o pipă prezentabilă, ai semăna perfect cu Churchill și ai trece drept un om politic lucid, ușor apatic, dar plin de umor. Abordînd o mustață stufoasă și încruntîndu-ți sprîncenele (păcat că sînt cam spîne), ai aduce imediat la față cu tătucul Iosif Vissarionovici Djugașvili, numit și cel de oțel. Cu cîtă detașare blîndă ți-ai scutura scrumul pipei peste capul poporului adunat să-ți aducă ovații ! Da, măsura cu împărțirea a fost cîte se poate de înțeleaptă. O parte (capul ? Coada ?) se va ocupa cu aranjarea alegerilor, iar cealaltă cu elaborarea legilor. Trăim într-un timp alert. Ritmul vieții s-a schimbat. Orice cetățean cu ceva scaun la cap își poate da seama de acest lucru. Totul trebuie făcut cît mai repede și problemele rezolvate de urgență. Trebuie lucrat pe mai multe planuri deodată. Omul abia reușește să citească vraful de ziare care apar zi de zi. Să mai punem la socoteală și timpul pierdut în fața micului ecran (la noi putem spune că acesta e într-adevăr mic, mic din toate punctele de vedere și nu e de mirare că uneori aceste puncte devin mai mari decît ecranul). Omul nu mai are timp să citească o carte serioasă și chiar dacă mai cumpără cărți în virtutea inerției, plătind un preț îndoit la domnul librar, așază cărțile în raft și le lasă acolo pentru un alt timp, mai pașnic. Și dacă n-are timp pentru o carte serioasă, un roman, credeți că va avea timp pentru o democrație adevărată ? Se va mulțumi și cu una de buzunar.

O poate parcurge în tramvai, pe stradă, în timp ce stă la coadă, după ziare, în tren, la orice oră și-n orice anotimp.

Acesta e avantajul edițiilor de buzunar. Sînt practice, sînt comode, sînt estetice. Și nici nu-ți încarcă mintea prea mult. Și atunci de ce să nu le edităm ?

Cărțile de format mic, cu litere minuscule, sînt adevărate bijuterii ale tiparului. De la Gutenberg încoace tipografii și editorii s-au întrecut între ei pentru a produce cărți cît mai mici, aproape fără dimensiuni. Astfel, un volum care cuprinde toată opera lui Dante, deci și *Infernul*, a fost editat în 1876 avînd următoarele dimensiuni : 38×23 mm. Un Coran aflat în prezent la Leipzig are un format de 24×18 mm și poate încăpea numai bine într-un polonic. Există cărți și mai mici, care pot încăpea într-o lingură de supă, ba și mai mici, care încap într-o linguriță de ceai, au dimensiuni în jur de 5×5 mm.

În Japonia în anii 1965—1966 (cam pe timpul celebrului Congres al IX-lea al PCR-ului) s-au tipărit cîteva microcărți ce au bătut toate recordurile, stabilind limita minimă sub care nu se mai poate imprima un text : una dintre ele, o culegere de versuri avea formatul 2,8×4 mm ; pentru descifrarea ei era prevăzută cu o aparatură specială. Recordul Japoniei a fost bătut de o carte publicată la Liepzig : un *Abecedar* (tot la Leipzig se află și Coranul), textul din fiecare filă ocupînd o suprafață de 6 milimetri pătrați. Japonezii nu s-au lăsat mai prejos decît frații lor nemți și în anii din urmă au editat o carte care poate trece prin urechile unui ac. Cartea însumează 100 de pagini și cîntărește exact, 0,0076 grame.

Prevăd însă că România va bate toate recordurile și va scoate în curînd o nouă Constituție care va cîntări și mai puțin.

NICHITA DANILOV

proximități

AL. CĂLINESCU

Primele cărți pe care Noica i le dă lui A. P., la întîiia lor întîlnire (prin 1967—1968) cu caracter, evident, „inițiatic" : *Spațiul mioritic*, *Jurnalul* Anei Magdalena Bach, și *Genie du christianisme* (reunind, poate, filosoficul, eticul, esteticul și religiosul ?).

Cele trei cărți care, după părerea lui A. P., te introduc în cultura clasică și îți sintetizează, totodată, Antichitatea : Fustel de Coulanges, *La Cite antique*, Rhode, *Psyche* și Yager, *Paideia*.

Cineva povestindu-mi o scenă petrecută acum cîțiva ani : i-a dus profesorului St. C., reputat romanist și italienist, o biată cutie de conserve de pește iar acesta, profesorul universitar pensionar, a desfăcut-o și a mîncat-o *pe loc*.

Din istoria cenzurii la noi (istoria care nu va putea fi scrisă, am impresia, niciodată, avînd în vedere vastitatea — să spun enormitatea ? — materialului) : coperta pentru *Almanahul Convorbiri literare* '88 a trebuit refăcută deoarece, în colajul fotografic respectiv, apărea un pahar (cu Martini ?) glazurat și cu o felie de... lămîie.

2 ianuarie 1989 : se reia la T V. : *Noaptea furtunoasă* ; e „scoasă" replica lui Rică : „Da, familia e patria cea mică, precum patria e familia cea mare, familia este baza societății".

Nu altă soartă a avut, de-a lungul anilor, și această replică din *Scrisoarea pierdută* „...stimabile, prea te faci chinez"...

Răscolitor, fascinant (prin dubla conotație : deschidere și impas), modul în care Camus încheie *La Chute* : Il este toujours trop tard" Și adaugă : „Heureusement"

Vara 1989 : aflu dintr-un articol din *Nouvelles de Moscou* : proiectul distrugerii (sistematizării ?) satelor „amenințate să moară" a existat și în timpul lui Brejnev.

Ultimul țar al Rusiei avea nu mai puțin de 4 (patru) reședințe. Ce dezmăț !

La radio, în noiembrie 1989, această frază dintr-un reportaj apărut în *Corriere della Sera* : timpul se măsoară în aplauze.

I.P., în timpul arestului la domiciliu, punînd aparatul portabil pe pervazul ferestrei, lăsînd sonorul la maximum ca să audă și „băieții" de jos, din mașina staționată lîngă bloc, buletinele de știri. E drept, făcea o selecție : a ales buletinele de știri care au anunțat căderea lui Jivkov, a lui Honecker, a lui Jakes...

Calamburul politic (posibilă temă de cercetare) : cartierul (p)rezidențial din Berlinul de est era supranumit Volvograd

17 februarie 1987 : „Iașule, trezește-te", „Rușine, rușine, rușine !", „Vrem lumină să-nvățăm, vrem apă să ne spălăm", „Nu trăim în grote !", „S-a umplut paharul !".

Temă de posibil eseu : *De la inchiziție la percheziție*, *Gîndirea captivă (Milosz)*. La antipod : gîndirea fictivă.

Cineastul Eldar Riazanov într-un articol din 1988 : „Un glumeț a spus că realismul socialist a fost un procedeu artistic permițînd să povestești superiorilor ceva plăcut, într-o formă care le era accesibilă".

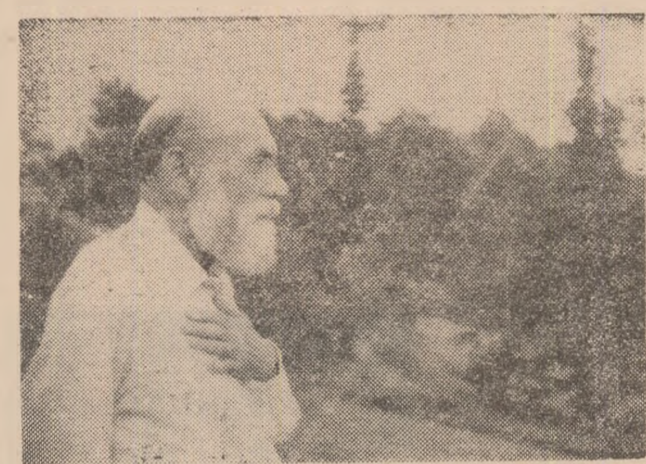
Nea Vasile fost funcționar la Uniunea Scriitorilor, povestindu-mi vara trecută cum asculta constant și cu mare interes, la Europa Liberă, comentariile lui Nicolae Dragoș Munteanu.

Primăvara 1988 ; inspecție de grad la Galați ; un profesor își spune părerea despre primul secretar al județului : nu e prost, „dar îi cam place sexul..."

Din scrisoarea — primită la mijlocul lui ianuarie — unei foste studente, promoția 1989, profesoară într-un oraș transilvanean : „După ce s-a terminat trimestrul I m-am simțit așa, ca după o boală cu care, aflînd că e incurabilă, te obișnuiești. „Te știi de profesoară ?" mă întreabă tata. Îmi place să mă joc de-a profesoara dar, din păcate, elevilor nu le mai place să se joace serios de-a elevii. Predau româna la două clase de gimnaziu (a V-a) și restul orelor le am la liceu : două clase de a IX-a, una de a X-a (la care am și dirigenție) — toate trei clasele sînt foarte slabe — și încă o clasă a XI-a, secția maghiară, ceva mai bună. Cele mai recente „cugetări" : craiul i-a urat lui Harap Alb mult succes" ; „primul document scris în limba română a fost *Scrisoarea lui Hamlet*" ; „romantismul a apărut în sec. XIV î.e.n."... Procesul de predare-învățare (?!) este simplu : eu învăț — eu predau — eu întreb — eu răspund.

Mi-au scris colegele, Oana, Cristina, Adriana și am aflat cam ce elevi au. Oricum pot să fiu mulțumită că eu tot mai zăresc un licăr de interes în cîteva perechi de ochi. (...)

Astăzi am simțit că se face tot mai mult vid în mine, un fel de refugiu total, undeva la marginile ființei mele.

N. STEINHARDT

Convorbiri cu Sergiu Al-George (3)

Jilava, 1960—1964

Wagner, Mozart

Eu : În tinerețe am fost admirator pasionat al muzicii lui Wagner. O ascultam într-o dispoziție vecină cu transa. Poate și sub înrîurirea insolitei mele profesoare dintîi, doamna de Branszky, o germanofilă înflăcărată și o wagneriană nu mai puțin perfectă decît George Bernard Shaw. Acum stau în zodia lui Mozart, am trecut de la extremitate la alta. Să fi contribuit la aceasta și prietenul meu pictorul George Tomaziu, mozartian absolut și erudit ? Cred că explicația mai degrabă o dă o evoluție întru totul nevoită. De partea cui ești doctore, a unuia ori a celuilalt ?

El : Ei, Mozart... desigur. divinul... e și el dincolo de bine și de rău. Dar Wagner ! În drama lui lirică pulsează tot etosul și tot farmecul mitopoeticei populare, toată forța captivantă a miturilor, legendelor... Wagner a pus pe note basmele fraților Grimm și temele romantismului, toate, de la Novalis la Brentano și Tieck și von Arnim... A rechemat la viață *Cîntecul Nibelungilor*, a descoperit în „vremurile întunecoase" o etică nepieritoare... Wagner e fierbinte și tainic, aidoma sufletului pămîntenilor, Wagner ne duce în pădurea interzisă, ne deschide ferecatele porți ale creației mitologice, ne încîntă cu minunata mărinimie a cavalerismului... Dar nu-i improbabil să existe și putința unei complementarități, poate că basmele și eposurile unuia nu sunt potrivnice purității și grației celuilalt... Nu însă *Flautul fermecat*, apogeul acela francmason !.. : *Requiemul* însă da, și *Don Giovanni*. În fața acestora mă înclin cu mult respect.

Rămîi fidel lui Mozart, dar nu-ți renega tinerețele !

India

S. Al-G. : Spre deosebire de Mircea Eliade, n-am fost în India. Țara aceasta pe care nu o cunosc o port în inimă și-n minte. O văd scăldată în azurul înțelepciunii și rourată de smerenie. Boierii și burghezii noștri spuneau pe la sfîrșitul veacului trecut și în prima parte a celui de față că Franța le este o a doua patrie. Mie mi-este India.

N. St. : E și țara mizeriei, a murdăriei, a unor exagerări...

S. Al-G. (mînios) : Asta-i judecată în stil „civilizatoriu" și yankeu, stilul infam al omului „luminat", pentru care canalizarea și gadgeturile trec mult înaintea culturii ! Cum de poți pune atît de mercantil și de sanogenetic problema ? Nu, a cruța viața animalelor, a refuza să ucizi, a-ți unge tălpile cu miere ca să nu strivești insectele și viețuitoarele de pe sol nu mi se par a fi „exagerări", căci la ele cred că ai binevoit să te referi. Imaginea autovehiculelor care se opresc pentru a da prioritate vacilor nu-i deloc caraghioasă, e plină de tîlc și firește cu totul străină de mentalitatea monetară și arghirofilă și obsedată de „practic" a unor societăți voitoare a trăi numai pentru distracții și capitalizare...

N. St. : Dar vacile acelea sunt scheletice și hămesite, iar bandele de șobolani care circuiă în voie...

S. Al-G. : Nu toate cele pot fi desăvîrșite. Astăzi te aflu într-o dispoziție de utilitarism vrednic de Stuart Mill, Bentham, Spencer și alți profanatori ai demnității omului. Și nici yoga nu te-am văzut făcînd după deșteptare. Mă decepționezi. Te credeam capabil, dacă nu să înțelegi, măcar să respecți țara lui Buddha, a lui Vivekanada, a lui Aurobindo, a lui Gandhi...

Huxley, Blaga

S. Al.-G. : Huxley ? Îmi place, e deștept, e ager, știe multe și nu se lasă prostit. Mi-a plăcut și ce ai scris despre el în *Revista Fundațiilor Regale* prin '46. Soției mele și mie, articolul *Huxley, teist și romancier* ne-a stîrnit pofta de a-l citi pe Huxley în întregime. Așa am și făcut, sau în bună parte. E un pozitivist chibzuit și fără prejudecăți. A înțeles foarte bine numeroase trăsături ale veacului, care altora, chiar dintre cei mari, le-au scăpat. Și-i veșnic de strajă, curios, toate îl atrag și-l interesează. Știe că religiile nu pier, că îndură doar fenomene de translație. E la curent cu descoperirile farmacopeii celei mai noi — unele senzaționale, cutremurătoare. Le prevestește falnic viitor și gîndesc că are dreptate. Pe lîngă cele menționate în *Revistă* au apărut altele pot remodela ființa noastră. O pot preface într-un fascicol de reflexe condiționale, o pot naște a doua oară ca făt al dresurii. Cît despre *Minunata lume nouă* e neîndoielnic o capodoperă : și ca produs artistic și ca explorare a latențelor lumii contemporane. Raționalistul acesta atît de neînchistat în teorii îmbătrînite și dogme țepene, mi-aduce aminte de Blaga, de care știi cît de aproape mă simt, cît îl iubesc și-l venerez și tare m-am bucurat văzînd că și tu îl cunoști, îl respecți, îl îndrăgești. Huxley își dă prea bine seama că hotărîtoare în istoria lumii sunt simbolurile, miturile, metaforele. Din acest punct de vedere, nici o deosebire de Blaga. Amîndoi la fel de ahtiați de a se informa cititori neobosiți și fantastici amîndoi (un al treilea este Eliade), eseiști de superbă calitate și cît de mare le este și talentul de a sesiza repede și de a expune clar și nesuperficial ! Și la el și la Blaga : un raționalism cumpătat, o intuiție extraordinară a istoriei nescrise, a problemelor finale caracteristice fiecărei culturi. Cimpoiul nu-i cunoscut decît la noi și de scoțieni. Să-l fi adus cu ele, cînd au fost transferate din Dacia în nordul Angliei, legiunile romane ? Huxley și Blaga îmi par ciudat înfrățiți de un același duh inteligent, nesățios de cunoaștere, sensibil, pătrunzător, pe care aparențele nu-l înșeală, căruia și natura și oamenii îi fac, deplin încrezători, mărturisiri și confidențe și-i dezvăluie taine cruciale.

N. St. : Sunt și mari creatori de formule bogate în pitoresc și radianță.

S. Al-G. : Asta pentru că sunt mînuitori de simboluri și metafore. Absorb cultură și informații și le redau uimitor prelucrate și multiplicate. Rareori două minți strălucite mi s-au arătat atît de similare. Învoite cu psihanaliza, amîndouă, măcar în parte.

Freud, Jung

N. St. : Te credeam rezervat față de psihanaliză.

S. Al-G. : Întocmai. Cel puțin privitor la Freud. Nu la Jung. Sunt un admirator al lui Jung, poate chiar — întrucît mă pricep — un discipol al său. Blaga, Jung, Eliade, Novalis, Brâncuși (ca teoretician și ca artist), Ananda Coomaraswamy, Frenkian, Frazer, Paul Mus, Unamuno, Papini, Dostoievski, Ernst Jünger, Boehme, Nietzsche, Pârvan, Platon : amestecă-i bine, expune-i la lumina soarelui eminescian și obții o imagine a cerului unde-mi place să-mi proiectez visele, nedumeririle, convingerile.

Jung (am să-l citez de multe ori în *Arhaic și Universal)* s-a descotorosit de tot ce este exagerare, monomanie și îndărătnicie la Freud, Pansexualismul lui Freud nu-i decît o manie, o dogmă scientistă, o încăpățînare de teoretician superb, care nu mai vrea să ia aminte la realitate și nu-i mai îngăduie să prezinte amendamente la textul teoriei. (Sper că nu te superi, soi de rudă cu el cum zici că te afli.) Dibui la Freud și un dispreț, de nu și o ură (mocnită dar fermă și feroce) pentru toate sistemele care atribuie omului o eminență morală, care-l consideră capabil de progres, care-și pun nădejdea în el. Pansexualismul ascunde un rînjet și e un mod de a dogmatiza animalitatea omului.

Visul, simbolul, mitul joacă la Jung un rol analog celui deținut în opera lui Blaga. În opera lui Pârvan aflu unele intuiții junghiene, noțiunile de undă, ritmicitate și ondulație spre pildă. Iar despre alchimie, și Jung și Eliade au scris deopotrivă de inteligent și de serios, izbutind să lasă din marasmul dobitocesc al scientismului propriu *stupidului veac al XIX-lea*, vorba lui Léon Daudet, medic și el.

Malraux

„Il admir mai întîi pentru curajul său. Și l-a dovedit în Indochina, în Spania, în timpul ocupației germane a Franței. Curaj de aviator de comandant, de cavaler plecat în lume să caute nedreptăți pentru zdrobirea cărora să lupte. *La condition humaine* mi-este carte de căpătîi. a și a lui Paul Mus despre templul din Borobudur ori ca și tot ce am putut citi din Ernst Jünger și din opera lui Hölderlin : ca și *La forêt interdite* a lui Eliade, piesă incriminatorie a volumidite a lui Eliade, piesă incriminatorie a voluminosului nostru dosar. *Pădurea* aceasta (traducerea franceză pe care ne-a dat-o Dinu[1] spre citire poartă alt titlu decît cel românesc original : *Noaptea de sânziene*, e o carte a ursitelor nu uita că Eliade a scris cu înflăcărare despre Hasdeu, autorul *Ursitei* (roman istoric rămas din păcate neîncheiat). *Pădurea* e o splendoare, e una din cele mai frumoase cărți din cîte mi-a fost dat să citesc. Malraux nu e un cinic, e un discret, e o fire virilă căreia îi este lehamite de sentimentalism și de plîngăcioși, nu de simțăminte și de lacrimi (bine observă Alecu[2] : eroii lui Homer nu se rușinează să verse lacrimi). E un aventurier însă în sensul odiseic și cavaleresc al termenului mie îmi pare un moralist, un urmaș al lui Pascal un reprezentant al lucidității franceze sub înfățișarea ei cea mai riguroasă și mai neviciată de un cartesianism de duzină. E dintr-aceeași familie spirituală cu Montherlant. Ca și Descartes bietul, ca și Freud a încăput pe mîna unor admiratori cărora de minune li se aplică zicala românească : ferește-mă, Doamne, de prieteni.

Incertitudine

Creștinismului e dispus a-i recunoaște un merit incontestabil : „o religie a incertitudinii, depinzi numai și numai de har, și-l poți pierde oricînd. Spre deosebire de iudaism, acela o religie a certitudinii : execuți cele șase sute treisprezece comandamente — pozitive și negative — și griji nu mai e cazul să-ți faci. În creștinism totul se decide prin efectul unei judecăți înfricoșătoare, plină de necunoscute.

Creștinismul se apropie de artă, și ea stihie de pe tărîmul incertului. Poporul nostru e neagitat și nu suferă de pe urma chinurilor iscate de o concepție eshatologică alarmistă. Totuși nu cade nici în quietism, o puternică doză de bun simț îi păstrează proaspătă în suflet sănătoasa idee a incertitudinii.

Știința confirmă incertitudinea : axiomele nu se pot demonstra, simultaneitatea nu există, demonul lui Maxwell e o fantezie, principiul al doilea al termodinamicii e ineluctabil, energia se degradează, relațiile noastre cu particulele elementare stau sub semnul incompletitudinii, asupra funcționării organelor noastre nu avem practic nici o influență (deși indienii...), limbajul nu e un mijloc sigur de comunicare, inconștientul e rivalul de nu și dominantul conștiinței, mecanica lui Newton (singura inteligibilă rațiunii și apriorismelor noastre) se aplică doar unui domeniu foarte limitat, roiurile de galaxii se întind oare către infinit ori este efectul Doppler-Fizeau o iluzie în plus ? (milostivească-se Hari de noi !), viteza luminii pare a nu fi o barieră de netrecut, dincolo de capacitatea noastră de percepere mișună unde, cîmpuri, radiații, pretutindeni numai taine, cenzuri transcendentale, porți kafkiene..."

Knock

În continuare :

„Nițică incertitudine nu strică nici în medicină. Nițel calm, nițel simț al măsurii. De nu, pățim ca pacienții doctorului Knock al lui Jules Romains : ne băgăm în spital de frica bolii., Knock e un farsor, însă nevroza profilactică e o realitate universală. Iar medicina secolului al XX-lea adeseori i se manifestă concesivă și amicală de nu o și întărîtă. Piesa lui Jules Romains bate, aș zice, și mai departe decît cele ale lui Molière despre doctori. Sunt discreditate și luate în rîs nu numai unele procedee ale medicinei, sunt demascate înseși principiile de bază ale Igienismului, unul din idolii vehemenți ai vremurilor noastre. Sunt medic, însă comedia lui Jules Romains nu numai că nu m-a supărat, ci mi-a stîrnit interesul și mi-a provocat mulțumirea. Cinste dramaturgului care nu a șovăit și nu s-a temut să lovească unde trebuie, în chiar centrele psihice diriguitoare ale panicii igieniste. Unde mai pui că piesa e o încîntare, am văzut-o, jucată la noi cu brio, interpretarea lui Tony Bulandra a dezvăluit de-ți era mai mare dragul falsa gravitate, țîfna medicinii care din spusa lui Ambroise Paré — sănătatea e o stare precară, nu prevestește nimica bun — și-a făcut un slogan de subjugare a omenirii și un mijloc sigur de prefacere a bieților muritori în ipohondri bine îmblînziți. Rezultatul ? Facem ca Păcală : ne băgăm în rîu de frica ploii. Ne legăm la cap cînd nu ne doare capul, ne îmbolnăvim de teama bolii".

[1] Constantin Noica

[2] Alexandru Paleologu.

Ion
STRATAN

Alpiniștii neantului

La poalele muntelui cu animale încete
Ca umbra lăsată de chip pe-un perete
Doar eu și șerpașul mai ducem din cuferi
Privirile negre închise în nuferi —
Sînt ochii gazelei cea oarbă din Gaza
Sînt galbenii tigrului dați pentru paza
Turmei de sconcși ocupați doar cu rosul
Și astfel lăsat-am pe-acolo mirosul

Rămași cu auzul și văzul, pipam
Luleaua de pace și-mi număr ce am :
Conștiința ce-ncepe încet să se-ascută
Spre negrul șerpaș cu povara cea mută ;
Perechea de glesne desprinsă de-atele
Să fugă de vorba șerpașului, rele
Nervoase și tandre, vreo zece conserve
Umplute mai mult decît carne, cu verbe
Și timp cît cuprinde să-mi schimb idealul
Lăsînd, chezășie de simțuri, realul

Ajunși la o pajiște doar cu narcise
I-am dat și șerpașului rupii promise
-Ncepuse deja în bantu să-mi sîsîie
C-aicea auzul întreg să-i rămîie
Și numai cu văzul nu vede cum poate
Să salte povara de nalbe pe spate
Și iată mă văd alter ego negat
De-un stalker ce-ajunge mereu mai bogat
În cadre și drahme, în vorbe și timp
De poate ființa cu-a mea să i-o schimb
Astfel că i-am pus amintirile toate
Să știe că-i sclavul, de umeri legate

Eram singuratic și-n nori nici o voce
Nu-ncuvințase schimbarea atroce
Și-adaug, cu ultimul capăt de ață
Că totul făcusem să-l las doar în viață
Pe șarpele care conștiința să-mi schimbe
Cu-a lui ca pe serii de ieftine timbre
Cercase în vocea șerpașului meu
Cu care sînt una în umbre de hău

Și astfel ne ducem secundele, anii
Pe piscul în care trăiesc bolovanii
Ce știu să devină pupile și iriși

Cît poate-alpinistul să țină calm firii-și
Privitele, dragele, ruptele cadre
Dar lipsa de văz s-o descriu nu se cade

Poate-o căldură, poate-o asprime
Simțeau cei ajunși sprijiniți doar de mime
Negați și păstrați în frăția de sînge
A re-mpovărării cu viața ce-nvinge
Cum știu, umilirea și groaza de fine
De-aș ști, Dumnezeule, ce e cu mine !

O inimă simte un lac glaciar
Lentilă imensă, galactic ghețar
Refractă tot cerul în partea de jos
Iar sus e pămîntul cu noi, fioros
Umplut de-animale și plante și oameni
Pe care-n ogorul cuvîntului sameni.

Și noi, chiar ajunșii (să plîngi, să te bucuri ? !)
Pe pisc, invocat-am zeițe și lucruri
Să ia de pe mine povara puterii
Și lui greul cufăr
Înfloriseră merii

Împrăștierea cetății

uneori, sfera de fier
din cuvintele mele
strivește bilele de oțel
ale Adevărului din mintea mea
care strivesc semințele de mac
din simțurile mele

atunci, realitatea mă bîntuie
ca alergarea pe ieputrele jupuit
pus pe sîrmă între hainele copiilor
care fug hoțește
către case, cîini și pomi, toate
reale (să fie acolo, la ei)

ne-mbătrînim

Sfera de fier ruginește
mai crapă, dar tot strivește
bilele de oțel din mintea mea
semințele de mac din simțurile mele

Peștii Pirranha

voi tobe și voi bețe
voi cartiere întinse ca pîinea pe unt
voi baruri ca niște sticlării cutremurate
voi piețe ca o groapă a meteoritului Tungus
Tu, zid rămas pe care se văd urmele vioților
calde ale celor ce locuiseră, pătratul de praf
al unui tablou, urma scrinului și șarpele firului
de telefon — voi sînteți Peștii Pirranha și
libertății
mele din care mușcați cu fiecare privire cu
fiecare
sunet cu fiecare atingere

De-abia trec rîul unei secunde
și voi îmi lăsați doar scheletul
voi peștii carnivori ai libertății
mele ca un creier de miel în ciorba
pascală, ca un vițel la jăratic, taur
înjunghiat — voi îmi lăsați doar scheletul
libertății mele — a cărei carne sînt

Nicolae
IONEL

* * *

Sunt un
potop de aripi
văd cu aripi ?
? Cu ce cireși
dînd floare-n
sînge înțeleg
ce fericire-n
mine-ndreptățește
întemeierea
cerului întreg

* * *

De-aș cuprinde acum
fericirea cu care în mine
izbucnește pînă-n
ultime ceruri un
prun înflorit —
din sîngele-mi beat
doar un strop de-ar
atinge țărîna,
poarta de
rouă și raze
s-ar deschide-n Eden

* * *

Acum toți cireșii
din abisul de sus
al inimii mele-nflorite
cu-aripi
cu văzduhuri
ce nu mai m-ajung
nu m-ating
se deschid cu oceanul
sîngelui meu
pînă-n gloria
albă

aprinsă
imensă
a ultimei nupții
cresc
s-ating beți
singuri
de buzele lui Dumnezeu

* * *

Se adună-n blîndețea
și pacea aceasta
toată Doamne sfințía
și adorarea și îndurarea
care vreodată
prin inimi pline de
raze și rouă-au
trecut pe pămînt

* * *

Simt fericirea
pînă-n adîncul
inimii îngerilor,
din adînc
pînă-n ruga lor
cea mai de pustiire,
din pustiire
pînă-n plutind
peste ape
aura cristică

* * *

Fi-voi-mai floare
pulbere vreodată ?
Voi mai putea
atîta har să-ndur ?
Cerul e beat
de-a se fi-atins
de crinul pur
în inima mea
beatificată

* * *

O, dacă preajma oarbă ar primi
greul de har al inimii și ceasul
care s-a-ntors din veșnicii... O, dacă
înrourarea-aceasta de blîndețe
ce copleșește-adîncul parcă-al nopții
ar dezlega ce-n noi e cer doar...
Adorare,
și tu, preaplin al mării care încă
poartă suflările dintîi. O, tu, umbrire
de aur a sărutului Ce aripi !
Carne dă-ți lacrimile tale, și cenușa
las-o să ți se-mprăștie atins e,
în drumul lui de raze, duhul pur.

— Stimate Domnule Alexandru Zub, ce-a fost Revoluția din Decembrie 1989: complot, insurecție, revoltă populară, toate la un loc? (Aș dori un răspuns cît mai analitic. Cred că nu trebuie „expediat" ca „moment fierbinte și euforic", întrucît urmările par a fi destul de „curioase").

— Din păcate, un răspuns în deplină cunoștință de cauză nu se poate formula încă, cel puțin nu din locul unde mă găsesc și nu cu informația pe care o dețin: cîteva imagini TV, unele comentarii din presă, destul de reduse ca număr și substanță. Reporterii străini par mai la curent cu evenimentele, analizele întreprinse din afară mențin încă certe avantaje. Eram gata să presupun în întrebarea Dv. un inocent joc al interogației retorice, dar văd că, de fapt, ați circumscris în ea formulele sub care poate fi cuprinsă revoluția noastră din Decembrie. Oricare din ele poate fi invocată într-o măsură anume. Eu aș inversa totuși ordinea, pentru a marca astfel ponderea fiecăreia. Pe cît îmi dau seama, avem de-a face cu o revoltă populară, începută la Timișoara (însă cu preliminarii în alte părți), continuată la București și în alte urbii ale năpăstuitei noastre țări. Ea a devenit și o insurecție militară, din clipa cînd armata a fraternizat cu mulțimea și a întors armele contra aparatului de represiune. Se poate bănui și o componentă complotistă, vizibilă din momentul alcătuirii Frontului Salvării Naționale, front în care, deloc accidental, au putut fi văzute o serie de persoane ce luaseră parte la exercițiul puterii, ca membri în nomenclatură, persoane influente, cu ample relații în diverse medii ale societății noastre. Cu puțin timp înaintea evenimentelor se vorbise chiar de existența unei uniuni a salvării naționale și se făceau speculații pe seama programului ei. Există analiști ce par a fi siguri că o conspirație anticeaușistă dospea în umbră și că explozia populară i-a luat-o înainte, ridicînd ștacheta programului la cel mai bun nivel care se putea închipui atunci. În adevăr, mănunchiul de principii propuse inițial ca linii directoare întrecea așteptările noastre. Vă amintiți că pentru adoptarea lor în alte țări din Europa centrală și sud-estică a fost nevoie de tensiuni, agitații, lupte care au durat peste un deceniu, dacă e să privim numai criza actuală a sistemului, ajunsă la paroxism și dezvăluind resursele militante ale popoarelor din zonă. La noi, s-a propus dintr-o dată pluralism, regim parlamentar (cu separația puterilor în stat), economie de piață, asigurarea drepturilor omului etc. Nu știu dacă cei din „complot" năzuiau atît de sus; presupun că nu, dat fiind că proveneau din medii interesate într-o direcție reformistă, care să nu tulbure peste măsură „echilibrul" social. Revoluția a impus un program anticomunist, pe care Frontul a voit parcă să-l mai diminueze, punînd bemoli la conceptele de pluralism, democrație ș.a. Se voia acum „un fel de pluralism", iar democrația devenea o **fata morgana,** imposibil de zărit înaintea unei pregătiri îndelungate. S-a vorbit chiar (să nu te cutremuri?) și de o „democrație populară", reactualizîndu-se o sintagmă de tristă amintire, al cărei conținut antipopular și antinațional îl cunosc bine cei care au trăit anii de teroare stalinistă. Este de presupus deci că „revolta populară" ne-a dat un program radical, destul de bine articulat, care promitea să ne așeze în „Europa", dar că latura de „complot" a mișcării, ajunsă a deține pîrghiile puterii în **Front, guvern** etc., a impus apoi diminuții inacceptabile. Secretul lucrărilor mai de seamă, plasarea multor „foști" în posturi-cheie (unii acuzați între timp de participare la represiune), echivocul în care s-au complăcut unii lideri indică prevalența laturii complotiste în etapa cînd Frontul s-a pregătit pentru a intra în competiția electorală. Revoluția e un **tot,** ca să spun așa, însă componenta ei conspirativă a nemulțumit lumea, în primul rînd pe studenți, pe intelectuali, iar acum și armata, ceea ce e, fără îndoială, de bun augur pentru destinul întregii mișcări. „Complotiștii" au trebuit să bată deja în retragere. Ceea ce nu înseamnă că ei n-ar putea să recîștige, cu atîtea pîrghii la dispoziție, un nou ascendent. Neșansa lor e că se încăpățînează a păstra în exercițiul puterii oameni compromiși, ba încă (vag deghizate) și instituții total compromise. Aceasta, se pare, îi împiedică să înregistreze corect mesajul tinerimii, al celei studioase în primul rînd, și acum, iată, al armatei. Revoluția nu și-a epuizat resursele.

Trecerea bruscă de la totalitarismul cel mai sălbatic etc., etc.

— Cum vi se pare momentul politic actual? Puteți face o analiză a raporturilor de forțe (F.S.N., partidele, C.P.U.N., grupurile de presiune)?

— Repet, nu sînt în măsură a face o analiză sistematică. Îmi lipsesc mijloacele de control asupra datelor puse în circulație. Se poate spune totuși că în momentul de față s-a ajuns la un oarecare echilibru. Frontul are încă atuuri importante și nu ezită să le folosească în competiția pentru putere. Prezența unor partide politice în noul Consiliu exercită însă o presiune salutară, nu știu dacă și destul de eficace, în tot cazul acest Consiliu prefigurează un pluralism ce trebuie încurajat. Numai controlul permanent al puterii, rezultat din lupta pentru sufragii, poate asigura un bun exercițiu democratic. Nu putem ști încă ce amploare vor lua noile partide, nici dacă ele vor fi capabile să se unească, după afinități de program, pentru a obține victoria în alegeri sau pentru a forma o opoziție destul de puternică, susceptibilă să garanteze în viitor un progres al democrației. Miza e colosală, lupta se anunță dramatică, mai ales că o parte din liderii partidelor istorice au cunoscut pe cont propriu prigoana regimului comunist. Șansa celor din Front e strîns legată de felul cum vor ști să ia distanță în raport cu acel regim. Deocamdată, ei mențin un echivoc suspect referitor la privatizarea proprietății și alte norme de însemnătate vitală. Vor ști să iasă din echivoc și să propună un program limpede, coerent, în acord cu orientarea actuală a lumii? Oponenții din celelalte partide au un mare handicap organizatoric și prea puțin timp spre a-l depăși. Sentimentele anticomuniste ale populației îi favorizează. Mă întreb însă dacă vor putea articula o platformă convingătoare. Cît privește grupurile de presiune, nu am o imagine destul de clară a inițiativelor extrapartidice în momentul de față. Remarc totuși acel grup pentru dialog social din capitală, care prin dezbateri, contacte externe și mai ales prin revista „22" a știut să atragă atenția multora. Un altul, de reflecție pentru înnoirea ortodoxiei, încă trebuie amintit ca expresie a aceleiași preocupări de a contribui la crearea unei societăți civile.

— Există similitudini cu alte momente din istoria noastră sau cu evenimente din alte țări? Dar deosebiri?

— Dacă e să proiectăm în timp această fază a democrației, cea mai frapantă comparație se poate face cu sfîrșitul democrației românești după ultimul mare război. Atunci, democrația, jugulată un timp de dictatura regală și antonesciană, a sperat că se va putea reface în noile condiții, dar a fost distrusă cu o cruzime implacabilă, apărătorii ei fiind zvîrliți după gratii, uciși, risipiți în lume. Emergența regimului comunist în acei ani de înfrigurată așteptare, de privațiuni și de neliniști, a îmbinat persuasiunea activistă cu metodele cele mai brutale. Pe rînd, au fost scoși din joc adversarii cei mai incomozi, folosindu-se arbitrar dispozițiile pentru „defascizarea" țării. alegerile din 1946 au fost falsificate grosolan pentru a da cîștig de cauză noului regim, care venise în fața electoratului ca un **front** cu program democratic, pentru ca după o scurtă tranziție să arunce țara în plină teroare de tip stalinist. De altfel, totul s-a petrecut, după 23 August 1944, sub presiunea trupelor sovietice, care și-au menținut ocupația pînă în 1958, făcînd loc după aceea unui alt tip de ocupație, nu mai puțin brutală, asigurată de aparatul represiv. Ceea ce s-a întîmplat cu România după război ținea, firește, de o anume evoluție geopolitică. Pe seama slăbiciunii aliaților, dacă nu și cu acordul lor deschis, sovieticii își instalau atunci dominația în Europa de est, iar estul era împins pînă la Berlin. Acum, după mai bine de patru decenii, asistăm la destructurarea sistemului, în etape și formule diverse, dar implacabil, în toate țările unde comunismul a fost impus cu forța. Se încheie un ciclu, se trag concluziile unui sistem ajuns la inexorabila scadență. E tot o tranziție, însă de sens invers. Atunci se lăsa cortina de fier, pentru a pune „experimentul" la adăpost de orice presiune externă. Acum lumea se deschide spre dialog și colaborare.

— Credeți în viitorul democrației românești? Spre ce formulă socio-politică credeți că se îndreaptă România?

— Am impresia că lumea în ansamblu, cu toate decalajele existente, cu toate particularismele și tensiunile ei, evoluează spre democrație. Interesul nostru trebuie să ne îndrume pașii în aceeași direcție, ale cărei rezultate benefice se cunosc. Nu e nevoie să căutăm cu orice preț o cale originală, să experimentăm iarăși o formulă voluntaristă sau alta, ci să punem la lucru normele vieții democratice, să încurajăm forțele creatoare ale poporului, punîndu-le în situația de a se exprima cît mai bine. Pluralismul politic e de rigoare. Fiindcă numai un sistem pluralist permite acel dialog fertil între tendințele existente în societate și acel control mutual care dă echilibrul democrației, autenticitatea ei. Desigur, un atare sistem nu se creează peste noapte, iar trecerea bruscă de la totalitarismul cel mai sălbatic la democrație nu poate fi calmă, senină, fără convulsii. Vechiul regim a creat solidarități ce nu pot dispărea dintr-o dată și care, mai ales în etapa de tranziție, constituie o sursă de neliniște, de confuzie, de teamă. Dialogul social ar trebui să permită o radiografie cît mai exactă a intereselor existente, să le proiecteze apoi în organul legislativ și în celelalte forme ale puterii. Nu vor mai fi linii ferme și neabătute, nici indicații geniale, nici armonii depline, dar vom avea o existență mai autentică, mai potrivită cu legile vieții. Cînd polonezii au reușit să facă **Solidaritatea** lor principala forță politică în stat, recunoscută ca atare, liderul ei și-a mărturisit speranța că de aici înainte totul va fi, dacă nu mai bine, în orice caz mai interesant, mai puțin plictisitor. N-am ajuns oare noi înșine într-un moment analog? Avem în față un spectru vast de opțiuni, lumea noastră va trebui să-și fixeze atitudinile în funcție de interesele fiecăruia, iar din rostirea lor fermă, onestă, civilizată va trebui să rezulte nu „o democrație unică în felul ei", cum se spunea în trecutul regim, nici o „democrație totală" cum s-a spus mai de curînd, ci democrația pură și simplă. Democrația generatoare de instituții care să garanteze drepturile omului. Superioritatea acestei formule constă în faptul că ea așează apărarea intereselor fiecăruia nu pe bunăvoința sau geniul unui personaj harismatic, ci pe așezăminte în stare a-i asigura continuitatea, caracterul flexibil ,ajustarea din mers. Cred în șansele democrației, fiindcă democrația, cu tot complexul ei de elemente, definește acum orizontul lumii pe tărîm social-politic. Cei care au cunoscut servituțile totalitarismului trebuie să știe a prețui avantajele democrației și să caute a le fructifica optim.

Sîntem cu atît...

— În acest context, ce rol credeți că vor avea istoriografia, ca știință, și istoricii, ca agenți sociali?

— Rolul istoriografiei nu poate fi, în noua etapă, decît acela dintotdeauna: să asigure o viziune diacronică asupra dezvoltării ideilor, structurilor, instituțiilor ,să propună o înțelegere coerentă a prezentului și să ajute la o mai bună prospectivă. Un accent în plus, poate, rezultă în acest sens din nevoia mai acută pe care o resimte uma-

Asistăm la destructurarea sistemului în toate țările unde comunismul a fost impus cu forța

în dialog cu Al. ZUB

nitatea de a-și regîndi „aventura" spațio-temporală, de a trage în fine concluzii mai severe din nesfîrșitele-i vicisitudini. În cazul nostru, istoriografia poate contribui la limpezirea cîmpului problematic în care ne mișcăm azi, îmbogățindu-l cu tot ceea ce experiența trecutului ne poate furniza. Cunoașterea acestei experiențe înseamnă, în fond, un apel calificat la sursele gîndirii politice moderne, un spor continuu de nuanțe în estimarea prezentului însuși. Sîntem cu atît mai bogați ca popor cu cît valorificăm mai bine capitalul de suferință cuprins în paginile istoriei, în cutele cele mai intime ale sufletului colectiv. **Pathimata mathimata!** Înveți din suferință, se spunea odinioară, cînd omul admitea cu inima deschisă ideea de destin și nu se lăsa atît de ușor pradă disperării. Fără a cădea în didacticism facil, istoria poate fi o bună sursă de educație, de îndrumare civică. În definitiv istoria înseamnă cunoaștere de sine și pe acest temei o șansă de resurecție continuă. Cu atît mai mult în clipa de față ea poate contribui la procesul limpezirii de care avem atîta nevoie. Poate și trebuie să o facă, mai ales că atîtea grosolane minciuni se spun încă la adresa partidelor proeminente și a vieții politice de altădată, pentru a nu mai vorbi de istoria însăși a regimului comunist.

— Care a fost rolul presei în marile evenimente din istoria României și care credeți că este / ar trebui să fie acum?

— La început, presa avea un rol eminamente practic, funcțional. Așa a fost, spre finele secolului XVIII, **Courrier de Jassy**, un fel de buletin informativ în plină criză orientală. Ulterior, presa a căpătat un caracter mai deschis, enciclopedic, așa cum se vădește **Biblioteca românească** a lui Carcalechi și mai ales publicațiile din epoca regulamentară. **Albina** lui Asachi, **Curierul** heliadeso și **Gazeta Transilvaniei** scoasă de Barițiu, între altele, țin de această orientare. Presa pașoptistă e mai combativă, mai ideologică, fiind servită de „căuzași" cu sufletul învolburat și cu o bună cunoaștere a publicisticii apusene. Pentru aceasta din urmă, ca și pentru C. A. Rosetti, efortul luminării („Luminează-te și vei fi!") trebuia conjugat cu efortul constructiv („Voiește și vei putea!"), politica însăși devenind (la Kogălniceanu de exemplu) o știință. În raport cu instituțiile de legiferare, de judecată și de administrație, presa a devenit, cum s-a spus, a patra putere în stat, ceea ce a făcut din ziariști (lucru evident pe timpul lui Eminescu) personaje redutabile în viața socială. Cu atît mai mult se poate spune că presa a jucat un rol de seamă în scurta perioadă interbelică, atît de fecundă sub raportul performanțelor intelectuale. Ceea ce trebuie să ne dorim acum, cînd se reînnoadă firul marilor tradiții cărturărești, este o presă activă, militantă, care să-și asume din nou rolul de „putere", o putere simbolică, însă cu atît mai necesară pentru bunul mers al societății. O asemenea presă trebuie să informeze, dar și să ia atitudine, să explice, să îndrume opinia publică. Revista **„22"**, scoasă de grupul pentru dialog social, îmi pare a fi un bun exemplu, alături de **România liberă** și de alte publicații.

Foto: Dan MITITELU

Libertatea...

— Nu vi se pare că presa, începînd din 22 Decembrie și pînă acum, nu e în toate cazurile chiar atît de liberă și independentă? Nu sînt dirijate informațiile?

— O presă liberă, ca și practica democrației, nu se obține peste noapte. Se ajunge la ea prin efort stăruitor, în cadrul unui pluralism de opinii care trebuie să corespundă pluralității de interese a corpului social. Revoluția din Decembrie a relansat cu multă vigoare ideea de libertate, fără să-i poată asigura însă și un conținut plenar. Presa liberă, televiziunea liberă, **Tineretul liber** etc. etc. Cît de libere sînt în adevăr asemenea instituții? S-au formulat deja îndoieli și uneori s-au produs dovezi incontestabile că mass media e drijiată de Front. Era însă cu neputință să avem din capul locului o presă în adevăr liberă. Libertatea comportă o dimensiune interioară, care nu e totuna cu eliberarea de tiranie, cu anihilarea aparatului represiv. Această libertate se cîștigă mult mai anevoie și ea trebuie să dea conținut noilor forme aduse de Revoluție. Îmi place să cred însă că ne aflăm pe calea cea bună. Numeroasele publicații care se scot acum (numai la Vaslui, mi s-a spus, apar acum 13), înseamnă mai multă informație, mai multă critică, mai mult adevăr. Această frenezie a scrisului cotidian denotă nu numai veleitarism, ci mai ales o nevoie de expresie, un exorcism practicat pe scară largă. E un semn de vitalitate, oricîte slăbiciuni i-am surprinde într-un moment de criză, de incertitudini și tensiuni multiple ca acesta.

— Ce ar trebui făcut, în opinia Dv., pentru a ne putea reîntoarce în Europa? Mă refer la planul economic, politic, cultural...

— Să ne întoarcem în Europa? Cine? Dacă vă referiți la sistemul social-politic, firește că acum e momentul unei reintegrări europene. Europa redevine „casa comună" a celor care au trăit și creat pe bătrînul continent. După o fractură dramatică, produsă după ultimul război, pentru unii chiar mai înainte, zidurile despărțitoare cad, prejudecățile politice se risipesc, orgoliul hegemoniei cedează și un proiect al dialogului, al conviețuirii, se înfiripă sub ochii noștri. Pînă mai ieri, abia s-ar fi putut închipui o soluție unificatoare. Acum ea se împlinește într-o cadență extraordinară. Spinoasa „problemă germană" e pe punctul de a găsi o soluție care să înlesnească unificarea Europei. În această perspectivă, toate popoarele, toate statele de pe continent trebuie să-și regîndească interesele, pentru a-și adjudeca maximum de avantaje la masa tratativelor. Ce trebuie să însemne această revenire în Europa pe tărîm economic, social, politic ne vor spune oamenii de specialitate și vom citi poate în programele celor intrați în cursa puterii. În sfera culturii, aceasta vrea să însemne de fapt **normalizarea** legăturilor cu lumea, îngustate pînă la dispariție în ultimii ani și viciate de interesele clanului dictatorial. Iar normalizare înseamnă informație liberă, tineri trimiși la studii în mari centre academice, legături interuniversitare, traduceri care să asigure o mai activă circulație a valorilor intelectuale în ambele sensuri etc.

— Să intrăm iarăși în specialitatea Dv. Cum a fost dirijată istoriografia românească în perioada ultimilor 43 de ani? Ce efecte a avut asupra creării unui anume mod de a privi lumea?

— Sub vechiul regim totul era dirijat sau aproape totul. Însă, paradoxal, acolo unde se dirijează excesiv rezultatul nu e totdeauna cel scontat. Examinînd cu atenție productele culturii din ultimele decenii, se observă că unii autori s-au putut sustrage totuși „canoanelor" impuse. Cum anume, nu e locul să insistăm. O sociologie a culturii ne-ar putea oferi explicații interesante. Fapt este că istoriografia, deși sub presiunea politicului în permanență, a izbutit să dea uneori produse de un profesionalism cu totul remarcabil. Desigur, nu produsele pe care puterea le voia înglobate rapid în discursul ei. Un singur exemplu, cel mai frapant poate. Din 1948, cînd a scos monografia **Supplex Libellus Valachorum**, pînă în preajma Revoluției, cînd a tipărit ultimul volum din marea serie dedicată **Iobăgiei în Transilvania**, D. Prodan, venerabilul istoric clujean care împlinește tocmai 88 de ani, a subscris numeroase lucrări, fără nici o concesie, lucrări a căror temeinicie profesională presupune firește și o mare forță de caracter. În ansamblu, însă, istoriografia a fost utilizată ca instrument propagandistic, fiind marcată adesea de vicisitudinile produse în sfera puterii. Cei mai în vîrstă își amintesc, poate, cît de jenantă era dependența cercetării istorice de imperative din afara științei. Unele decurgeau din preeminența ideologicului în disciplinele „umane", altele însă erau legate de accidente ale luptei pentru putere. Vlad Georgescu ne-a dat, cu ani în urmă, o bună analiză, deși cam schematică, a relației dintre **Politică și istorie** în spațiul românesc din perioada postbelică. Va trebui să se examineze mai de aproape materialul faptic, pentru a se obține un tablou mai complet, mai nuanțat. Se poate spune de pe acum că într-o primă etapă, după tranziția de care vorbeam, presiunea politică a fost enormă și că numeroși istorici au fost puși atunci în imposibilitatea de a-și mai presta meseria. Unii au fost închiși, parte din ei au murit chiar în recluziune. Alții au făcut concesii, în speranța că vor putea reveni la vechile deprinderi profesionale. Ceea ce s-a putut face atunci cu folos sînt numai instrumentele de lucru: serii de documente, indici, bibliografii, ediții de texte. Este ceea ce a reușit să facă un P. P. Panaitescu în epoca lui Roller. Alții au căzut victime ale represiunii de tip stalinist. Gh. I. Brătianu a fost pur și simplu ucis la Sighet, iar C. C. Giurescu, după ieșirea din închisoare, constrîns la mari concesii. Brațul regimului totalitar s-a abătut și asupra altora: Al. I. Lapedatu, I. Lupaș, S. Dragomir, I. Hudiță, Șt. Manciulea etc., pentru a nu aminti decît puține nume din lunga serie a istoricilor aruncați după gratii. Un hiatus părea că se instalează între ei și noua generație. Totuși, s-au format cîteva nuclee de studiu, care au redescoperit vechile unelte ale profesiei și uneori au izbutit să le pună la lucru admirabil. N-am să dau exemple. Sînt destul de numeroase și ele constituie șansa istoriografiei noastre de a relansa acum punți mai solide spre lume. Dar breasla în ansamblu va trebui să consimtă la un sever examen de conștiință înainte de a păși în „casa europeană".

(continuare în pag. 14)

Interviu realizat de
Emil BRUMARU

IERI ȘI AZI

NAE IONESCU

Criza partidelor politice

II. Partidul de cadre și masa electorală mobilă

Dacă natura dialectică a partidului politic duce, după cum am arătat, la o luptă categorică și la o victorie care sfîrșește — în chip destul de paradoxal — prin a suspenda existența oricărui partid politic în genere, nu e mai puțin adevărat că, în marea majoritate a cazurilor, partidele politice nu se distrug reciproc, ci există.

Coexistă desigur, într-un fel, ca unități în luptă, atita timp cît victoria care să le suprime, întîrzie. Dar mai coexistă și altfel: în sensul în care, de pildă, liberalii și conservatorii și-au trecut, în Anglia, unii altora puterea, sute de ani de-a rîndul.

Asta înseamnă că, în afară de posibilitatea strict logică, decurgînd din chiar conceptul de partid, a urmăririi luptei pînă la capăt și a suprimării vieții de partid, posibilitate care, după cum am văzut, e de domeniul realităților, istoria ne mai oferă cazul — de fapt, nu de drept, e adevărat — al suportării reciproce a partidelor, al colaborării partidelor la existența lor reciprocă. Este cazul cel mai frecvent, de altfel — care din această pricină pare și cel mai normal — și pe care urmează să-l analizăm.

Pentru ca două partide să se suporte reciproc, este neapărată nevoie ca în structura și programul lor să existe un minimum de puncte esențiale comune. Este posibil să se suporte, de pildă, două partide, care ambele lucrează în cadrul constituției și cărora această constituție le e un cadru destul de larg pentru desfășurarea acțiunii lor. Nu se vor suporta, ci vor merge la soluția radicală, de ex. comuniștii și partidele burgheze — după cum în Franța monarhiștii nu pot îngădui existența partidelor republicane... decît de nevoie. (Un asemenea partid radical ar constitui la noi țărănismul, dacă ar fi consecvent dezvoltat și organizat). Celelalte partide însă, se suportă.

Iar coexistența lor este posibilă, prin faptul că ele reprezintă, fiecare, organizațiuni cu interese limitate; care în nici un caz nu pot ajunge la punerea în chestiune a structurii și fundamentelor statului. Statul există — așa cum există, în forma lui dată și codificată; rostul partidelor politice este ca atare, să găsească formulele politice care să asigure acestui stat — considerat ca absolut și deci imuabil — un maximum de randament. Funcțiunea partidelor politice, este, deci, clară: ele au datoria să găsească, în cadrul unui sistem care le și definește ființa, soluțiunile tehnice cele mai potrivite la diversele probleme care se pun spre rezolvare.

În această a doua eventualitate deci — a coexistenței și îngăduirii reciproce a partidelor — viața publică prezintă două elemente constitutive:

1. Două sau mai multe partide politice admițînd toate un program minimal comun (constituția sau în genere forma statului); diferențiindu-se prin sistema prin care înțeleg să gospodărească forțele statului (programul propriu fiecărui partid); avînd fiecare la îndemînă un număr de cadre mai mult sau mai puțin fixe; și bucurîndu-se de anumite aderențe în mase, care aderențe nu constituiesc în nici un caz o majoritate de guvernare.

2. O masă electorală neutrală, neînscrisă în vreun partid, sau nevoind întotdeauna cu același partid, care se hotărăște după oportunități și care, după cum se alătură aderenței statornice a unui sau altuia dintre partide, contribuie la constituirea majorității de guvernare.

Nu e greu de înțeles că aceste două elemente sunt absolut necesare unui regim politic bazat pe existența unor partide politice reale.

Să vedem însă, acum, care e situația de la noi.

Două sau mai multe partide politice admițînd toate un program minimal comun (în speță, constituția): avem.

La aceste partide — cadre mai mult sau mai puțin fixe: avem.

Aderențe în mase, care aderențe nu constituiesc în nici un caz o majoritate de guvernare: avem.

Însă:

1. Nu există programe proprii fiecărui partid. Partidele noastre politice trăiesc într-o anarhie programatică de nedescris: partidul liberal legiferează în cadrele mentalității și sistemei socialiste; partidul național-țărănesc își însușește punctul de vedere al burgheziei liberale; iar partidul poporului înscrie pe steag: muncă, legalitate, care pot constitui o metodă formală, dar nu și un program substanțial de guvernare.

Așa fiind, ceeace poate aștepta țara de la aceste așa-zise partide este cel mult o capacitate tehnică oportunistă de guvernare, și nu diferențieri sistematice, programatice în opera de gospodărire a statului.

2. Pe de altă parte: există, desigur, o masă electorală neutrală, neînregimentată în partide, care e singura în stare să dea unui sau altuia dintre partide majoritatea de guvernare. Din nefericire însă pentru partizanii sistemei partidelor politice, această masă mobilă nu e la noi în stare să se hotărască după motive obiective, ci, după cum se știe, e zestre guvernamentală: ea votează întotdeauna cu guvernul.

De unde urmează cu necesitate: că într-o țară unde partidele politice nu se diferențiază programatic și unde indicațiunile pentru ordinea succesiunii la putere a acestor partide nu se face prin inițiativa masei electorale neutre, nu se poate vorbi de un regim al partidelor politice.

Ce drept au aceste partide ca să ceară totuși permanentizarea sistemului?

Nici unul!

Și vom arăta de ce.

(31 Iulie 1930)

---

cronica literară

În actualitate

A fost remarcată în **Istoria literaturii...** a lui Călinescu ambiguitatea cu care este judecată opera lui Mihai Ralea. Recunoașterea talentului și competenței profesionale e însoțită de exprimarea insatisfacțiilor privind opera propriu zisă a scriitorului. Ceea ce se desprinde din portretul lui Călinescu nu e profilul unei personalități, ci mai degrabă acțiunea unui amator, care se risipește în prea multe domenii. Mulți au pus aprecierea evazivă a fostului codirector de la „Viața Românească" pe seama maliției lui Călinescu față de cei mai mulți dintre contemporanii săi. În cazul de față reproșurile trebuie văzute, totuși, din perspectiva unei mentalități. Rezervele formulate de istoricul literar sînt datorate în primul rînd nerespectării unei reguli de neclintit în sistemul său de referințe: opera literară nu trebuie să-i folosească în nici un caz comentatorului de pretext pentru o lungă „plimbare ideologică", ci doar „ca subiect de contemplare". Cum Ralea crede că altceva e important la un critic, acesta trebuie să fie „un creator de puncte de vedere noi față de o operă", ceea ce, inevitabil înseamnă o depășire a poziției estetice), este de îndată pus la punct, etichetat de „mic Fontenelle al nostru". Adevărul e că o bună parte din scriitorii noștri privesc și astăzi cu suspiciune alunecările din comentariile privind fenomenul literar spre domeniul socialului, eticului etc. — într-un cuvînt spre orice alt domeniu care nu este acela al esteticului. Cultivarea sistematică a unor locuri comune care dovedesc fidelitate față de o poziție strict limitată la estetic poate susține mai bine autoritatea critică decît crearea unor puncte de vedere cu adevărat noi și fertile. Închiderea literaturii în marginile stricte ale esteticului (circumscriere plină, de altfel, de ambiguități) e la fel de „riguroasă" și astăzi. Poate de aceea Mihai Ralea, gînditor de mare finețe și profunzime, capabil să „riște" ceea ce un „literat" n-ar risca niciodată (e de-ajuns să amintim aici excelentul studiu **Fenomenul românesc**, reluat pentru prima oară în anii postbelici în volumul 7 al **Scrierilor**, îngrijite acum de Florin Mihăilescu), are încă, printre aceiași oameni de litere, o poziție oarecare marginală. Diversitatea punctelor de vedere din care i se prezintă lui Ralea o scriere literară o plasează ca fenomen într-un context de fenomene. Aceasta a creat nu o dată o senzație de disconfort literaților... puri. În loc să se oprească la operă și să divagheze liniștit în jurul ei, Ralea o încadrează pe coordonate filosofice, etice, psihologice. Autorul fixează literatura într-un proces social în plină mișcare. Observă de pildă că „cultura românească s-a desfășurat totdeauna sub ocrotirea unor potentați de origine divină. Am avut totdeauna o cultură de patroni. Mai întîi Hasdeu, pe urmă Maiorescu, mai tîrziu alții, actuali încă. La universitate, la academie, la minister nu era permisă intrarea decît cu recomandarea marelui maestru". Paternalismul, e de adăugat, e tot atît de real și în alte domenii. El devine, astfel, o trăsătură generală, definește o mentalitate (vom putea constata că după mai bine de jumătate de veac transformările în acest sens sînt minime): „Ceea ce domnește la noi în politică nu e autoritatea. Trebuie să evităm a confunda spiritul absolutist cu autoritatea. Aceste două noțiuni nu numai că sînt diferite, dar opuse. Nu e de ajuns să poruncești ca să fii crezut, nu e de ajuns să amenințî ca să fii iubit. Dominația poate aduce supunere, sclavie, nu poate aduce însă aprobare. Autoritatea e cu totul altceva. Ea înseamnă liberă adeziune, acceptarea voluntară și deliberată. E greu de conceput autoritate fără libertate. (...) Autoritate și selecție sînt noțiuni aproape echivalente". Plină de învățăminte mi se pare și soluția, așa cum o vede Ralea. „Cînd valorile nu vor mai fi impuse cu de-a sila, cînd viața publică va căpăta libertățile constituționale de care are nevoie, cînd atmosfera generală va putea să se orienteze fără constrîngere către idealurile urmărite, procesul natural de selecție va funcționa și el normal. Atunci autoritatea va ieși din jocul afinităților, al simpatiilor, al ideilor comune. Fiecare se va îndrepta acolo unde menirea firească îl împinge. Nu ni se va mai ordona pe cine să iubim și pe cine să stimăm. În plină libertate, se vor selecta valorile cu bună credință și cu sinceritate. Atunci ipocrizia celor care stimează tare și disprețuiesc încet va lua capăt. // Și cu aceasta se va purifica minciuna generală a vieții publice. // Ca și concurența în economia liberală, autoritatea se va desemna în raport cu aptitudinile, gusturile și idealurile poporului nostru. Numai că o astfel de autoritate e mai greu de căpătat. // Și cum vor renunța la cea actuală, așa de comodă și de dulce, cei care o dețin la umbra puterii și a poruncii?"

Am reprodus acest fragment pentru că discuția e, cum se vede, legată de ceea ce trăim astăzi. Locul multora din analizele lui Ralea nu e în istoria literaturii, filosofiei, presei etc., ci în pagina de actualitate a ziarelor. Actualitatea acestor analize decurge din crezul autorului — identic cu acela al „Vieții Românești" cu care, într-o anumită măsură, se identifică: raționalism, democrație, europenism. Interesul e suscitat însă și de îndrăzneala investigațiilor. Cutezătoare e de pildă încercarea de a determina compoziția sufletului național (din **Fenomenul românesc**). O trăsătură esențială a spiritului românesc, spune Ralea, e adaptabilitatea. Această trăsătură definitorie are mai multe consecințe semnificative. Adaptabilitatea presupune un anumit gen de inteligență. „Inteligența românului, în adevăr, nu e nici prea imaginativă, nici prea abstractă. E inteligența imediată, plină de claritate și mai ales de bun simț" De aici decurg particularitățile profilului psihologic: „Nimic monstruos, nimic disproporționat la român. Nici o ieșire desântată, ridicolă. Din contră, un spirit critic foarte dezvoltat pe care-l găsim și la țăran /.../" Românul nu e niciodată naiv; el nu poate fi candid. Adăugată lipsei de fantezie, această însușire conduce la scepticism. „În general, românul nu crede în bunătatea oamenilor, n-are o concepție idilică și sentimentală a vieții". Bănuiala, neîncrederea „are în ea ceva pesimist" Iată trăsăturile sufletești ale românului favorizate de adaptabilitate: putere de observație, percepție rapidă, „mai mult sentiment și emotivitate decît pasiune", muncă în accese, imaginație mediocră, lipsă a vieții interioare, caracter extrovertit. Poate fi recunoscut la români un puternic spirit tranzacțional — cu tot ce decurge de aici, în bine și în rău. Studiul lui Ralea, puțin cunoscut generațiilor postbelice, merită să fie rediscutat din perspectiva evenimentelor din urmă.

Nu mai insist asupra actualității acute a multor altora dintre studiile, eseurile, articolele politice reproduse în ultimele volume de **Scrieri**. M-aș opri doar la una dintre concluziile tezei de doctorat, **Ideea de revoluție în doctrinele socialiste**. Printre altele, Ralea își propune aici să delimiteze sensurile cuvîntului revoluție — atît de des întrebuințat în zilele noastre. După ce enumeră diferite accepții, autorul ajunge la încheierea că există trei elemente în lipsa cărora „o revoluție nu este o revoluție". Acestea sînt: existența unui corp social a unui program de valori și a unui transfer de putere.

Mișcarea care nu se sprijină pe un grup social, pe o clasă care nu a mai avut pînă atunci puterea, poate fi o schimbare ministerială, o reformă, sau, dacă transferul de putere are loc în condiții de luptă, un război civil, dar nu o revoluție.

Atunci cînd nu are un ideal, un sistem de valori pe care încearcă să îl impună, mișcarea poate fi o răscoală, o insurecție, o răzvrătire fără viitor — nu o revoluție.

Iar atunci cînd nu se produce transferul de putere mișcarea rămîne conspirație, complot împotriva siguranței statului etc.

Iată și definiția revoluției pe care Mihai Ralea o formulează avînd în vedere aceste trei aspecte: „revoluția este cucerirea puterii publice de către o clasă care nu a exercitat-o niciodată înainte, pentru a impune societății întregi un nou sistem de valori"

Și această definiție poate fi un punct de plecare pentru o discuție de actualitate.

CONSTANTIN PRICOP

Mihai Ralea. Scrieri, vol. 7, ediție, prefață și note de Florin Mihăilescu, Ed. Minerva, 1989.

Alexandru GEORGE

GENEALOGII

Nu cred să existe om de condiţie oricît de umilă care să nu se gîndească uneori la obîrşia lui, nu neapărat pentru a o face mai distinsă, mai glorioasă, după procedeul veleitarilor din toată lumea, ci pentru a găsi în ea o explicaţie, o justificare a propriei sale personalităţi, în fine, mai rar, pentru a-şi fixa un reper pentru a se judeca. Orice om e „dator" antecesorilor săi, dacă nu pentru moştenirea genetică sau pentru aceea de ordin economic, oricum pentru ajutorul de care a beneficiat în felurite grade. Desigur că şi eu m-am gîndit la toate astea şi ar fi ultima ingratitudine din partea mea să nu-mi recunosc unele datorii, să ascund eventuala satisfacţie de a-mi găsi în trecutul familiei unele antecedente (care astfel capătă o mai mare consistenţă), dar să-mi construiesc o „genealogie" mi-a fost cu neputinţă, şi aceasta nu pentru că eu aş fi suit prea sus, dar pentru că am mers pe un drum fără comparaţie sau supus altor criterii de comparaţie.

Împrejurarea se explică şi prin aceea că familia mea, deşi uşor de reconstituit în timp pe mai multe generaţii, n-a existat pentru mine într-o formă palpabilă. Majoritatea celor din jurul meu şi-au cunoscut părinţii, unchii şi mătuşile, bunicii de obicei atît pe latura paternă cît şi maternă. Părinţii mei s-au căsătorit tîrziu şi eu am venit pe lume ultimul, atunci cînd tata nu mai avea de trăit decît şase ani. Nu l-am cunoscut deci decît din spusele altora, de vreo influenţă asupra formaţiei sau educaţiei mele nu se poate vorbi decît indirect, prin „familia" pe care o dominase, dar care rămăsese sub conducerea mamei mele, o fiinţă de cu totul altă structură. Părinţii acestora dispăruseră la rîndul lor cu o mică excepţie şi eu nu i-am cunoscut şi treptat toţi cei din jurul meu au devenit umbre.

Desigur ar fi nedrept să afirm că nu datorez nimic altora; chiar şi unele aptitudini, precum îndemînarea manuală (şi, pe vremuri, talentul la desen, pe care nu mi l-am cultivat) le descopeream la unii antecesori ai mei, ceea ce „mă confirma" într-un anume fel şi-mi producea, trebuie să spun, plăcere. Mult însă dincolo de toate acestea, trebuie să le fiu recunoscător pentru o anumită atmosferă de familie, unele exemple oferite, un anumit mod de a vedea, care mi s-a transmis fără a fi fost impus — ca să nu mai vorbesc de o înlesnire materială, cu mult peste mijlocie de care am beneficiat inconştient pînă în vremea războiului.

Dar esenţialul e departe de a fi aici. Un scriitor, cum am ajuns să fiu eu, trebuie să-şi recunoască şi să-şi contabilizeze datoriile cu totul altfel. O formă mentală se poate transmite, chiar pe căi indirecte, cum ar fi eventual cazul meu, în care „educaţia" va fi constat mult, deşi nu a luat niciodată forme brutale.

Apoi, o familie poate oferi „materiale" de inspiraţie progeniturii ei căzute în patima scrisului, dar nu să o dirijeze sau să o formeze decisiv ca artist. Aceasta pentru că formaţia artistică e prin excelenţă excentrică în raport cu norma comună şi sintetică, ea putînd fi descompusă doar în aparenţă pentru a i se disocia componentele. Rămîne aceasta o operaţie falacioasă pentru că valoarea tuturor acestor elemente sesizabile sau „obiective" nu contează decît în fuziunea sintetică. Experienţa de nobil, de militar, de homme à femmes, sesizabile de oricine aşează în paralel biografia lui Tolstoi cu opera sa, nu spune nimic despre ceea ce a făcut artistul cu toate acestea, deşi se poate bănui că i-au folosit experienţa scriptibilă.

Şi „formaţia" este încă una din acele noţiuni vagi pînă a fi de-a dreptul complexe; e şi ea un preambul analizabil la necunoscutul sesizabil, care rămîne **opera**, aceasta singura dînd seamă de personalitatea autorului, dîndu-i de fapt adevăratul statut existenţial. Deosebirea dintre un scriitor şi un om oarecare se stabileşte şi prin aceea că primul îşi ia ceea ce îi convine absolut de oriunde şi posedă arta de a profita fără ezitare de orice. Genealogia lui e „închipuită" în modul cel mai normal pentru că formaţia scriitorului pretinde aderenţele cele mai neaşteptate, de cele mai multe ori nu cu rudele lui fireşti, consangvine. Arta derivă din artă (care e infinit de variată şi la îndemîna oricui) de aceea un scriitor mai curînd îşi stabileşte o filiaţie cu un altul decît profită de ceea ce i-ar oferi cercul propriei sale familii. În locul unei descendenţe, avem de fapt a face cu o adeziune, şi orice artist poate vorbi de altul care l-a precedat ca de un adevărat părinte sufletesc şi artistic. În mod obscur sau direct, un întreg sistem de raportări poate cuprinde pe te miri cine.

Dar faţă de orice i se oferă în experienţa vieţii, atitudinea artistului este rareori altfel decît ambivalentă; el se poate raporta la cineva prin aderenţă sau prin opoziţie — în ambele cazuri neexcluzîndu-se un profund proces de asimilare, uneori o lecţie luată de la un „model" tocmai în vederea depăşirii lui. Ideea de „genealogie" este una tipică spiritelor conservatoare şi, fireşte, familiilor nobile sau indivizilor cu această mentalitate. Ea include un întreg sistem de raporturi, care nu sunt în nici un caz univoce, aşa cum cred neştiutorii; ea nu se întemeiază doar pe beneficii şi avantaje, ci conţine o serie întreagă de obligaţii, ceea ce face din cei legaţi de ele nişte adevăraţi sclavi, nişte oameni care nu dispun totdeauna după voie nici măcar de propria lor persoană, în sensul social al cuvîntului, uneori nici în sensul cel mai intim. Nu mai puţin însă, ceea ce se moşteneşte se presupune a se adăuga unui patrimoniu (spiritual, material, n-are importanţă) şi oricît de conservator ar fi omul implicat în proces, el trebuie la modul ideal să ducă „mai departe", să prelungească o linie de calităţi, de care a profitat.

Arta nesocoteşte principiul adiţiunii, după cum îl neagă pe cel al succesiunii şi asta legitimează în fapt orice „moştenire" care nu poate fi decît de natură complexă, indiferent cum e „obţinută" (căci dobîndită în sensul din dreptul civil nu e niciodată).

Nu-ţi trebuie decît o inteligenţă firească şi o oarecare luciditate pentru a recunoaşte toate acestea şi a nu te iluziona. În ceea ce mă priveşte, decît de „strămoşi" gîndul meu se agaţă de o anumită atmosferă, de un mediu supravieţuind prin unele obiecte vechi de la noi din casă care, prin miracol, au ajuns la mine, după ce le-au aparţinut strămoşilor mei. O veche lampă prin ale cărei braţe de alamă şi bronz a trecut gazul aerian şi care apoi a fost străbătută de fire electrice stă agăţată şi acum în camera mea după ce a aparţinut unei surori mult mai în vîrstă a bunicii mele paterne care o cumpărase pe la 1860; o oglindă veche de aceeaşi sorginte, cu cristalul afumat pînă a fi devenit inutilizabilă, cîteva tablouri de familie fără deosebită valoare artistică şi pe care nu le pot „expune" pe pereţi deoarece îmi lipseşte spaţiul, o icoană de la 1840 şi alte asemenea relicve pe care le ţin pentru a nu rupe total o legătură sentimentală cu trecutul, cu ambianţa de pe vremuri a casei mele părinteşti.

Poate că şi aici e o doză de zădărnicie, dar mi-o recunosc deschis, respingînd orice înfumurare de ordin genealogic. Aceasta e străină artistului şi, cînd o constatăm, ea slujeşte ideii de a-i impune numele în planul social, nu în acela al valorii sau al structurii artistice, ceea ce e, de fapt, o trădare a adevăratei sale etici. Nici un artist nu se recomandă drept „fiul sau nepotul lui Cutare", pentru că simte falsitatea sau ridicolul unei eventuale pretenţii subînţelese în formulele de acest soi. (I s-a reproşat această vanitate lui Villiers de l'Isle Adam, care făcea caz în mod ostentativ de origina lui nobilă; în aceeaşi situaţie au fost la noi un Hasdeu sau Al. Macedonski dar şi, cu mai puţină îndreptăţire Mateiu Caragiale. Într-adevăr, ce rost are să-ţi cauţi o omologare pe plan social „prin strămoşi", cînd prin forma ta supremă de manifestare aparţii aristocraţiei spiritului. Tuturor acestor veleităţi le-a dat un răspuns tăios E. Lovinescu într-o formulă admirabilă: „Neamul meu începe cu mine. El urcă, nu coboară").

După ştiinţa mea, Dinu Pillat a fost singurul scriitor român care şi-a alcătuit un arbore genealogic în regulă, şi acesta se află anexat uneia din cărţile lui apărute postum. Cred că era mai mult un joc de erudiţie, căci niciodată nu l-am auzit făcînd aluzie la ceea ce nu poate fi decît o pretenţie vană pe plan artistic, rămînînd perfect legitimată pe plan omenesc. Soarta m-a scutit pe mine de atari posibile zădărnicii, dar n-am rămas indiferent la o anumită temă pe care o hrăneşte experienţa unui om trăit în case de oarecare anticitate şi care s-a învîrtit printre oameni ce se refereau în permanenţă la un trecut în care ei nu existau dar care le aparţinea.

...Dar şi pe care **şi-l puteau însuşi**, după cum se vedea mai departe. Căci şi această uzurpare e îngăduită libertăţii artei, pentru că este prea omenească, ba chiar în cazul meu, ea constituie o experienţă pe care am trăit-o intens realmente. Ea se întemeiază pe constatarea unei recurente a evenimentelor din trecut, cu atît mai surprinzătoare uneori cu cît ţine de sentimentele cele mai intime ale omului, pe care fiecare individ în parte crede că-i aparţin în exclusivitate. E vorba de **Aici sosi pe vremuri...**, temă pe care Ion Pillat a tratat-o într-o poezie memorabilă şi care, în spirit aristocratic, înseamnă recurenţa unor situaţii, sentimente, detalii în acelaşi decor la distanţă de mai multe generaţii. Faptul că tînărul (pe atunci) poet îşi primeşte logodnica în aceeaşi casă în care bunicul său cu aproape o sută de ani înainte a făcut acelaşi lucru, cu aceeaşi emoţie, cu aceeaşi exaltare sentimentală, aşteptînd-o pe aleasa inimii sale, apoi conducînd-o romantic prin aceleaşi locuri, nu este o temă la îndemîna oricui, dar nici nu e dată doar celor cu arbore genealogic. Eu însumi ştiu că în casa noastră s-au repetat pe cîteva generaţii aceleaşi gesturi şi că acel candelabru care pe mine acum mai mult mă încurcă a vegheat nu numai propria mea naştere, dar şi toate evenimentele dureroase sau vesele petrecute într-o casă care în clipa demolării număra mai bine de o sută douăzeci de ani de existenţă.

Nu am fost prea preocupat de acest lucru, deşi în copilărie mai ales, cînd mă izbeam de o mulţime de lucruri vechi la fiecare pas, în fiecare cameră, dar mai ales în pod, unde zăceau relicvele cele mai emoţionante, mă duceam cu gîndul la trecut, la toţi „ceilalţi" necunoscuţi mie, cu atît mai misterioşi cu cît erau mai greu de reconstituit, dar suportînd mai uşor cea mai fantezistă atribuire.

Şi dacă ei fuseseră nişte fiinţe prea banale, e sigur că şi situaţia de a-i „regăsi", de a-i căuta, de a-i simţi că-ţi aparţin e banală şi dureroasă în măsura în care te avertizează asupra repetării tuturor gesturilor şi sentimentelor omeneşti, deşi atunci cînd o trăieşti nu pare astfel. Experienţa trăită de mai multe ori mi-a inspirat ideea de a o valorifica într-o carte, şi aşa am scris **Caiet pentru...**, un roman care, în ciuda mai multor comentarii binevoitoare, nu a fost sesizat sub acest aspect. El s-a născut din împrejurarea că eu am mai apucat să fiu găzduit în cîteva conace boiereşti, cu puţin ani înainte de dispariţia lor la sfîrşitul anilor '40. Într-unul din acestea, unde am stat mai mult, s-a întîmplat să descopăr unele relicve ale trecutului de care ultimii proprietari nu erau poate conştienţi pentru că se pare că le considerau fără valoare. Am descoperit astfel nişte foarte sumare dar revelatoare fragmente din existenţa unor femei pe care le bănuiesc a fi reprezentat „linia" feminină a familiei, obligată să se căsătorească din motive de raţiune cu bărbaţi de origină din ce în ce mai obscură, dar cu situaţii materiale adaptate vremurilor noi. Una adnotase **Meditaţiile** lui Lamartine (pe la 1850), alta, pe care o cred fiica a precedentei sau chiar nepoată, se pasiona pe la 1900 de **Legăturile primejdioase** ale lui Laclos (ceea ce nu era un lucru de tot comun); în fine, ultima, descendenta sigură a precedentelor, era mult mai prezentă, era autoarea cîtorva scrisori în care-i comunica mamei sale deliciile lunii de miere petrecute pe Coasta de Azur, prin anul 1920, în tovărăşia soţului ei, un multimilionar de mare notorietate în societatea românească interbelică. „Textele" acestea, ca să le zic aşa, nu prezentau interes literar, dar aveau o anumită valoare istorică pentru mentalitatea ce se lăsa descifrată şi, ceea ce e mai preţios, pentru viaţa sentimentală a unor fiinţe din trecut în „trei sau patru generaţii". Ea urma o linie hotărît descendentă, „bătrîna" care-l adnotase pe Lamartine era pe departe o fiinţă mai fină şi mai subtilă, ultima avea biblioteca plină de Pitigrilli, Dekobra şi Henri Ardel. „Faţada" familiei se menţinuse prin mezalianţe şi ultima proprietară a conacului, amatoarea lui Pitigrilli, făcuse pasul cel mai hotărît — sau fusese silită să-l facă — deoarece din acele scrisori se vedeau eforturile ei de a se „acomoda" cu un bărbat net inferior şi pe care în mod vizibil nu-l iubea, dar care o copleşea cu dragostea şi o strivea (zic eu) cu „atenţiile".

Aceste revelaţii le-am trăit pe cînd eram adolescent, zece ani mai tîrziu l-am cunoscut cu totul întîmplător pe ultimul descendent al familiei, care se născuse din conubiul de mai sus. Evident, era deposedat de conacul „istoric" şi de întreaga avere dar probabil şi de arhiva în care eu îmi vîrîsem în mod indiscret privirea pentru cîteva clipe. Trăia cu mama lui şi era doar cu cîţiva ani mai în vîrstă ca mine. Aş fi putut să-l întreb şi să aflu cîteva amănunte, dar faptul de a afla „adevărul" nu mi s-a părut interesant. Şi asta nu numai atunci, dar nici acum sau în momentul cînd am explicat literaliceşte vorbind ceva din experienţa petrecerii mele acolo. Căci în ceea ce mă priveşte, am dus „seria" aceasta ceva mai departe prin puterea fanteziei, iar „continuitatea" de situaţii am sugerat-o desfăşurîndu-se mai departe prin bastarzi.

Romanul meu reface această schemă (încă o dată: extrem de banală) dar în sens invers, începînd cu sfîrşitul. Un personaj (care e dat drept romancier, ceea ce înseamnă cel puţin un om dotat cu o curiozitate specială faţă de fenomenul uman) trăieşte o scurtă aventură aparent fără urmări cu o femeie cu care a avut o legătură destul de superficială pe vremuri. Primeşte invitaţia acesteia de a face o escapadă la o casă de odihnă care se dovedeşte a fi un fost conac boieresc de pe vremuri şi unde între timp funcţionase un preventoriu T.B.C. care-l avusese la un moment dat drept pacient chiar pe musafirul actual.

Totul pare banal şi efectiv nu e deloc ieşit din comun, iar fata de pe vremuri, acum o femeie **in cadente domo**, nu-i inspiră povestitorului nici vreo pasiune subită, nici sentimente de nostalgie, pentru ceea ce fusese între ei în trecut. Interiorul casei însăşi complet schimbat prin renovări şi schimbări de destinaţie nu mai păstra nici o relicvă a vechilor proprietari, nici măcar numele lor nu s-ar putea preciza de către cei din jur, după atîtea generaţii scurse. Cu o singură excepţie: povestitorul-autor dă în mica bibliotecă a aşezămîntului de un caiet de însemnări legat în piele ca o carte, scăpat de la eventuala „triere" pentru că nimeni nu-l răsfoise. Este un text care-i mai căzuse în mînă odată, la prima lui trecere pe acolo, în calitate de bolnav. Atunci nu-i dăduse nici o importanţă, poate pentru că romancierul din el încă nu începuse să se manifeste, poate pentru că starea sănătăţii îi ţinea trează atenţia doar spre sine însuşi, în cumpăna dintre viaţă şi moarte. Cele cîteva zeci de pagini sunt însemnările, fără nici o calitate specială, ale unei descendente a familiei foştilor proprietari, o fată deloc ieşită din comun, aflată în pragul hotărîrii de a se mărita, operaţie devenită mai urgentă datorită iminenţei intrării ţării noastre în Războiul balcanic (1913) şi a nevoii familiei sale de a scăpa de o grijă.

Situaţie banală, aşadar, în care s-au aflat milioane şi milioane de femei; dar totul începe să capete aura misterului atunci cînd povestitorul-romancier descoperă treptat unele legături sesizabile din jurnalul celei dispărute cu propria sa situaţie, cu aventura sa cu acea prozaică fată, care s-ar putea să fie chiar o descendentă (ca să nu zic: o reîncarnare) a acesteia. Totul e doar sugerat, autorul evitînd „teza" şi împingînd lucrurile spre mister, spre o posibilă corespondenţă care pînă la urmă îşi găseşte, chiar în inconştientul lui şi independent, un spaţiu de rezonanţă (voit) tulburător.

CONVORBIRI LITERARE

In primăvara anului 1980, revista „Luceafărul" a lansat o anchetă printre editori, sub titlul **Fondul principal al culturii române. Cum ne revendicăm clasicii?** — cu următoarele întrebări:

1. Care este situația edițiilor pe care le-ați inițiat, de care răspundeți, la care ați participat ori participați? 2. Care este cauza principală, după dv., a stagnării ori întîrzierii unor ediții importante din clasicii noștri?; 3. Este tipărirea de scriitori de plan doi o pricină a nerealizării edițiilor hotărîtoare din clasici?; 4. Există un factor de coordonare (Academie, Consiliul Culturii) a edițiilor din clasici?; 5. Cît de întemeiate sînt criteriile după care se efectuează eliminări de text din opera marilor clasici, uneori a unor opere întregi?; 6. Ce probleme speciale de transcriere ridică textele de pînă în secolul al XIX-lea, ce probleme ridică cele de după 1900?. 7. În ce constă obstacolul administrativ, contabilicesc al muncii la edițiile din clasici? 8. Ce explică tirajele insuficiente din clasici?; 9. Colecțiile de documente, scrisori din clasici se integrează acestei acțiuni de reeditare?; Ce probleme ridică?; 10. Rubricile de „cronica edițiilor" și Premiul Muzeului de literatură română oferă un climat suficient pentru editori?; 11. Ce propuneri aveți pentru îmbunătățirea condițiilor muncii de editare? 12. Ce mai aveți de adăugat?

Discuția noastră este deschisă tuturor celor interesați de „fondul principal" al culturii noastre.

Răspunsul meu, din motive lesne de înțeles, nu s-a publicat. Profitînd de invitația dumneavoastră de a scrie ceva din suferința mea de editor, reiau textul cenzurat în 1980, pe care il reproduc integral.

Cum ne revendicăm clasicii

„Nu este întemeiată nici o eliminare, chiar dacă este vorba de un singur cuvînt, din textul scriitorilor clasici".

1. Lucrez de mai mult timp la editarea operei lui Gib. I. Mihăescu, din care au apărut pînă acum, în colecția Scriitori români a Editurii Minerva, două volume: **Opere, I, 1976**, care cuprinde nuvelele și povestirile autorului, și **Opere, II, 1978**, în care trebuiau să intre romanele **Brațul Andromedei** și **Rusoaica**. Dintre cele două romane menționate, s-a tipărit, pînă la urmă, în volumul al II-lea, cu o întîrziere de doi ani, numai cel dintîi, publicarea celei mai bune scrieri a autorului, romanul **Rusoaica**, fiind amînată, după penibile și inutile pertractări, pe care le-am putea numi, cu un termen impropriu, birocratice, pentru un ipotetic volum al III-lea. Dacă am privi lucrurile superficial, am putea crede că sînt persoane, printre cei însărcinați să răspundă de tipărirea „fondului principal" al literaturii române, care prețuiesc mai mult un roman de tinerețe, cu stîngăciile sale inerente, cum este **Brațul Andromedei**, decît o operă de maturitate, reprezentativă pentru autor și pentru epoca literară respectivă cum este romanul **Rusoaica**, fără de care o ediție critică a operelor lui Gib. I. Mihăescu nu mai are nici un rost. Opera lui Gib I. Mihăescu fără **Rusoaica**, ar arăta exact ca opera lui Sadoveanu fără **Baltagul**. Și totuși acest fapt incredibil s-a produs sub ochii tuturor acelor care, într-un fel sau altul, se îngrijesc de „fondul principal al culturii române". Din volumul al II-lea al ediției la care ne referim a fost scos la tipar, după ce se făcuseră și corecturile, romanul **Rusoaica**, fără nici o motivare acceptabilă, pentru că nu se poate aduce nici o justificare, cînd este vorba de un fapt atît de grav, profund anticultural, cum este înlăturarea unei scrieri reprezentative dintr-o ediție critică. În acest roman al lui Gib I. Mihăescu, pe care unii critici nu s-au sfiit să-l numească o **capodoperă**, este vorba, după cum știe toată lumea, de un bărbat, întîmplător ofițer de grăniceri, chinuit de așteptarea unei fantasme ce întîrzie să se arate și care, după logica cea mai elementară, nici nu se poate ivi aievea, viața reală a eroului fiind caricatura celei închipuite. Oare ce inerție de gîndire s-ar putea produce în mintea cuiva pentru ca un roman de dragoste să fie transformat în altceva decît ceea ce este. atribuindu-i-se autorului intenții pe care nu le-a avut niciodată? E ridicol și primejdios de pueril să hotărîm destinul editorial al unei cărți bune după cîteva... toponimice, forțate să vorbească despre o realitate ignorată de un autor preocupat de lumea imaginară a eroilor săi. De altfel greutăți la fel de mari am întîmpinat și la tipărirea primului volum, din cauza nuvelei **Visul**. Pînă la urmă volumul s-a tipărit, cu această nuvelă, în 1976, și s-a retipărit recent, fără nici un prejudiciu pentru nimeni, și cu un profit cert pentru cultura română, în seria **Patrimoniu** a Editurii Minerva. Pe manșeta interioară a copertei volumului este anunțat, în catalogul seriei, și romanul **Rusoaica**. Anunțul are darul să ne bucure, dar volumul al III-lea din operele lui Gib I. Mihăescu mai stă încă în sertarele editurii, scos de mult timp din tipografie, cu pagube materiale de ambele părți (editură—tipografie). fără să mai vorbim de daunele morale grave care încep să se contureze, pentru că nu peste mult timp va apărea volumul al IV-lea, aflat într-o fază de lucru avansată la tipografie, în sumarul căruia intră romanele **Zilele și nopțile unui student întîrziat** și **Donna Alba**, iar volumul al V-lea va lua și el, în curînd, drumul tipografiei. Se pare că vom avea o ediție din operele lui Gib I. Mihăescu în cinci volume, din care va lipsi cel de al III-lea. **Nota editorului** din volumul al II-lea, care anunța apariția **Rusoaicei** în volumul următor, devenind o simplă farsă. Întreaga ediție se transformă astfel, sub presiunea unor factori care stau deasupra editorului și a editurii, într-o aberație editorială. În astfel de condiții firește că nici nu mai poate fi vorba de respectarea promisiunii de a publica **Rusoaica** și în seria **Patrimoniu**. Această nestabilitate a sumarelor, care dă peste cap și planurile editoriale, aduce grave prejudicii morale editorilor, descumpăniți în munca lor generoasă și dezinteresată, și editurilor, forțate să nu-și respecte angajamentele.

2. Cauza principală care duce la stagnarea și întîrzierea unor ediții importante este cea pe care am arătat-o la punctul 1. Se adaugă, în al doilea rînd, numeroasele dificultăți de documentare despre care au vorbit toți participanții la această dezbatere.

3. Nu. Indirect, poate fi constatat și un efect dăunător. Apariția cu destulă ușurință a unor scriitori minori, în ediții corespunzătoare, foarte utile de altfel, creează impresia că reeditarea integrală a scriitorilor de primă mărime, în ediții pe măsura valorii lor, este terminată sau pe cale de a se termina, cînd realitatea este cea pe care o cunoaștem atît de bine. În acest context, o tipărire masivă a scriitorilor de importanță secundară poate apărea ca o compensație a nerealizării unor ediții mai importante. O intenție bună ar putea trece, la un moment dat, drept o inabilă diversiune.

4. In afară de Comisia de texte românești vechi din cadrul Secției de științe filologice, literatură și artă a Academiei nu cunosc un alt organism specializat, așadar competent, în sarcina căruia să cadă supravegherea, dirijarea, îngrijirea și tipărirea, în condiții științifice optime, cu aparatul critic corespunzător, a textelor scriitorilor clasici români. Cînd te lovești de vreo dificultate **administrativă**, ca s-o numim astfel, în lipsa unui termen mai potrivit, afli că mai există și alte foruri de coordonare a activității de editare, cu un personal care nu se preocupă de planificarea și calitatea științifică a edițiilor. ci exercită un fel de control. improvizat și inoportun, al textului

5. Nu este întemeiată nici o eliminare, chiar dacă este vorba de un singur cuvînt, din textul scriitorilor clasici. Cei care recomandă astfel de amputări sau eliminări sînt victimele unei gîndiri nemarxiste, pentru că nu țin seama de realitățile epocii și ar vrea ca scriitorii de acum o sută de ani să fi gîndit cum gîndim noi astăzi. Interdicțiile care vizează fraze, capitole sau chiar volume din opera unor scriitori români din trecut sînt uneori și mai absurde. Cum i s-ar fi putut imputa altfel — și totuși aceasta este trista realitate — unui scriitor care a publicat un roman în 1933 faptul că a folosit harta Europei de atunci și nu pe cea de astăzi?

6. Dificultățile în transcrierea textelor dinaintea secolului al XIX-lea sînt soluționate, în edițiile respective, de filologi de o mare competență. Același lucru s-ar putea spune și despre unele ediții ale operelor scriitorilor din secolul al XIX-lea. Multe din operele unor scriitori din secolul al XIX-lea, și mai ales din secolul al XX-lea, sînt editate însă fără rigoare filologică, deși și aceste texte ridică numeroase și dificile probleme de transcriere, din cauza neașezării limbii române literare, a etimologismului, a fluctuațiilor mari în sisteme de trecere de la alfabetul chirilic la cel latin, a instabilității ortografice în general, a concurenței puternice exercitată de fonetismul graiurilor populare asupra normei literare pînă tîrziu și a adaptării capricioase a neologismelor. Ținînd seama de toate aceste dificultăți, este de la sine înțeles că activitatea de editare a scriitorilor români din secolul al XIX-lea și din prima jumătate a secolului al XX-lea nu se poate desfășura la întîmplare și nu poate fi încredințată oricui face o ofertă. Această activitate trebuie să beneficieze de sprijinul organizat al unor specialiști cu o calificare filologică ireproșabilă.

7.–8. Am vorbit de astfel de obstacole, deși mă îndoiesc că acestea sînt mai ales sau numai administrative, și la punctele anterioare. Adaug aici o evidență: între textul stabilit de editor, acceptat de editura cu care colaborează, și cartea care urmează să apară, într-un tiraj recomandat numai de valoarea ei, se interpun prea mulți vameși cultural-administrativi, care privesc literatura din afara literaturii, ca pe o marfă oarecare sau ca pe o anexă la **Carnetul agitatorului**.

9. Da. Colecțiile de documente sînt extrem de utile, iar editarea lor ridică aceleași probleme de ordin tehnic ca și textele literare.

10. Nu văd ce s-ar mai putea adăuga la constatările deja făcute de ceilalți participanți la dezbatere.

11. Așa cum remarcam și cu alt prilej, avem nevoie, pentru îmbunătățirea activității de editare a clasicilor, de mai mulți filologi care să-și ia numele în serios și să se preocupe de alcătuirea unor ediții critice model. Astăzi filologii — ne referim la cercetătorii care au prin organigramă această denumire — sînt un fel de auxiliari înmormîntați în fișe, care nu au nici o legătură cu editarea textelor. Ar trebui, prin urmare, ca fiecare institut și centru de lingvistică și istorie literară să aibă secții de filologie cu cercetători specializați în editarea textelor. Ar trebui ca Uniunea scriitorilor să acorde editorilor aceleași drepturi ca și altor creatori de lucrări care nu sînt literatură, dar interesează literatura. Nu-i oare mai aproape de literatură un bun editor de texte față de un reporter oarecare? S-ar cuveni, de asemenea, ca facultățile de filologie să aibă posibilitatea — prin cursuri de limbi clasice, paleografie, mai multe ore de literatură veche — să pregătească buni editori, în secții specializate, cu cinci ani de studiu.

12. Să se instituie o comisie, cu participarea unor reprezentanți ai Academiei, Consiliului de cultură și educație socalistă și Ununii Scriitorilor, care să ia în discuție fiecare caz în parte și să decidă imediat, operativ, fără obișnuitul protocol birocratic, cu filierele lui atît de întortocheate, tipărirea integrală a tuturor scriitorilor români de valoare, în curs de editare.

AL. ANDRIESCU

În preajma unei perspective (I)

A spune că România se află la răspîntia a două lumi — Orient și Occident — și că totodată ea constituie o punte între ele — rămîne o simplă vorbă goală, dacă nu simți, dacă nu trăiești tu însuți adevărul acesta. Și el poate fi resimțit sub forma unei ispite alternative. Cultural, însă și sufletește românul năzuiește de două secole spre Europa; o Europă avînd Parisul centru de greutate simbolică. Europa anglo-saxonă, cu corelativul civilizației de peste Atlantic, ne este cunoscută de mai puțină vreme, și mai degrabă conceptual, însă Europa mediteraneană, latină, oarecum franco-italiană, a constituit nostalgia cîtorva generații de români. Omul care nu a călătorit, îndeosebi intelectualul, are nostalgia Parisului — un mit în sine, cum bine s-a spus —, apoi a Romei sau a Florenței... Și de regulă nu e dezamăgit atunci cînd le cunoaște nemijlocit. Probabil că află, mai cu seamă în Franța, acea simbioză de latinitate și cartezianism, definite de Ion Barbu, într-o poezie de circumstanță, prin „ritm, rigoare și măsură". Aceste năzuințı, adesea bovarice, ulcerînd multe suflete și mai cu seamă multe sensibilități cărturărești par să trădeze nostalgia omului trăit în „haos" și frivolitate balcanică pentru „ordine". Oarecum același lucru observa la compatrioții săi scriitorul iugoslav Iovan Ducici.

O revistă, o carte elegant imprimată sau un album frumos legat, ca și un obiect îngrijit ambalat hrănesc nostalgia de care pomeneam; tipică, repet, intelectualilor, și dau prilej fie de reverie, fie de frustrare. În ultima sa carte scrisă în românește, **Amurgul gîndurilor**. Cioran constata că noi sîntem mai degrabă amăriți decît triști.

Nostalgiei îi urmează frustrarea și apoi obida că nu aparținem unei culturi și unei civilizații de tipul celei franceze. Necălătorind nu am putut înțelege de ce lumea anglo-saxonă, centrele și valorile sale nu au ajuns să constituie pentru noi un mit. Poate că se resimt de pe urma răcelii protestante, dar și pentru că meridionalul — omul colocvial și, implicit, familial — nu regăsește aici nimic din propria-i fire. Acest om tînjește după „dulcea Franță", îi iubește sincer și inflamant valorile, cade în deznădejde pentru că în spatele fațadei europene a orașului românesc cu clădiri neoclasice, există o altă realitate și o altă viață ce nu se sinchisesc de „vitrina" pe care cu patetism și obstinație cărturarul se străduiește să o impună ca pildă și normă.

Orgolios și virulent, ros de ciudă, el e deprimat că zidul său se surpă peste noapte întocmai ca mînăstirea Argeșului... Îmi amintesc de un profesor care stătuse vreo trei ani la Paris și care încerca să grefeze, la curs, la seminar sau în contactele particulare cu studenții, maniere universitare franceze — „degajate și libere". Altoiul, evident, nu prindea și mă distram grozav urmărind războiul său — de care era foarte mîndru — cu realitățile.

Este adevărat că am văzut mulți intelectuali români cu adevărat europeni și numeroși oameni, în genere, însă pentru aceștia europenismul nu mai constituie un țel de cruciadă, nu se mai manifesta prin citate în limbi străine și nici prin complexul de a fi à la page Era un europenism asumat: încetase a mai constitui o preocupare sau nu constituise niciodată, era o însușire naturală și mai era și rodul unei educații de două-trei generații Iată de ce cred că români cu adevărat europeni sînt sau devin numai aceia care, păstrîndu-și autenticitatea și natura, nu fac din năzuința respectivă o dramă și o obsesie. Pentru că europenismul nu poate fi calchiat. Ca întotdeauna, realitățile se răzbună. Pentru dovadă nu trebuie să ne adresăm neapărat eroilor lui Caragiale

M-a surprins cu ani în urmă, cînd am vizitat-o, locuința lui G. Călinescu, intelectual cum nu se poate mai „elin" și mai european în atitudini și pe hîrtie. Așezată într-un cartier inițial mărginaș din București, casa scriitorului era o reședință de mic-burghez sau de mahalagiu cumsecade. Două corpuri de clădire mai mult decît modeste iar mobila „stil", care prin îndemînarea fotografului arăta „somptuoasă", așa cum era reprodusă într-o elegantă revistă, se reducea la două fotolii și un scrin care păreau bizare în încăperea din Floreasca... Nu pot să nu compar interiorul sau „laboratorul" lui Călinescu, de pildă, cu vastele încăperi sau cu grădinile interioare în care apar, în clișeu, Julien Green sau Nathalie Sarrault.

Orice am spune, există o legătură fatală cu spiritul locului care nu poate fi înnăbușită. și mă gîndesc la „manufacturierul" Arghezi, la cultivatorul Rebreanu, la faptul că un alt clasic al nostru a ținut restaurant, cum a ținut și Gherea și la atîtea alte elemente patriarhale și răsăritene care abundă în biografiile scriitorilor români de mîna întîi. Dealtfel G. Călinescu însuși a înfățișat caricat o seamă de universitari tocmai prin excesivele lor preocupări domestice și gospodărești.

Există, negreșit, și reversul — un Ion Barbu, un Camil Petrescu, un Al. Rosetti, iar după război — Petru Dumitriu

Ironie a sorții, trăsăturile biografice și de caracter oriental apar — desigur, involuntar, și cu atît mai evident — tocmai la oameni care au studiat în Franța sau au mărturisit cu patos Sorbona și clasicismul francez sau avangarda artistică europeană. Ar fi interesant dacă un sociolog și-ar propune să urmărească acest paradox parcurgînd opere, jurnale, memorii și corespondențe.

(va urma)

DAN CIACHIR

Constantin NOICA

MONOLOG ÎN TREI

Rîndurile care urmează sînt repovestirea — trădătoare față de literă — a unui monolog nicasian ; din carnetul în care l-am consemnat am extras cîteva fragmente ; Noica n-a iubit niciodată aforismul ; prin urmare, cele de mai jos nu trebuie să fie citite ca niște aforisme ; memoria e infidelă și, din păcate, uneori nedreaptă ; a reținut ce a vrut (v.g.).

Ești căsătorit ? Nuuu ? Păcat ! Ai fi putut ieși mai ușor în Germania, știi condițiile acestea stupide. Și apoi mariajul e un rău necesar ; uneori te ferește de ispite. Oricum, iată am aici hîrtiile pentru bursă. Dar mai întîi trebuie să vă faceți treaba organizat. Știți : limba germană și elina. Apoi lecturile. Șase ore pe zi sînt suficiente. Nu e nevoie de mai mult.

Nu te înțeleg cu naveta. Ia-ți o chilie la țară și un braț de cărți. Ai liniște acolo, nervii ți se destind, îți piere și încrîncenarea. Nu vă pricep de ce vreți numaidecît oraș.

Cum zece ore pe zi de germană ? E prea mult, riști să ajungi la sațiu. O jumătate de oră e mai profitabilă. Vei vedea cîștigul peste șase luni. Îți trebuie răbdare. Și nu mai lucra noaptea...

Distincțiile fac filosofia : *Geist-Seele, Verstund-Vernunft*. Nu-mi place engleza pentru că nu distinge. Limbă de negustori... De aceea n-au filosofie mare. Cum să gîndești în această limbă ? Te trage în jos. Nici franceza nu-i potrivită pentru speculație.

Trebuie să știi să aștepți. Eu am așteptat o viață întreagă să mă viziteze Ideea. Puteam să plec din România. Știam riscurile. Dar m-am gîndit : *dacă-mi vine Ideea în Siberia ?*

V-am mărturisit dezgustul meu față de engleză și franceză. Filosofia vorbește în nemțește. Și vă spun acum că prietenul Cioran regretă că și-a scris opera în franceză și nu în germană. Are un succes nebun în Germania...

Am vrut să vă vorbesc despre tragedia lui Cioran. Cred că ar fi putut da mai mult. Francezii l-au constrîns să rămînă numai un *tehnician al deznădejdii*. E o victimă a propriului succes. I-a rămas *un rest* care nu mai poate fi acoperit. Și apoi nu cred în aforistică. La cîtă carte știe Cioran aforismul e o cădere. Dar poate că alta e explicația. Încă din tinerețe Cioran a fost un insomniac. Poate de aici astenia limbajului său. Și astăzi suferă de *insomnii sinistre*. Dar ce lecție de modestie le administrează francezilor. Și-a cedat toate drepturile de autor editurii Gallimard, pentru o sumă cu totul modică pe care o primește lunar. E teribil, nu ?

Ei, mărturia lui Eliade că n-a fost în stare niciodată să rețină măcar două versuri e o diversiune. Nu trebuie să-l crezi pe cuvînt. Are o memorie fabuloasă. Știe vreo 11 limbi. La peste 50 de ani s-a apucat să învețe *rusește*. I-a reușit și asta ! Ați citit *În curte la Dionis* ? Ține mult la prozele sale. Cred că în ele își vede mîntuirea. Păcat !

Vă văd prea încrîncenați. Știți vorba pe care îmi place să o repet : *cine nu are îndîrjire, acela îl vede pe Dumnezeu*. Vă sfătuiesc *să nu luați viața în serios*. Mai multă detașare nu strică. Vă lamentați prea mult. Nu-mi place văicăreala voastră. Toți cei care-mi scriu se plîng ba de una, ba de alta. Că n-au avut profesori buni, că altădată condițiile erau mai puțin vitrege... Nu-i înțeleg ! Ce profesori a avut Eminescu ?

Am vrut să-mi dau doctoratul cu Brunschvieg. L-am audiat de vreo cîteva ori, dar impresia a fost lamentabilă. Un bătrînel care-și bombănea prelegerile, nimeni nu-l asculta. Fonfăitul lui m-a dezamăgit. Firește că am renunțat. Heidegger mi s-a părut la fel de plicticos...

Cu Nicu Steinhardt sînt prieten vechi. A făcut pușcărie nevinovat. Îi împrumutasem cîteva cărți : *La tentation d'exister* și *Fôret interdite*. A fost suficient pentru un cap de acuzare ! Asta se petrecea după Ungaria. Toți intelectualii trebuiau arestați. Nicu a fost arestat din cauza mea, dar nu-mi pare rău, în temniță s-a creștinat. Îmi este recunoscător pentru asta.

La interogatoriu cuvîntul care l-a deranjat cel mai tare pe anchetator era acel *interdite* din titlul francez al romanului lui Eliade. Exclama într-una : *pădure* da, dar cum adică *interzis ?!* Ce e *interzis ?* A fost o întreagă poveste cu acest *interzis*. Amuzant, nu ? Mai tîrziu îmi solicitau meditații de filosofie. Unii gardieni voiau să dea la facultate. Ca să vezi ?

Să nu uit : v-am avertizat că îndîrjirea voastră nu-i bună. Mai profitabile sînt neglijența, nepăsarea... Dacă-l citești pe Cioran ți-l închipui ca pe un ins mereu încruntat. Și te înșeli negreșit. L-am văzut — parcă v-am mai zis — acum vreo doi ani. E de *o veselie fermecătoare*, credeți-mă ! Nu vă spune nimic asta ?

Critica literară nu-mi place. Rămîne la nivelul *judecății*, asta e bun, asta nu ; e treapta cea mai de jos. Mai greu e să *aduni* judecățile, să le pui în *silogism*. Cel mai greu e să ajungi la *concept*. Logica trebuie rescrisă. Îmi urmăriți *Scrisorile ?*

Papahagi încă nu m-a convins. Cu patru ani de Italia n-ai voie să faci numai critică literară. Aștept mai mult de la el...

Ei, și acum îmi dai voie să te trec în carnet ? Ce știi ? Ce-ți trebuie ? Am deja vreo 20 de nume. Urma alege...

8 septembrie 1981, Iași

O scrisoare și cîteva comentarii

În cele două grupaje de corespondență Noica publicate în 1988 în *Opinia studențească*, una din epistole nu a avut loc. Există în ea cîteva formulări care nu puteau fi pe placul defunctei cenzuri. Și, totuși, este, poate, scrisoarea care ar fi trebuit să fie în primul rînd recuperată. Aici, Noica este foarte autocritic cu sine însuși, destul de critic cu colegii de generație și, în plus, filosoful este foarte limpede în ce privește modul de a lucra cu cei ce-l acceptaseră ca „antrenor". Cîteva lucruri se știu deja : subiectul îi spunea „ce știe" Noica îl „sonda" puțin în respectivul domeniu, după care îi făcea „recomandările" necesare de studiu pentru drumul ales. Uneori ales de „subiect", cel mai adesea ales împreună. Se pare că au fost situații în care Noica a arătat „subiectului" că drumul ales de acesta nu-i este cel mai potrivit și i-a impus, cu delicatețe desigur un altul mai potrivit structurii sale intelectuale și culturale. În ce mă privește, nu am fost un „discipol" prea ascultător, filosoful m-a mustrat adesea în scrisorile sale (cum se întîmplă și în cea de față), dar, deși m-a „amenințat", nu mi-a retras niciodată „asistența". Am impresia că nu-i dezaproba pe „fiii rătăcitori", că, de pildă, se simțea mai apropiat de un Andrei Pleșu decît de Gabriel Liiceanu, deși, fără îndoială, îi prețuia în egală măsură pe amîndoi. În cele două întîlniri mai îndelungate pe care le-am avut cu filosoful, mi-am putut da seama, pe deasupra, că avea un bine dezvoltat și „antrenat" simț al umorului, al anecdoticului. Îmi amintesc și acum cît s-a amuzat cînd i-am expus „metoda" mea de însușire a limbii germane (10 ore într-o zi, 14 a doua, vreo 12 în a treia, pentru a ajunge — în mod firesc — la un asemenea grad de „intoxicație" încît mi-a intezis orice exercițiu timp de luni de zile), conchizînd, cu dreptate, că am adoptat o „metodă tipic românească", că am vrut să termin deodată totul, ca să mă apuc de altceva, obținînd efectul invers. Că nu am reușit să învăț nici pînă azi germana cum trebuie — nici nu mai trebuie să adaug. Și mi-ar fi „trebuit", cum spunea el, mai ales dacă m-aș fi fixat în „filosofia culturii". Spre norocul (sau nenorocul) meu, n-am reușit să mă fixez, dar nu asta e important acum, ci mesajul din scrisoarea filosofului, așa că mă autocenzurez și-i dau cuvîntul :

3 Oct. 1984, Păltiniș

Iubite prietene,

Trimit îndărăt scrisoarea către Editură a Doamnei Paul. De acolo mi s-a spus că manuscrisul a fost retras (de către fiu?) și că, de altfel, făcea dificultăți prin caracterul lui prea „subiectiv".

Am primit scrisoarea D-tale din 4 Oct., cu textul despre Criterion și prezentarea lui Lequier. Pentru ultima ispravă te felicit din inimă ; pentru prima, nu. Cum ai putut să dai atîta timp din anii pregătirii d-tale pentru un capitol vechi din eterna Daciadă culturală românească ? Cînd ți-am oferit prietenia mea (sub formă de antrenor), am făcut-o tocmai spre a te apăra — pe D-ta ca și pe Gherghel, sau orice alt tînăr înzestrat — să ieși din bîlbîiala noastră de ieri și de azi, intrînd in curțile mari ale culturii. Crezi că am fi făcut ceva dacă rămîneam la spiritul „Criterionului" ? Și crezi că — exceptînd pe Eliade și Cioran, din păcate nu și pe Vulcănescu — am făcut ceva de natură să merite dăruirea unui tînăr ? Lăsați-ne pe noi și vedeți de cei mari ai Lumii ! De noi se vor ocupa arhivarii, care, neștiind decît românește, vor crede că fac o ispravă convertind Daciada în Cîntarea României. D-ta și ceilalți, care aveți acces la cîteva culturi, faceți ce e de făcut, ce au făcut cîțiva oameni de cultură veritabili în țara asta, în tinerețea lor, iar abia apoi, dacă e cazul, întoarceți-vă privirile spre un capitol din cultura noastră, sau spre întregul ei, în tristă confruntare cu alte culturi.

Fă ce vrei cu articolul D-tale, care desigur are toate meritele, la nivelul temei lui ; întîrzie cît vrei asupra lui Vulcănescu, deși din păcate Ornea are dreptate : n-a lăsat mai nimic demn de el. (Pot să te pun oricînd în fața arhivei lui, aflată la D-na Vulcănescu, în viață încă). Dar îți spun deschis : îmi pierzi prietenia dacă nu vrei să faci o ispravă de nivel ridicat — în primul rînd, dacă nu vrei să pleci unde te-am îndemnat.

Îmi rămîne, in acest caz, să doresc reușită poetului din D-ta și să te las acolo unde te-am găsit.

Cu prietenie încă, în nădejdea unei reveniri, al D-tale,

C. Noica

Ce-ar mai fi de adăugat ? Că l-am contrazis susținînd că „daciada" generației lui a fost, la noi, o adevărată „olimpiadă" ? Că nu s-a supărat definitiv pe „discipolul neascultător" ? Că nu cred că era natura care să se supere definitiv pe cineva ? S-ar putea adăuga multe, dar m-aș opri numai asupra unui singur lucru. La ultima vizită la Iași, în octombrie 1987, arăta extraordinar de bine, era într-o vervă deosebită, deși venise de la București, prin Botoșani și Ipotești, și avea o mulțime de proiecte de dus la bun sfîrșit. Unul din acestea, cel la care am avut impresia că ținea cel mai mult, era *rescrierea* „logicii lui Hermes", în funcție de unele observații făcute de logicienii de profesie și de cîteva gînduri noi, ce-i veneră după publicarea cărții. În ce măsură apucase să lucreze la acest proiect — eu nu știu, probabil numai cei foarte apropiați filosofului sînt în măsură să o știe. Mă refer la Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu și, mai ales, Sorin Vieru, care are o bună frecventare a logicii în general. Ceea ce știu e faptul că în octombrie 1987 filosoful era într-o formă de zile mari, iar după nici două luni ne-a părăsit, lăsîndu-ne în rușinea noastră. Nici acum nu-mi vine să cred, nu pot să suport gîndul că n-a apucat să prindă sfîrșitul unei epoci despre care credea ce credeam cu toții, dar al cărei sfîrșit nu și-l imagina atît de apropiat.

LIVIU ANTONESEI

Minerii e cu noi! (Televiziunea NU!)

După ce săptămîna trecută armata a dovedit că este întreagă la minte şi la... trupă, expunîndu-şi în mod deschis şi ferm opţiunile democratice, iată că această săptămînă a debutat sub semnul zodiei politice. Bătrîna noastră televiziune a avut de ales între două mitinguri: unul de protest şi unul de adeziune. Greu de realizat o opţiune mai ales că cele două sînt decalate între ele cu cel puţin 24 de ore. Ei da, aţi citit bine: opţiune. Pentru că, chiar dacă cele două manifestări au fost decalate temporar, ele au fost reflectate preferenţial pe micul ecran.

Oare diminuarea importanţei primeia se datorează faptului că se încadra unui ritual devenit de-acum obişnuit în fiecare duminică (cf. opiniei domnului Mînzatu) sau nu trebuia întrerupt insipidul program al „Studioului A" (citat după cum arată şi titlul, la începutul meseriei)? Cert este că mitingului de protest de duminică i-au fost alocate cîteva din preţioasele minute ale programului duminical, fiindu-i preferată o parodie penibilă a grupului „Divertis" care încerca să ironizeze aceste manifestări democratice de protest.

Compensator, însă, ziua de luni a fost înecată în transmisii directe şi indirecte care au avut ca bază evenimentele anterioare. După o şedinţă de analiză a guvernului în care s-a făcut o expunere obiectivă a faptelor, s-a sărit la o înşiruire de interviuri menite să arate ţării cine au fost „ăştia" şi la un miting de adeziune transmis **integral şi în direct.** Ei, da, minerii e cu noi şi dacă armata şi poliţia nu-şi fac datoria vin ei şi pun lucrurile la punct. Ce-i debandada asta şi de ce „nu se iau măsuri contra huliganilor din Bucureşti !?" (o voce de miner). Dacă vechiul regim avea trupele speciale de luptă antiteroristă de ce nu am face **şi noi aşa?** Grupele de salvatori din rîndul minerilor sînt gata să-şi lase ortacii numai pentru a asigura liniştea guvernului. Sau, şi mai bine, să se mute guvernul la Petroşani unde, vezi bine Doamne, nici picior de manifestant nu o să calce. Acestea au fost numai unele din propunerile vehiculate cu vehemenţă de reprezentanţii minerilor şi putem mulţumi călduros televiziunii pentru că ne-a permis accesul direct la aceste informaţii. Mai rămîn de lămurit cîteva mici detalii:

— De ce nu s-au făcut interviuri şi cu adevăraţii manifestanţi din Piaţa Victoriei?

— De ce nu ni s-a permis accesul direct la opiniile vehiculate de aceştia?

— De ce a existat acest dezechilibru în reflectarea realităţii?

— De ce mitingul de protest a fost redus la analiza faptelor reprobabile ale celor cîţiva?

— Să fim bine înţeleşi, noi nu aprobăm actele de vandalism făcute de acest grup provocator, dar am fi vrut să ştim, şi dorim în continuare să ştim, ce-i determină pe bucureşteni să se adune săptămînal în Piaţa Victoriei? Vor ei oare numai să nu-şi piardă exerciţiul protestatar sau au într-adevăr ceva de spus? (TELESPECTATOR).

Hopa-Milică

Ziarul „fraudulos numit **Adevărul**", cum bine a observat dăunăzi Alexandru Paleologu (căci al cui adevăr este, nu vă fie cu supărare ?) scoate din turbinca peticită a fostei **Scînteí** încă un falit: este vorba de Emil Vasilescu, cel care, alături de C. Stănescu, înscena acele paternalist-bizantine campanii pentru o literatură „nouă", o cultură „adevărată", în spiritul „măreţelor sarcini"...

După ce au insultat mai tot ce a însemnat valoare, bun simţ, moralitate, aceşti şobolani năpîrliţi de curînd, încep dezinvolt să mişte din nou din mustăţi, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Din două una: ori ne cred tare-tare naivi (şi aici se înşeală !), ori neobrăzarea lor e atît de mare încît nu mai este nimic de făcut. Oricum, un lucru e sigur: vom urmări amuzaţi metamorfoza acestor ciudate specimene (a cîta, oare ?) considerînd-o drept ceea ce este: un fapt patologic ! Apoi vom da cu d.t.t. ! Şi gata... **(E. V.)**

Calul din clopotniţă

„Şi rîzi, dom'le, şi rîzi..."

Că Ministerul Culturii prin reprezentanţii săi numiţi prin vot secret are haz (şi încă un haz nebun !), asta s-a văzut şi dintr-o emisiune televizată. Un uşor duh urmuzian pluteşte în birourile cu pricina, fapt observat cu o francheţe dezarmantă de sagacele d.p. După vizionarea emisiunii, lumea — pesemne îngrijorată — s-a lămurit că are de-a face cu nişte oameni **de spirit,** al căror humor (alb, negru, la alegere) e o apăsată garanţie că maşinăria culturii se va urni în sfîrşit. Şi, cum văzurăm, s-a urnit ! Teatrul din Giurgiu a fost mutat în capitală, cel pentru copii şi tineret din urbea noastră aiurea, cineaştii în stradă, iar culturnicul N. Creţu la renumita editură „g. dragan & m. dragan" (impropriu numită o vreme **Junimea).** Cum excelenţele lor au vizitat între timp cisma italică nu vor fi îndreptat cumva şi turnul din Pisa? Şugubeţii miniştri emulează, pare-se, cu acei **chevaliers de la desoeuvrance** balzacieni, ce au mutat într-o noapte carul unui precupeţ (cu tot cu bidiviu, fireşte) în vîrful unei clopotniţe. **(E. V.)**

Mitologicale

Unul din talentaţii gazetari ai săptămînalului „Solstiţiu" (în nr. 4 1990) a produs următoarea cugetare adîncă: „De multe ori o fustă pare mai fascinantă decît un cal troian". Într-adevăr grăit-a dumnealui: imaginaţi-vă că, ridicînd inocent, respectivul obiect vestimentar, aţi da de cel puţin o sută de greci zgribuliţi, cu Ulisse în frunte ! **(S. A.)**

Concurs

Ţinînd seama că unii dintre membrii redacţiei noastre au început să aibă tulburări comportamentale datorită retragerii „băieţilor de treabă", revista „Convorbiri literare" organizează în zilele de 1—3 aprilie un concurs pentru angajarea unui securist experimentat, „membru al redacţiei cu sarcini speciale". **Candidaţii trebuie să corespundă acestor minime cerinţe: să poată** desfăşura o filare făcîndu-se cît mai vizibili cu putinţă, să fie în stare să verifice în aşa fel corespondenţa încît plicurile să aibă măcar un colţ rupt şi, eventual, ştampila sub bandă scotch, să intervină cît mai brutal în convorbirile telefonice şi, mai ales să reuşească agasarea cît mai multor persoane. Comisia de examinare va fi formată din următorii membri: Al. Călinescu, Luca Piţu şi Liviu Antonesei, plus un membru supleant care se va schimba din oră în oră. Orice formă de contestare a rezultatelor obţinute este cu desăvîrşire exclusă. **(C. L.)**

Cea mai bună revistă de pînă acum

Stupefiat de calitatea primului număr din noua serie a revistei noastre. Domnul Luca Piţu şi-a uitat exemplarul la redacţie. Ajuns în Tătăraşi şi realizînd îngrozitoarea pierdere, s-a reîntors imediat în redacţia noastră şi a obţinut alt exemplar. Celălalt deja dispăruse! Plecînd iarăşi spre casă, a constatat că, de sub propriul braţ, se volatilizase şi al doilea exemplar. Domnia Sa a luat hotărîrea fermă de a se abona. **(C. L.)**

Zodiac liber

Ştiinţa de a citi în stele a apărut încă din antichitate . Tulburaţi de pulsul astral, oamenii şi-au urmat albia, trăgînd cu ochiul spre cer. Horoscopul din această săptămînă vine direct din înţelepciunea latină. Iată ce spun astrologii:

Zodia Berbecului... 21 martie—20 aprilie.

„Primus inter pares" (traducere liberă: „primul a venit cu parul") sau pe larg:

Sănătate: Nu vă obosiţi. Discuţia cu un opozant este echivalentă cu un maraton, pe cînd conversaţia cu un coopiniard politic necesită un consum intelectual aproape nul.

Zodia Taurului... 21 aprilie—21 mai.

„Desinit in piscem" (Desemnează peştii prin decret) sau:

Amor: Atenţie la „gafele liberei concurenţe" (Karl Marx: „Studii erotice").

Zodia Gemenilor... 22 mai—21 iunie.

„Extra muros" (Murele sînt de calitatea întîi).

Veţi avea un copil în Bărăgan, care va fi mai mult sezonier. In afaceri, evitaţi labirintele cu minotauri. In amor: folosiţi guma de mestecat.

Zodia Cancerului... 22 iunie—22 iulie.

„Est modus in rebus" (Este o modă şi în rebus). Zodia este nefavorabilă politicienilor guşaţi, obezilor, gîngavilor, filfizonilor. In viaţa de toate zilele nu-i bine să lipiţi afişe în ganguri şi mai ales nu purtaţi blacheurile pe cravată.

Zodia Leului... 23 iulie—23 august.

„Dura lex sed lex" (Uite legea, nu e legea), sau:

In amor, nu respectaţi nici o regulă ci doar principiul terţului exclus. In rest, citiţi **Adevărul** (V-am recomandat o bibliografie sigură, celelalte se vînd prea repede), unde se publică integral decretele-lege. Fiţi duri, dar nu vă daţi de-a dura.

Zodia Fecioarei... 24 august—23 septembrie.

„Asinus asinum fricat" (Măgarii între ei). Intîlnire plăcută cu o blondă zveltă cu sîni interbelici din perioada concentrării precaute de capital, care va încerca să explice prin semne ce este cu cei doi asini. Explicaţia a fost cenzurată încă de pe vremea romanilor, fiind atinse persoane importante.

Zodia Balanţei... 24 septembrie—23 octombrie.

„Ira furor brevis est" (Furia trei este scurtă) sau: Veţi trai o drama de electrician, cu vise de oraşe luminate şi cu mici scurtcircuite. Nu e cazul să vă mîniaţi: lumina vine din vest.

Zodia Scorpionului... 24 octombrie—22 noiembrie.

„Homo homini lupus" (A nu se confunda cu zicala: „Vorbeşti de oameni şi dai de lupi") sînt ultimele cuvinte spuse de Scufiţa Roşie înainte de a intra în partid, printr-o mişcare de vino-încoace, căci cine nu e cu noi, e împotriva noastră. Nu o credeţi ! Nu prezintă nici o garanţie morală. De altfel, lupul, bunica şi vînătorul au demonstrat pentru scoaterea ei din poveste, fiind purtătoarea fidelă a unei culori de tristă amintire.

Zodia Săgetătorului... 23 noiembrie—21 decembrie.

„Prodomo sua" (Pentru casa altuia — Nu este însă vorba de Operation Village). Afaceri: Călătorind în jurul Bucureştiului cumpăraţi acţiuni pentru depozitul de nasturi Codlea, rondul de flori de la cimitirul catolic şi platforma de programe Sighişoara.

Zodia Capricornului... 22 decembrie—20 ianuarie.

„Acvila non capit muscas" (Fără muste în vilă) sau: Greviştii, ţărăniştii, ceasornicarii, ecologiştii vor distribui mici porţii de mălai în scop publicitar. Vi-l recomandăm, e grisat.

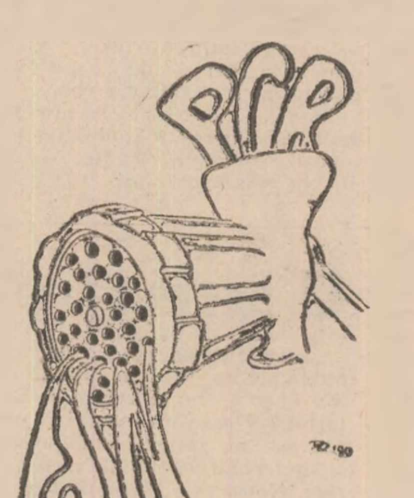
Zodia Vărsătorului... 21 ianuarie—18 februarie.

„In hoc signo vinces" (La noi securitatea învinge) sau: Sănătate: fereşte-te de maşini de cusut (nu au scrupule), de glumeţii de la Academie (parcă poţi să ştii) şi de scrisorile zugravilor de biserică (şi ea a fost cu ei).

Zodia Peştelui... 19 februarie—20 martie.

„Errare humanum est" (Cînd eram mai tînăr şi la trup curat). Este o zodie nostalgică, cu fenomene politice, hingheri sentimentali, femei meduze şi amintiri din Bereşti.

VALDIANA

Genealogii

(urmare din pag. 11)

Aceasta este trama epică a romanului, încadrată şi prinsă într-o problematică de alt ordin (istoria unui text în mai multe lecturi) asupra căruia nu mă întind aici. Semnalez doar tema „aici sosi pe vremuri" pe care Ion Pillat o tratase în tonalitatea melancolică ştiută, cu ecouri chiar mortuare. Repet: nu e vorba de o experienţă îngăduită neapărat doar spiritelor „aristocratice"; ea e la îndemîna oricui trăieşte sentimentul eternei repetiţii (cu ce ocazie, iarăşi nu e vorba aici). In tot cazul, ea nu aparţine formei mentale a tipului de scriitor care „intră" (cu uimire, dezaprobare sau dezacord) într-o anumită lume, a scriitorului scos din ale lui şi proiectat de soartă într-alt mediu pe care se străduieşte a-l cuceri sau măcar descoperi.

Se poate spune că aici e vorba de o substituire abuzivă, că autorul imaginează nişte „succesori" nelegitimi, beneficiari întîmplători ai unui trecut pe care şi-l animă. Din punct de vedere al legitimităţii sociale poate să fie aşa, dar situaţia nu e cîtuşi de puţin nefirească sub raport psihologic. Un artist are dreptul să-şi însuşească orice, are dreptul de a folosi prezumţia, nu ceea ce i-ar concede alţii. Tema din **Aici sosi pe vremuri** putea să nu fi fost neapărat trăită; era de ajuns să fie imaginată. Arta, cum spuneam, nu recunoaşte drept de succesiune stabilit în coduri, dar admite, atunci cînd izbuteşte, uzurparea, sau, în termeni mai proprii, nici nu o înregistrează ca atare

Revenind la cazul lui Ion Pillat şi al arborelui genealogic al familiei, stabilit pe criterii documentare (căci adevăratul părinte spiritual al poetului a fost Vasile Alecsandri, cu care nu era rudă consangvină) să nu se uite că el a avut şi un fiu sau un urmaş în carne şi oase: pe Dinu Pillat, romancierul, eseistul şi istoricul literar cu o existenţă atît de dramatică. Ei bine, cînd a apărut romanul acestuia **Moartea cotidiană** (1945) tatăl a fost se pare profund contrariat; nu s-a putut recunoaşte în arta fiului, căci rar s-ar putea întîlni o formulă artistică mai străină de propriul său spirit. Mai mult decît întoarce arta lui Mateiu Caragiale spatele artei tatălui său, scrisul lui Dinu Pillat este tot ceea ce se poate închipui mai străin de acela al poetului **Limpezimilor.** „Filiaţia" lui, în măsura în care se poate stabili, trebuie căutată altinderi, pe cu totul altă linie, mult mai contorsionată şi bineînţeles mai ramificată.

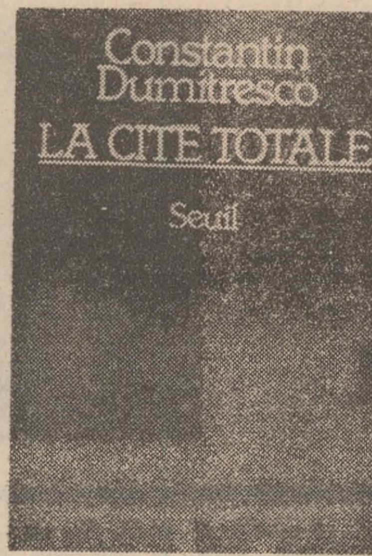
Ideea „familiilor de spirite" ajunge să înlocuiască pe aceea de descendenţă consagvină în cazul oricăror artişti, chiar (sau mai ales) atunci cînd cea din urmă e pe deplin legitimată iar „confruntarea" se substituie oricărei idei de moştenire. Linia lor genealogică „urcă", dacă e să-i dăm sensul din fraza lui Lovinescu (deşi e de acceptat şi în sensul exact contrar) dar mai sigur e că are forma unei spirale cu deschidere mare, întinsă atît cît îi ţin pe acei artişti puterile.

Asistăm la destructurarea...

(urmare din pag. 9)

— Stimate Domnule Zub, faceţi parte din categoria oamenilor care au avut de suferit — la propriu, nu la figurat — în regimul comunist. Sînteţi dispus să ne spuneţi cum aţi suportat personal sistemul represiv al securităţii şi instituţiilor aferente?

— Cum am rezistat? Mai întîi refuzînd să amestec planurile. M-am plasat de la început pe poziţia profesionistului care separă practica unei meserii de imixtiunile abuzive ale politicului. Era un mod de a rămîne fidel mie însumi, dar şi unul prin care dezavuam practicile în curs. Două împrejurări, încă, m-au ajutat sub acest unghi: o anume recunoaştere profesională şi statutul de fost deţinut politic. Cea dintîi impresiona în sfera celor sensibili la performanţa cărturărească; cealaltă descuraja tendinţa de a mi se impune concesii politico-ideologice. Sigur, cele două împrejurări n-ar fi rodit în felul de care vorbeam dacă nu erau servite de o anumită rectitudine morală, ţinînd de mediul formaţiei mele, însă şi de un program. Nu doresc să intru acum în detalii. Drumul ales nu era presărat cu roze.

Constantin DUMITRESCU:

SOCIALISMUL TOTALITAR

3. Cetatea concentraţionară şi perdeaua de fum

Ficţiunea legislativă

Suprimind separarea puterilor care garanta controlul reciproc al instituţiilor cetăţii, partidul comunist le-a ridicat subiecţilor săi clauza esenţială de asigurare civilă şi a creat condiţiile propice disoluţiei tuturor celorlalte centre de autoritate. Absorbind birocraţia de stat, birocraţia judiciară, organele reprezentării parlamentare, puterea comunistă a dat naştere giganticului său aparat totalitar adevărată piramidă vie

Astăzi, toate gatelile instituţionale nu mai sînt de ajuns pentru a ascunde realitatea mecanismului unic, nu mai ajung să acrediteze ficţiunea articulării puterii în aparate — legislativ, judiciar şi executiv — în ciuda eforturilor pe care le întreprinde regimul pentru a face sa se creadă acest lucru. Ce mai rămîne, de fapt, din vechea legislaţie în România? De două ori pe an, în cadrul unui ceremonial fastuos, celebrat de anonimi în costume naţionale, Marea Adunare Naţională (organ legislativ unic) aprobă în unanimitate de voturi toate proiectele de legi care îi sînt prezentate şi toate decretele emise, între sesiuni, de Consiliul de Stat — **toate, fără excepţie**. Aşa cum se cuvine, acest **rubber-stamp parliament** (expresie anglo-saxonă pentru figuraţia legislativă) n-a deschis niciodată o veritabilă dezbatere, o discuţie de fond — pentru a nu lăsa să planeze nici o îndoială asupra euforiei sale aprobative. Chiar şi faptul că proporţia de ţărani, de muncitori, de intelectuali, de femei, de tineri, de preoţi reproduce aici cu sfinţenie procentajul ultimului **Anuar statistic**, pentru a constitui „un eşantion reprezentativ al naţiunii" demonstrează înverşunarea puterii de a viola realitatea prin ficţiunea sistematică.

Desemnaţi practic de Comitetul executiv al partidului, deputaţii primesc împreună cu mandatul lor de cinci ani misiunea formală **de a nu reprezenta poporul**. Parlamentul nu face decît să celebreze liturghii doctrinale, nu are nici un cuvînt de spus despre activitatea politică şi legislativă; astfel, legile votate în timpul reuniunilor sale de acest teatru de umbre capătă o aparenţă de obscuritate aproape medievală, frapînd prin anacronismul lor şi prin primitivismul juridic. Aceste legi dezvăluie tot arbitrarul despotismului Dacă ar fi nevoie să mai dovedim o dată în plus că Parlamentul român se află în serviciul puterii şi nu în cel al legalităţii, ar fi de ajuns să reamintim că voturile sale aduc, fără nici o distincţie, prejudicii intereselor tuturor profesiunilor şi păturilor sociale pe care se presupune că le reprezintă[1]

Alegerile pentru această adunare nu au nimic legislativ în afara numelui, ţin de acelaşi ritual absurd şi degradant. Alegătorul este obligat să se prezinte la secţia de votare (căci absentarea, fără a fi o infracţiune penală, relevă absenţa spiritului civic şi va fi penalizată ca atare), primeşte aici buletinul listei unice a Frontului de Unitate Socialistă, iar singura sa datorie este aceea de a îndoi acest buletin înainte de a-l introduce în urnă. Drept recompensă, o ştampilă oficială care reprezintă consimţirea necondiţionată a subiectului la umilirea sa civică. Singura sa consolare este aceea de a şti că orice încercare de protest printr-un buletin de vot interpus ar fi zadarnică pentru ca manipularea ar scoate-o pînă la urmă la capăt Evident, şantajul aparent naiv al puterii nu exprimă ambiţia iluzorie de a concilia în acelaşi timp dictatura şi democraţia, totalitarismul şi votul universal, cum nici ansamblul tehnicilor de legitimare forţată nu este decît o mascaradă conştientă — şi degradarea cea mai flagrantă a cetăţeanului pe care Statul o poate comite, în afara terorii propriu-zise. Subiectul care votează în asemenea condiţii îşi alterează însăşi esenţa conştiinţei sale civice, este împins să se condamne pe sine aprobînd printr-un act simbolic ansamblul operei de distrugere întreprinsă de putere

Pus sub tutelă de către partid, cetăţeanul rămîne atins de incapacitate politică pe viaţă. Iar regimul instalat prin graţia divină a necesităţii istorice refuză **de facto** să se constituie în persoană juridică; această stare de lucruri se răsfrînge pînă şi asupra instituţiilor. In Cetatea totală puterea nu tolerează alt control în afară de al său, toate relaţiile de dependenţă sînt, în mod deliberat, univoce; ordinea de fapt s-a substituit aici ordinii de drept.

Ficţiunea judiciară

Sistemul comunist a condamnat iremediabil orice cale de contestare legală, orice posibilitate de denunţare a abuzurilor puterii în faţa unei instanţe, oricare ar fi ea. Oriunde s-ar duce să-şi pledeze cauza, cetăţeanul vexat sau nemulţumit va găsi aceiaşi funcţionari ai aparatului omniprezent, care «nu fac decît să aplice directivele» de la centru, cu zelul neînţelegerii şi adesea dispreţuind legislaţia în vigoare. În comisiile Adunării Naţionale ca şi în faţa tribunalelor, în faţa comisiilor judiciare, a muncitorilor sau a comisiilor populare, întotdeauna instituţia este cea care obţine, în final, cîştig de cauză împotriva cetăţeanului izolat. Abuzul politic, administrativ sau social este justificat aici prin vreo «necesitate obiectivă» care, probabil, a scăpat din vedere reclamantului.

Cît despre stilul de lucru al instanţelor judiciare, el poartă marca totalei complicităţi între judecători, martori şi ministerul public; Codul penal nu este conceput pentru a restrînge arbitrarul, ci pentru a-l consacra. Iar încercările judiciare bine cunoscute, care nu mai miră astăzi pe nimeni nici în România nici în străinătate, nu urmăresc decît să confere o aparenţă de normalitate unui verdict pronunţat înainte de aparatul de partid — singur responsabil în fapt de anchetă, de actul de acuzare şi de legislaţie în general. Legalitatea se dovedeşte a fi suprimată în modul cel mai «legalist» cu putinţă şi, odată transformat în ceremonial simbolic, procesul va consacra confuzia între forţă şi drept, proprie cinismului totalitar.

După ce a studiat minuţios structurile societăţilor tribale, antropologia modernă a ajuns în această privinţă la concluzia că cele trei funcţii ale Statului — legislativă, judiciară şi executivă — se regăsesc **in nuce** în microuniversul primitiv, dar că ele ţin în mod nemijlocit de dimensiunea sacră. Ca orice ordine socială, principiile care conduc viaţa comunităţilor tradiţionale sînt de origine divină. Şi chiar dacă acceptăm să explicăm apariţia Statului prin nevoia de securitate a lumii tribale confruntate cu creşterea demografică şi cu înflorirea violenţei organizate, trebuie să admitem totuşi că Statul nu se constituie decît paralel cu legea — **codex** general valabil pentru toţi membrii comunităţii. Legalitatea legitimă Statul, dar ea este legitimată la rîndul său de principiul sacru, de ordinea Creaţiei divine. Această relaţie desemnează justiţia ca funcţie definitorie a Statului, a cărei legitimitate apare deci marcată de gradul de independenţă al magistraturii în cadrul altor instituţii. Astfel, un cavaler tîlhar care va cuceri o cetate în fruntea mercenarilor săi şi care-şi atribuie funcţiile de legislator, de judecător şi de guvernator va rămîne totdeauna un tîlhar. Chiar şi atunci cînd s-ar afla în fruntea unui imperiu, n-ar înceta să fie un tîlhar atîta timp cît nu va primi legitimarea sacrului şi nu va înlocui arbitrarul printr-un corp de legi valabil atît pentru el însuşi cît şi pentru toţi subiecţii imperiului său

Or, justiţia revoluţionară pusă în fapt de partidul total revine la o adevărată negare a dreptului. Distorsiunile logice ale dialecticii marxiste nu-şi mai au locul în jurisprudenţa care ar trebui să plece în mod sigur de la principiul egalităţii tuturor în faţa legii. Dar justiţia totalitară, «justiţia de clasă» s-a adăpat de timpuriu la izvoarele dialecticii; nu este «legal» în ochii săi decît ceea ce perpetuează relaţiile de dependenţă faţă de putere. Parţialitatea devine astfel criteriu juridic, dreptul se anulează în acelaşi timp cu normativitatea socială a principiului legal. Acuzatul nu mai este condamnat pentru că este vinovat, el devine **vinovat pentru că a fost condamnat**. Dar se mai găseşte astăzi cineva care să denunţe ilegalitatea complicităţii între judecător, procuror, martori şi avocatul apărării? Se mai găseşte cineva să protesteze împotriva nenumăratelor sentinţe pronunţate după zece minute de deliberare, tocmai în cursul săptămînilor imediat următoare unui nou decret penal?

Ar fi trebuit să se vadă de la bun început că abandonarea separării puterilor şi încorporarea judecătorilor în piramida totalitară duc în final la dispariţia oricăror garanţii de legalitate. Dar în România, ţară bogată într-o tradiţie centenară de independenţă a magistraturii, patrie a multor jurişti iluştri, nimeni nu se gîndea — asistînd la primii paşi ai comunismului — că lucrurile vor merge atît de departe, că arbitrarul absolut va înlocui legea.

Iată că astăzi aparatul de partid totalitar se dovedeşte protejat de o imunitate mai eficace decît diplomatica. La fel şi pretorienii forţelor de Securitate ale Statului şi ale miliţiilor, care se bucură de un adevărat statut de extrateritorialitate: ei nu pot fi interogaţi, arestaţi sau trimişi în judecată fără sprijinul Ministerului Afacerilor Interne. Acelaşi lucru pentru funcţionarii aparatului: nici un permanent nu poate fi interogat, arestat sau judecat fără avizul detaliat al instanţelor superioare de partid; chiar simplul militant nu va fi dat în judecată decît cu ştirea şi cu asentimentul celulei sale. Numai după ce instanţa de partid a judecat, înaintea oricărui tribunal, că infracţiunea există şi că ea este incompatibilă cu calitatea de membru al organizaţiei, după ce inculpatul a fost scos din rîndurile sale, justiţia va putea în sfîrşit să-l interogheze şi să-l judece ca pe orice cetăţean[2].

În concluzie, în ceea ce priveşte aplicarea legilor, aparatul nu funcţionează altfel decît orice instituţie religioasă militantă care şi-ar pune în fapt propria jurisdicţie pe baza dreptului canon. Dacă Ministerul public şi tribunalele rezervă un regim special oamenilor aparatului, celor care sînt «mai egali decît alţii», aceasta decurge în mod logic din pretenţia partidului de a da legea supremă — însă situîndu-se la însuşi deasupra legilor.

Suprimarea politicii

Absorbind autoritatea de Stat, a Parlamentului şi a magistraturii, puterea totalitară a izgonit politica din cetate; mai mult încă, a anentizat pînă şi posibilitatea de a face politică — pentru că aceasta nu are sens decît printr-o oarecare libertate de opţiune. Pe de o parte politica presupune alternanţa, pe de alta ea cere ca grupuri specifice să poată modifica deciziile de interes general. În timp ce socialismul dictatorial, am văzut, nu admite nici alternanţa nici diversitatea intereselor, considerîndu-se pe sine purtătorul de cuvînt al destinului istoric. Aparatul excomunică din oficiu orice opoziţie, fie ea şi constructivă, în timp ce structura sa ierarhică piramidală striveşte orice veleitate de **«creştere antigravitaţională»** — de jos în sus. În timp ce socialismul totalitar înăbuşă politica în manieră activă şi pasivă totodată, doctrina anunţă cu şi mai mult zgomot triumful politicii, pretinsa politizare a tuturor domeniilor existenţei şi conştiinţei. Dimpotrivă, politica este depăşită chiar şi în discurs: alungată de istoria reală, devenită incantaţie ritualică în perimetrul sacru al Palatului Congreselor, redusă la jargonul administrativ, formula politică depreciată de oratorii de serviciu nu mai semnifică pentru cetăţean decît totala sa neputinţă de a face politică. Cît despre doctrina oficială, ea nu produce decît o teorie politică **a posteriori, care trebuie să acopere, să machieze, să justifice...**

Ostilitatea puterii totale faţă de spontaneitate, domnia cenzurii, aspiraţia spre controlul universal sînt antipolitice prin definiţie; nu e o întîmplare că organele Securităţii urmăresc, dincolo de iniţiativele politice spontane, orice formă de gîndire politică. Astfel, în universul kafkian al socialismului totalitar, a face politică echivalează cu un act antisocial, iar meditaţia onestă asupra binelui public este privită drept crimă supremă împotriva sa.

Ştim perfect că aparatul de partid nu participă de fapt la nici o activitate politică în sensul propriu al termenului; el se mărgineşte să execute ordine, să ceară cont şi să redacteze raporturi. Fără nici o îndoială, în acest climat de sterilitate politică, frustrarea multor funcţionari de partid nu este cu nimic mai puţin crudă decît cea resimţită de cetăţeanul de rînd. In ciuda antagonismului lor de interese, ei suferă aceleaşi prejudicii, căci depolitizarea vieţii publice degradează sufletele conducătorilor la fel ca şi pe cele ale conduşilor. Devenind aparat totalitar, partidul abdică în mod deliberat de la mandatul său politic

Nemaifiind **zoon politikon** — fiinţă politică în sensul aristotelician al cuvîntului — omul totalizat decade la nivelul de simplu beneficiar al cetăţii, devine metecul tolerat în propria sa ţară. Intrusul este el acum — şi nu regimul de import; ca atare loialitatea sa rămîne problematică, depinde de gradul de totalizare atins de subiect. Dat fiind că puterea este singura care decide asupra marii politici (acţiunea internaţională din **polis**) şi că între zidurile cetăţii interesul ţine de arbitrar loialitatea cetăţenilor nu se mai manifestă faţă de stat nici faţă de aparat, ci faţă de imaginea concretă a dictaturii, cel mai des însăşi persoana dictatorului.

Ce ilustrare mai bună a caracterului medieval al socialismului totalitar decît jurămîntul de fidelitate necondiţionată faţă de partidul comunist, impus în 1974 tuturor salariaţilor din România? Acest jurămînt nu exprima consimţirea la ideologia marxistă (altfel ar fi avut valoarea de adeziune la partid), ci pur şi simplu supunerea în cadrul concret al unei ordini specifice; el constituie legămîntul colectiv de fidelitate faţă de o mînă de oameni reprezentînd Comitetul Central al partidului, Comitetul executiv şi aparatul de represiune.

Dacă ne întoarcem în 1968 în Cehoslovacia, ne dăm seama că loialitatea faţă de idealul socialist reînnoit — atît cea a grupului conducător care-l înconjura pe Dubcek, cît şi cea a majorităţii poporului — nu trezea nici o îndoială, nici chiar în mintea conducătorilor de la Kremlin; în schimb supunerea la dictatura totală s-a evaporat fără a lăsa vreo urmă. N-a fost deci violarea principiilor socialismului cauza care a stîrnit panica de la Moscova pînă la declanşarea invaziei blindatelor — ci disoluţia ordinii totale fondate pe constrîngere.

Suprimarea politicii duce la punerea sub tutelă a populaţiei. Anularea drepturilor sale politice capătă o confirmare specială — fie în Constituţia care proclamă rolul conducător al partidului, fie în legămîntul de fidelitate faţă de putere (dacă nu în amîndouă deodată)[3].

---

1. A se vedea legea nr. 67 din 1976 care interzice alegerea liberă a domiciliului în paisprezece mari oraşe din ţară; decretul nr. 53 din 1975 despre cenzură; legea nr. 63 din 1976 despre confiscarea de către stat a obiectelor de artă; legea nr. 24 din 1976 instituind obligativitatea muncii; legea nr. 25 din 1976 privind încadrarea muncitorilor etc. Exemplele ar putea fi multiplicate la infinit.

2. Astfel, în toamna anului 1972, un prim secretar de partid, aflat la volanul maşinii sale oficiale a ucis o femeie însărcinată. Nu a avut loc nici o ancheta, nici o judecată; două luni mai tîrziu, vinovatul a fost ales chiar şef de secţiune în Comitetul Central.

3. Jurămîntul din 1974 contravine Declaraţiei universale a drepturilor omului, adoptată de Naţiunile Unite în 1948, ca şi dispoziţiile Actului final al Conferinţei de la Helsinki, semnat în august 1975. Chiar în cadrul formal al organizării puterii în România, el intră în contradicţie cu dreptul de vot, căruia îi restrînge libertatea ipotetică. Dealtfel, obligînd cetăţenii să respecte «secretul de Stat» fără a-i preciza natura, jurămîntul suprimă indirect libertatea de informare garantată în mod formal de Constituţie. Cerînd subiecţilor săi «să aplice politica interioară elaborată de p.c.r.» şi făcîndu-i sa jure la locurile lor de muncă, puterea caută, de fapt, un plebiscit sub presiunea şantajului direct: totalitarismul sau punerea pe liber...

În româneşte de G. G.

Alexandr ZINOVIEV

GORBACIOVISMUL

Prefață

Cursul vieții comportă fenomene profunde și altele superficiale. Primele se arată rareori la suprafața lucrurilor. Actorii purtați de curent le remarcă rar și le admit importanța și mai rar. Cel mai adesea ei se silesc să nu le vadă, să le minimalizeze, să le disimuleze, exagerînd importanța fenomenelor secundare. În zilele noastre, această tendință a atins proporții nemaiîntîlnite, în principal pentru că umanitatea a inventat metode gigantești visînd modelarea și manipularea conștiinței maselor, între care mass-media și propaganda joacă un rol decisiv. Fenomenul gorbaciovismului în Uniunea Sovietică și reacția pe care el o suscită în Occident sînt un exemplu caracteristic al acestei disimulări deliberate a cursului profund al istoriei și al unei autoorbiri voluntare.

Medicină și autoorbire

Încă din primele zile ale existenței sale Uniunea Sovietică a exercitat o influență asupra spiritelor din țările occidentale și a dus aici o propagandă conformă cu interesele sale. Bineînțeles că a uzat pentru aceasta de toate felurile de minciună. Dar numai în cursul ultimilor ani (anii '80) am asistat la o cotitură care permite evocarea unei noi epoci în istoria acestei propagande. În ce constă această cotitură? Epoca precedentă era dominată de convingerea că sistemul social comunist îi va scăpa pe muncitori de toate relele capitalismului și că ei vor fi fermecați de paradisul comunist. În cursul anilor brejnevieni, partea cea mai activă a populației sovietice, prin aceasta înțelegînd reprezentanții puterii a căror carieră a început sub Hrușciov, a făcut o descoperire de o enormă importanță istorică. Ea a înțeles din proprie experiență că sistemul comunist nu este paradisul terestru pe care îl imaginează ideologia și propaganda sovietică.

Convingerea ideologică a făcut loc unei atitudini pragmatice utilizînd ideologia ca un mijloc indispensabil de modelare, de organizare a conștiinței sociale. O relație efectiv mediată de ideologie a făcut loc unei atitudini practice și directe, lipsită de iluzii subiective și pe care ideologia nu făcea decît să o mascheze. Mai mult această parte a populației a înțeles că azi nu mai e nevoie să disimulezi defectele societății sovietice, că e mai bine să recunoști deschis defectele evidente pentru toți, căci acest lucru nu mai amenință existența sistemului social, a puterii și a ideologiei. Acești ani au fost marcați de o dezvoltare nemaipomenită a spionajului sovietic în Occident, sub direcția lui Iuri Andropov. Activitatea mobiliza nu numai serviciile profesionale ale K.G.B.-ului și ale armatei, dar de asemenea, ale diplomaților, jurnaliștilor, reprezentanților culturii, turiștilor și chiar ale emigranților. Spionajul sovietic a studiat cu atenție situația țărilor occidentale, debarasîndu-se de toate prejudecățile ideologice ale trecutului. În ciuda lor, inerente oricărei instituții sovietice, aceste servicii au făcut o descoperire de o egală importanță istorică. Ele au stabilit că revelarea ororilor marcînd trecutul și prezentul sovietic nu poate avea o influență durabilă și profundă asupra spiritelor și, cu atît mai mult, asupra comportamentului maselor în Occident, că aceste mase nu pot și nici nu vor să știe întregul adevăr implacabil despre societatea sovietică, că mediile și numeroșii sovietologi occidentali ajută considerabil „organele" sovietice în opera lor de dezinformare a opiniei occidentale, în sfîrșit, că, Occidentul dorește să fie înșelat, și înșelat într-un mod care îi convine. Serviciile de spionaj sovietic au descoperit că această nevoie a Occidentului de autoiluzionare ar putea să fie perfect satisfăcută datorită metodelor care au văzut lumina zilei în Uniunea Sovietică și pe care le-am evocat deja.

Cu venirea lui Gorbaciov la putere aceste două direcții s-au unit și conducătorii sovietici propun Occidentului forma minciunii care îi convine acestuia — ei au început să simuleze voința de a introduce reforme care să suprime toate nemulțumirile occidentalilor față de Uniunea Sovietică.

Asistăm la o campanie grandioasă vizînd opinia occidentală, o campanie cum istoria n-a mai consemnat vreodată.

Bineînțeles, minciuna și autoiluzionarea nu sînt scopuri în sine ale evoluției istorice. Ele nu sînt decît mijloace și forme exterioare. Constatîndu-le, noi trebuie să căutăm ceea ce ele disimulează și servesc.

Putere și administrație

Trebuie mai întîi să avertizez cititorul că nu am intenția să explic situația actuală a puterii și administrației sovietice prin calitățile personale ale lui Gorbaciov sau prin particularitățile generației sale de conducători. Eu cred că legile sociale obiective nu sînt o invenție a ideologiei sovietice, ci o realitate descoperită de mari gînditori ai trecutului cu mult înaintea nașterii acestei ideologii.

Calitățile personale, particularitățile generațiilor joacă un rol important în cadrul istoriei, dar numai dacă ele corespund necesităților obiective, posibilităților și legilor procesului istoric. Deci dacă eu citez numele lui Gorbaciov, este numai pentru că acest funcționar al partidului a devenit, prin forța împrejurărilor, expresia unui fenomen clar care afectează sistemul puterii și al administrației sovietice.

Întrebuințez termenii de „putere" și de „administrație" pentru a desemna un singur și unic fenomen sovietic, căci nu există încă o terminologie bine definită și universal admisă în acest domeniu. Termenii care se folosesc în general servesc mai puțin pentru cunoașterea naturii acestei societăți, și mai mult pentru a o masca, pentru a înșela masele și pentru a disimula găunoșenia și inepția discursurilor. Pentru cerințele acestui eseu, propun cititorului utilizarea expresiei „putere și administrație" ca pe un termen unic și nu ca juxtapunerea a doi termeni distincți. În societatea comunistă, într-adevăr, puterea deține funcțiile administrației și invers... Se pot, fără îndoială, opera distincții, dar ele relevă alte decupaje ale organizării sociale. De exemplu, există o ierarhie a puterii și a administrației, ca și o ramificare a puterii și a administrației în diferitele sfere sociale, în diferitele zone, la fiecare nivel al ierarhiei. Expresia „putere și administrație" poate fi înlocuită prin termenul „conducere", cu condiția să reamintim că în societatea comunistă conducerea deține funcțiile puterii și ale administrației. Dacă îmi vine, din motive de stil, să utilizez unul din acesti doi termeni fără a-l adăuga pe celălalt, rog cititorul să-și reamintească faptul că e vorba aici de fenomene proprii societății comuniste, unde puterea este de neconceput fără administrație și invers.

Sistemul puterii și al administrației sovietice posedă o structură foarte complexă și reguli de funcționare bine precizate. De exemplu, aparatul de partid constituie fundamentul lui, nucleul și coloana lui vertebrală, el însuși avînd o organizare complexă. Pentru a atinge vîrful acestui aparat, trebuie să fii admis în rîndul activiștilor de partid și să parcurgi un drum lung. Avînd în vedere modul de selecție și natura acestui tip de carieră, un individ plin de calități și cu un intelect excepțional nu poate să urce nici primele trepte ale ierarhiei de partid. Pentru a înțelege gorbaciovismul, trebuie să cunoști structura aparatului de partid, poziția sa în sistemul puterii și al administrației și regulile care supraveghează aceste cariere. Regret că nu pot împărtăși cititorului considerațiile mele à propos de această problemă, fiindcă aș depăși cadrul eseului. Nu pot decît să-l sfătuiesc să consulte cărțile mele **Le communisme comme réalité** și **Les hauteurs béants**. În trecere spus, în ultima carte menționată, gorbaciovismul era descris așa cum se născuse el în epoca „liberalismului" hrușciovian și brejnevian, și aici preziceam, sub o formă literară, venirea la putere a acestei generații de carieriști. Sper totuși că prezentul eseu va rămîne comprehensibil cititorului, cu atît mai mult cu cît unele informații despre sistemul sovietic au devenit de domeniu public în Occident.

Prima apariție pe scena istorică

Gorbaciov a apărut pentru prima dată în Occident (în Anglia și Franța) înainte chiar de a fi ales secretar general al CC al PCUS, dar era deja considerat cel mai probabil candidat la această funcție. A făcut senzație! Și cu îndreptățire! Atît de tînăr încă, cincizeci și patru de ani acolo, s-ar fi putut spune un „puști", și deja membru al Biroului politic al CC al PCUS! Și care, în plus, mai mult ca sigur va deveni secretar general al CC al PCUS! Or, este postul cel mai înalt pe care îl cunoaște planeta noastră, chiar galaxia! Treacă-meargă dacă era vorba despre banalul post de președinte al Statelor Unite sau cel de papă. N-ar fi fost nici o problemă. Ce s-ar fi petrecut în Statele Unite dacă președintele era cu 30 de ani mai tînăr? Țara n-ar fi întors-o spre comunism. Sau, mai bine, ce s-ar fi întîmplat cu biserica catolică dacă șeful ei era mai tînăr decît cel actual? Nimic extraordinar nici aici. În orice caz, biserica n-ar fi virat către marxism.

În timp ce — se spunea în Occident — ocupînd primul loc în conducerea sovietică, acest bărbat tînăr și energic ar putea porni Uniunea Sovietică direct către democrația occidentală, și aceasta numai mișcînd degetul său mic! Nu are el o formație superioară, nu știe el englezește, nu are soție fermecătoare? Un gest, și e destul. Și dacă el nu vrea să-l facă, soția lui i-l va impune. Pentru că ea se îmbracă în cele mai bune magazine din Londra și Paris! Cu tovarășii din partid mai încap încă discuții, dar cu o asemenea soție nu merge! Ea va zice: „Vreau să fie firma Dior, turnul Eiffel și statuia Libertății la Moscova!" Încearcă numai să nu te supui! Și cînd se mai află și că d-l (și nu tovarășul!) Gorbaciov care, la vremea sa, a primit nota maximă la examenul de comunism științific, nu a mers să se închine în fața mormîntului lui Karl Marx, însuși fondatorul „comunismului științific", și că d-na (și nu tovarășa, accentuez!) Gorbaciov, atît de fermecătoare, cu maniere așa rafinate, i-a spus „Doamnei de fier": „See you later alligator!", toată lumea înțelege că Uniunea sovietică e pe punctul de a țîșni către Occident.

Căzînd în această euforie, se ignoră totuși faptul că Stalin avea 43 de ani cînd a ajuns în postul de secretar general și că Hrușciov și Brejnev nu aveau cu mult mai mult decît Gorbaciov la începutul domniei lor.

Formația lui Hrușciov și a lui Brejnev făcea cît a lui Gorbaciov, și anturajul lor număra poate mai mulți tineri instruiți decît cel al lui Gorbaciov. De asemenea, madame Gorbaciov nu inova deloc în modul său de a folosi Occidentul pentru cerințele personale. Păturile privilegiate ale societății sovietice primesc de mai multe decenii toate felurile de bunuri de consum occidentale, de la chiuvetele de WC pînă la toaletele feminine, fie în timp de pace, fie în cursul războiului rece.

Și dacă doamna Hrușciov și doamna Brejnev nu se îmbrăcau după moda occidentală, nu era din cauză că garderobele lor ar fi fost goale, ci pentru că niște haine occidentale le-ar fi conferit o alură și mai caricaturală decît cea dată de veșmintele sovietice. Permițîndu-i soției să-și comande toaletele la Londra și la Paris și să le achite prin cărțile de cont American Express, d-l Gorbaciov, ca și predecesorii săi, nu se transformă în om de stat occidental și societatea sovietică nu devine o democrație occidentală. Cît despre surîsuri, cele care iluminau fața lui Brejnev în primii lui ani de domnie rămîn inegalabile.

Ajungerea la putere

Cînd Mihail Gorbaciov a fost ales secretar general al CC al partidului, mediile occidentale s-au pus să-i inventeze o reputație de mare om de stat. Or acest banal funcționar al partidului abia avusese timpul să țină cîteva obișnuite discursuri demagogice, cum făcuseră și predecesorii săi, să distribuie cîteva surîsuri, așa cum și Hrușciov și Brejnev surîseseră înaintea lui, să înceapă o campanie în plus împotriva alcoolului, la fel de sterilă ca acele care o precedau, ceea ce i-a adus porecla disprețuitoare de „secretar mineral", să promită „reconstrucția" sistemului administrativ și dublarea puterii productive a țării pînă spre sfîrșitul secolului, uitînd tristele lecții ale guvernului hrușciovian în acest domeniu.

Ce este Gorbaciov fără aureola mincinoasă pe care propaganda sovietică și presa occidentală au reușit să i-o creeze prin eforturile lor conjugate? El nu este un conducător sovietic original. Nu este decît moștenitorul unei linii al cărei fondator a fost Iuri Andropov. Mai exact, Andropov nu făcuse decît o tentativă în această direcție, dar a murit înainte ca această linie sau acest stil de conducere să poarte numele său. Gorbaciov are șanse să trăiască mai mult și să exploreze toate posibilitățile oferite de acest stil. Iată de ce fenomenul va intra mai degrabă în istorie sub numele de gorbaciovism, și nu de andropovism.

A devenit un clișeu să spui despre conducătorii sovietici că acaparează puterea. „A acapara" — aceasta ar semnifica faptul că șeful statului (secretarul general al CC) ia în stăpînire sistemul puterii, prin forță și împotriva voinței persoanelor lucrînd în acest sistem. În realitate, luarea puterii nu are nimic de-a face cu ajungerea la putere, care este caracteristică societății comuniste (socialiste).

Ajungerea la putere a lui Iuri Andropov, vechi șef al KGB-ului, a fost un fenomen cu totul excepțional în sistemul succesiunii sovietice. Dar n-a fost o întîmplare. Să comparăm venirea la putere a lui Andropov cu prima tentativă de acest gen care a fost făcută de Beria, alt vechi șef al KGB-ului. Beria dispunea de forțe suficiente ca să-și aneantizeze concurenții și să ia conducerea țării, dar el a eșuat în această tentativă. În timp ce Andropov a venit la putere fără a face apel la arme. De ce? Tocmai pentru că Beria voia să acapareze puterea, ceea ce în condițiile sovietice este exclus în principiu. În URSS puterea nu se ia, ești admis la ea. Însuși Stalin nu a pus mîna pe putere, contrar opiniilor curente: a fost lăsat să acceadă la ea. O dată ajuns, s-a servit abil de situația sa pentru a se menține la putere și a-și întări poziția. Ceea ce nu înseamnă de loc o luare a puterii.

Adaptare și traducere de M. C.

REDACȚIA: IAȘI, Casa cu absidă, Centrul civic; telefon (981) 16242. Administrația: București, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618. CONTURI: BANCA NAȚIONALĂ: S.M.B. 45.10.62.62; BANCA ROMÂNĂ DE COMERȚ EXTERIOR: 47.21.366.300/1

COLECTIVUL DE REDACȚIE

RADU ANDRIESCU, LIVIU ANTONESEI (redactor șef adjunct), EMIL BRUMARU (redactor șef adjunct), SÂNZIANA CARAMAN, NICOLAE DABIJA, NICHITA DANILOV, DANIEL DIMITRIU, ALEXANDRU DOBRESCU (redactor șef), GABRIELA CODRUȚA GAVRIL, VALERIU GHERGHEL, ION HADÂRCĂ, NICOLAE IONEL, CONSTANTIN PRICOP (secretar general de redacție), HORIA ZILIERU

PREȚUL UNUI EXEMPLAR: LEI 5
Pentru străinătate abonamentele prin I.L. EXIM — departamentul export-import presă, București, str. 13 Decembrie nr. 3, P.O. Box 136-137, telex 23226